

การส่งเสริมการเรียนรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย
ตำบลจันดุม อำเภอปลื้มพลชัย จังหวัดบุรีรัมย์

นางสาวศศิธร แปลงไธสง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2557

**The Learning Extension of Self-Sufficiency Economy in Ban Noi,
Chandum Sub-District, Phlapphla Chai District, Buriram Province**

Miss Sasithorn Pangthaisong

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Agriculture in Agriculture Extension and Development

School of Agriculture and Cooperatives
Sukhothai Thammathirat Open University

2014

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การส่งเสริมการเรียนรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย
ตำบลจันตุม อำเภอปลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ชื่อและนามสกุล นางสาวศศิธร แปลงไรสง

แขนงวิชา ส่งเสริมการเกษตร

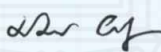
สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ
2. รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2558

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์รૂวนันท์ พานิชโยทัย)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(ศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพหล)

ชื่อวิทยานิพนธ์ การส่งเสริมการเรียนรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย ตำบลจันตุม อำเภอปลับพลายชัย
จังหวัดบุรีรัมย์

ผู้วิจัย นางสาวศศิธร แปลงไธสง รหัสนักศึกษา 25690001502

ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2) รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน

ปีการศึกษา 2557

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ข้อมูลส่วนบุคคลของสมาชิกกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย ตำบลจันตุม 2) การส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน 4) ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตรการดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง และ 5) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักสูตร การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ สมาชิกกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย หมู่ที่ 10 ตำบลจันตุม อำเภอปลับพลายชัย จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวนทั้งหมด 30 คน เก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรที่ร่วมโครงการและเป็นสมาชิกกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และเวทีชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อหาค่า ความถี่ ร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1).เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 47.73 ปี มีสถานภาพสมรส เกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า มีอาชีพเกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 5,890.0 บาท มีระยะเวลาในการประกอบอาชีพ เฉลี่ย 23.07 ปี มีพื้นที่ถือครองต่ำกว่า 10 ไร่ และลักษณะการถือครองเป็นของตนเอง มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร วิทยุโทรทัศน์ จากการประชุม และการฝึกอบรม /สัมมนา 2).การส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า เกษตรกรทุกรายได้รับการเรียนรู้จากทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเอง และครัวเรือนในการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และการเรียนรู้เสริมจากการศึกษาจากงานจากบุคคลต้นแบบ กลุ่มต้นแบบชุมชนต้นแบบ 3).เกษตรกรมีการนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจ พอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า เกษตรกรมีการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านเงื่อนไขการมีคุณธรรม รองลงมาคือ ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ด้านความมีเหตุผล ด้านเงื่อนไขการมีองค์ความรู้ และมีการนำไปปฏิบัติน้อยที่สุดในด้านความพอประมาณ 4).ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านผู้จัดการเรียนรู้ พบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมด เห็นว่าปัจจัยเงื่อนไขสำคัญ คือ การให้เวลาของผู้จัดการเรียนรู้ ส่วนด้านวิธีการเรียนรู้ เกษตรกรเกือบทั้งหมด เห็นว่าปัจจัยเงื่อนไขสำคัญ คือ การให้การเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติจริง 5).ปัญหาของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า เกษตรกรประสบปัญหาเนื้อหาของรายละเอียดยของการปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมเรียนรู้

คำสำคัญ การส่งเสริมการเรียนรู้, หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, จังหวัดบุรีรัมย์

Thesis title: The Learning Extension of Self - Sufficiency Economy in Ban Noi Chandum Sub- District, Phlapphla Chai District, Buriram Province

Researcher: Miss Sasitorn Plangthaisong; **ID:** 25690001502;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural Development and promotion);

Thesis advisors: (1) Dr. Benchamas Yooprasert; Associate Professor (2) Bumpen Keowan ; Associate Professor **Academic year:** 2014

Abstract

The objectives of this research were to study 1. personal data of Baan Noi Sufficiency Economy group's members, Chan Dum Sub-district; 2. sufficiency economy philosophy learning promotion; 3. sufficiency economy philosophy applied to daily life; 4. opinion about condition factors contributing to the livelihood following way of sufficiency economy philosophy course learning; and 5. Problems and suggestions of farmers towards learning promotion according to the livelihood followed way of sufficiency economy philosophy course learning.

Population of this research was 30 members of Baan Noi sufficiency economy group, Village No. 10, Chan Dum Sub-district, Phlapphla Chai District, Buriram Province. Data were collected from farmers who joined project and were members of Baan Noi sufficiency economy group. The tools used to collect data were questionnaire and public forums. Data were analyzed by using computer to find frequencies, percentages, maximum, minimum, means and standard deviation.

The research revealed that 1) .most of farmers were female, maximum aged at 47.73 years old, married, completed primary education or below, did farming, earned average income 5,890 baht, had average 23.07 years of agricultural experience, owned less than 10 rais of land, had information perception from agricultural extension workers, television, seminars and workshops. 2) .About sufficiency economy philosophy learning promotion, all members had learned from self-developed and family developing activities in income gaining, expenses reducing and additional learning from visiting study of role model, group model and community model. Farmers had applied knowledge from the livelihood following way of sufficiency economy philosophy course learning to daily life at high level. 3) .When consider by aspect, the research found that farmers had applied knowledge at highest level in integrity condition, followed by good self-immunity, reasonableness, intelligence condition and they had applied knowledge at lowest level in moderation. 4) .While opinion about condition factors contributing to the livelihood following way of sufficiency economy philosophy course learning, the research found that almost of farmers had given time to learning organizer and almost of them had learned from practicing. 5) .About problems of farmers towards the livelihood following way of sufficiency economy philosophy course learning, the research revealed that farmers had faced practicing without particulars and learning activities providing.

Keywords: The Learning Extension of Self - Sufficiency Economy in Baan Noi, Buriram Province

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงขึ้นมาได้ด้วยความกรุณาของ อาจารย์ธวัชนันท์ พานิชโยทัย ประธานกรรมการสอบปกป้องวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ทั้งในแง่ของสาระ แนวคิด และระเบียบวิธีวิจัย ตลอดจนตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนสำเร็จ ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ และขอกราบขอบพระคุณ คณาจารย์ในสาขาส่งเสริมการเกษตรทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ คำแนะนำและกำลังใจแก่ผู้วิจัยจนสำเร็จการศึกษา รวมทั้งเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกด้วย

อีกทั้งขอขอบพระคุณเกษตรกรผู้ร่วม โครงการเศรษฐกิจพอเพียงระยะที่ 2 ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และร่วมโครงการศึกษาทางไกลมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มีชื่อว่า กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย หมู่ที่ 10 ตำบลจันตุม อำเภอลับแลพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ที่เป็นประชากรในงานวิจัยทุกท่านที่ได้กรุณาสละเวลาตอบแบบสอบถามและร่วมแสดงความคิดเห็นในเวทีชุมชน ให้ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และขอขอบคุณพี่ๆ เพื่อนๆ น้องๆ ทุกท่าน ที่ให้คำแนะนำ ดิชม ช่วยเหลือเป็นกำลังใจด้วยดีตลอดมา

ท้ายที่สุดต้องขอขอบคุณบิดา มารดา ที่ให้การส่งเสริม คอยช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจให้กับผู้วิจัยในการศึกษา จนสำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี และคุณประโยชน์อันใดที่จะได้รับ จากการศึกษาวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่บิดา มารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้สั่งสอน และประสิทธิ์ประสาทวิชาการศึกษาทุกๆ แขนง เพื่อให้ผู้วิจัยสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติงานและเกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติต่อไป

ศศิธร แปลงไธสง

ตุลาคม 2558

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
กรอบแนวความคิดในการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	4
นิยามศัพท์	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	6
แนวคิดเกี่ยวกับความรู้	24
แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้	29
กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย	38
หลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”	39
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	40
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	43
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	43
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	43
การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	45
การเก็บรวบรวมข้อมูล	46
การวิเคราะห์ข้อมูล	46
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	46

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	49
ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของประชากร.....	49
ตอนที่ 2 การส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.....	57
ตอนที่ 3 การนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน.....	67
ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”.....	82
ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”.....	83
ตอนที่ 6 การจัดเวทีชุมชน.....	85
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	88
สรุปการวิจัย	88
อภิปรายผล	94
ข้อเสนอแนะ	96
บรรณานุกรม	98
ภาคผนวก	104
ประวัติผู้วิจัย	118

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1	ปัจจัยส่วนบุคคลของเกษตรกร..... 49
ตารางที่ 4.2	การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร..... 53
ตารางที่ 4.3	ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากแหล่งข้อมูลข่าวสาร..... 54
ตารางที่ 4.4	การได้รับการเรียนรู้ตามหลักสูตรการดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง 57
ตารางที่ 4.5	ระดับความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”..... 58
ตารางที่ 4.6	ระดับความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ตามเนื้อหาหลักสูตรการดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง 60
ตารางที่ 4.7	การได้รับการเรียนรู้การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียงจากแหล่งเรียนรู้อื่นๆ 65
ตารางที่ 4.8	การนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”ไปใช้ในชีวิตประจำวัน..... 67
ตารางที่ 4.9	ระดับการนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน..... 68
ตารางที่ 4.10	ระดับการนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านความพอประมาณ..... 70
ตารางที่ 4.11	ระดับการนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านความมีเหตุผล..... 71
ตารางที่ 4.12	ระดับการนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี..... 74
ตารางที่ 4.13	ระดับการนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านเงื่อนไขการมีองค์ความรู้..... 75
ตารางที่ 4.14	การนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านเงื่อนไขการมีองค์ความรู้..... 77

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.15 ระดับการนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านเงื่อนไขการมีองค์ความรู้.....	79
ตารางที่ 4.16 การนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านเงื่อนไขการมีคุณธรรม.....	80
ตารางที่ 4.17 การนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านเงื่อนไขการมีคุณธรรม.....	81
ตารางที่ 4.18 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”.....	82
ตารางที่ 4.19 ปัญหาของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”.....	84

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	3
ภาพที่ 2.1 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักสามห่วงสองเงื่อนไข.....	13

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ได้ถูกอัญเชิญมาเป็นปรัชญานำทางในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 - 2549) เป็นต้นมา ซึ่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่แสดงถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศไปสู่สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน (Green Society) ยึด โดยสร้างความสมดุลของการพัฒนาให้เกิดขึ้นทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้ให้ความสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2549, น.8) ดังนี้

การดำเนินงานในทางสายกลาง ที่อยู่บนพื้นฐานความพอดี เน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก มีการเตรียมความพร้อมทั้งคนและระบบที่ดี เพื่อให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ ความสมดุลและความยั่งยืน เน้นการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมมีความหลากหลายและมีการกระจายความเสี่ยง ใช้ทุนที่มีอยู่ในสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความพอประมาณอย่างมีเหตุมีผล เป็นการใช้ชีวิต กำหนดการผลิตและการบริโภคอยู่บนความพอประมาณมีเหตุผล ไม่มากไม่น้อยเกินไปการมีภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทัน โลก เป็นการเตรียมความพร้อมของคนและสังคมให้สามารถเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศ ให้รู้เขา รู้เรา เพื่อป้องกันหรือลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว สามารถเลือกรับและบริโภคสิ่งที่ดีมาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์การเสริมสร้างคุณภาพคน ให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความขยัน อดทน มีวินัย มีสติ ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาปัญญาและความรู้อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2549, น.9)

เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิต สำนักงานเกษตรจังหวัดบุรีรัมย์จึงมีแผนงาน โครงการในการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการส่งเสริมเกษตรกรดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเมื่อปี 2557 โดยให้สำนักงานเกษตรอำเภอพลับพลาชัย

ดำเนินการคัดเลือกเกษตรกรในพื้นที่บ้านน้อย หมู่ที่ 10 ตำบลจันตุม อำเภอปลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 30 ราย เข้าร่วมโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ระยะที่ 2 ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และเข้าร่วมโครงการเรียนรู้ทางไกล หลักสูตรการเรียนรู้ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้แก่ สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สำนักงานศึกษาต่อเนื่องและศูนย์การเรียนรู้ทางไกลมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช กรมส่งเสริมการเกษตร โดยสำนักงานเกษตรจังหวัดบุรีรัมย์สำนักงานเกษตรอำเภอปลับพลาชัย และหน่วยงานภาคี ทั้งภาครัฐและเอกชน เกษตรกรที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ระยะที่ 2 ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จำนวน 30 ราย ได้ร่วมกันดำเนินการจัดตั้งกลุ่ม ชื่อว่ากลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย หมู่ที่ 10 ตำบลจันตุม อำเภอปลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์ และสมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้ทางไกลตามหลักสูตรการเรียนรู้“การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ชั้นที่ 1 ที่เน้นการแก้ปัญหาในระดับของชีวิตปัจเจกบุคคลและครัวเรือนให้หมดหนี้สิน มีอาชีพการงานที่มั่นคง มีครอบครัวที่อบอุ่น ลดอบายมุขสิ่งเสพติดที่เป็นทางแห่งความเสื่อมของชีวิต ตลอดจนมีสุขภาพกายสุขภาพจิตที่แข็งแรง รวมระยะเวลาการเรียนรู้ตลอดหลักสูตร ทั้ง 2 ช่วงระยะ รวมจำนวน 32 สัปดาห์

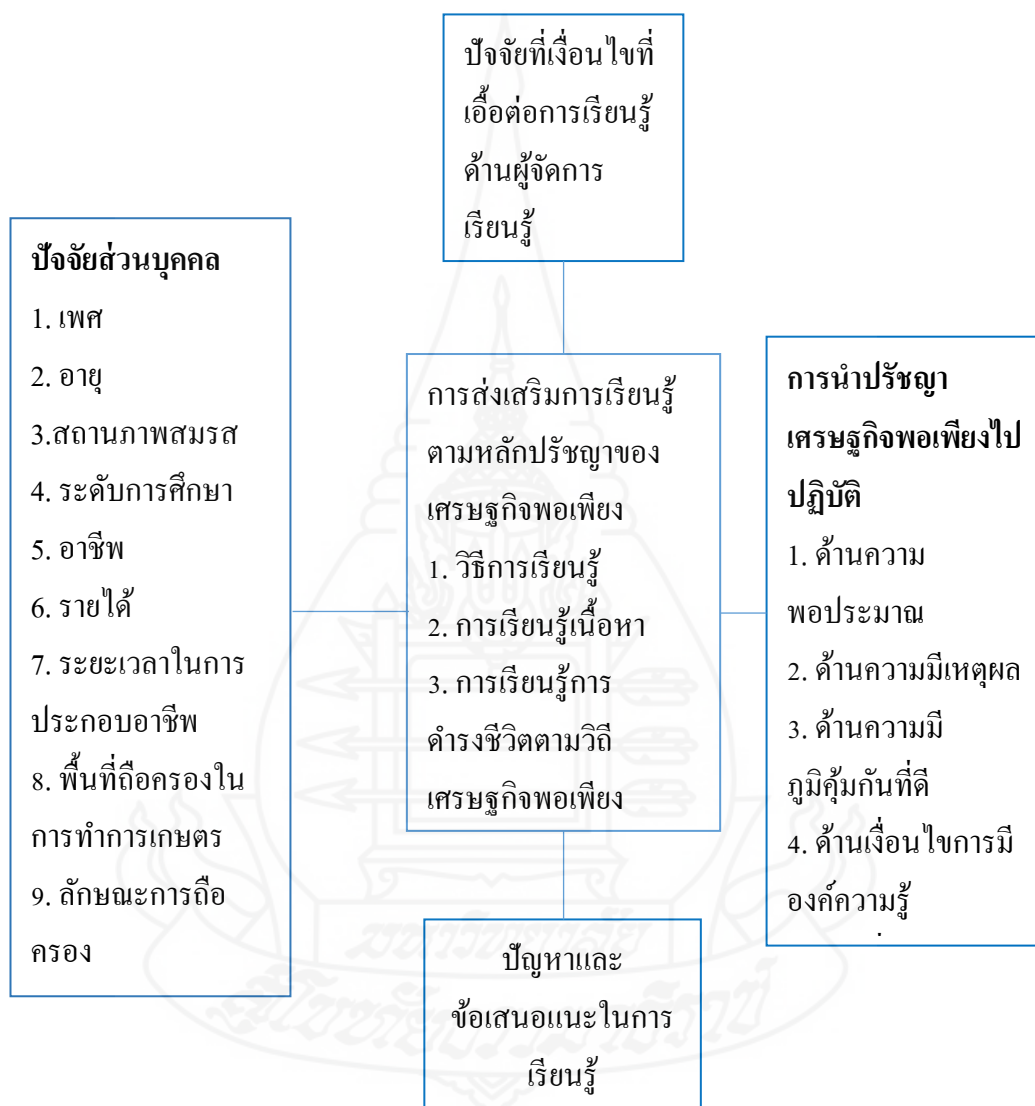
ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางไกลตามหลักสูตรการเรียนรู้“การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ชั้นที่ 1 ยังเป็นที่สงสัยเกี่ยวกับรูปแบบในการจัดการเรียนรู้ตลอดจนการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการส่งเสริมการเรียนรู้และการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติของเกษตรกรผู้เรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” บ้านน้อย หมู่ที่ 10 ตำบลจันตุม อำเภอปลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ตลอดจนเกษตรกรสามารถดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียงได้ เพื่อใช้ข้อมูลเป็นแนวทางในการวางแผนและส่งเสริมการเรียนรู้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลของสมาชิกกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย หมู่ที่ 10 ตำบลจันตุม อำเภอปลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์
- 2.2 เพื่อศึกษาการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.3 เพื่อศึกษาการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน
- 2.4 เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

2.5 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักสูตร
“การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการวิจัยได้ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับ ข้อมูลส่วนบุคคลของสมาชิกกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย หมู่ที่ 10 ตำบลจันดุม อำเภอพลับพลาย จังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพการสมรสระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการประกอบอาชีพปัจจุบัน พื้นที่ถือครองในการทำการเกษตร ลักษณะการถือครองศึกษาข้อมูลแหล่งข้อมูลและระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย วิธีการเรียนรู้ การเรียนรู้เนื้อหา การเรียนรู้ “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ ประกอบด้วย ด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดี เงื่อนไขการมีองค์ความรู้ และเงื่อนไขการมีคุณธรรมความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ทำการวิจัยคือ กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย หมู่ที่ 10 ตำบลจันดุม อำเภอพลับพลาย จังหวัดบุรีรัมย์

4.3 ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาในการศึกษา อยู่ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2557–ตุลาคม 2558

5. นิยามศัพท์

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดศัพท์ที่มีขอบเขตและความหมายเฉพาะไว้ดังนี้

5.1 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การจัดการรายรับรายจ่ายด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อพร้อมรับต่อความเสี่ยง บนพื้นฐานของความรอบรู้ ความรอบคอบ ระมัดระวัง และมีคุณธรรม การใช้ความรู้อย่างถูกหลักวิชาการ การควบคู่ไปกับการกระทำที่ไม่เบียดเบียนกัน การแบ่งปัน สามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการดำเนินชีวิต อย่างพออยู่ พอดี พอกิน สามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่เบียดเบียนคนอื่นแลกเปลี่ยนร่วมมือช่วยเหลือกัน เพื่อทำให้ส่วนรวมได้รับประโยชน์

5.2 การส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การส่งเสริมถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรเพื่อเกิดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

โดยนำกระบวนการเรียนรู้ ตั้งแต่การจัดทำเนื้อหา การถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การนำไปปฏิบัติของเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรที่มาเรียนรู้ได้เข้าใจและนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

5.3 วิธีการเรียนรู้ หมายถึง วิธีการในการถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรที่เข้ามาเรียนรู้ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย การเรียนรู้ผ่านสื่อและกิจกรรมที่นำมาถ่ายทอด ความเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ได้แก่ ฟังวิทยุกระจายเสียง ชมโทรทัศน์แผ่น ดีวีดี /ซีดีการอ่านหนังสือ/เอกสารปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันจากปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้/ผู้นำชุมชนเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลเจ้าหน้าที่ภาครัฐอื่น ๆ ประชุม /การสัมมนา การศึกษาดูงานกลุ่มต้นแบบ ชุมชนต้นแบบและจากการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

5.4 เนื้อหาการเรียนรู้ หมายถึง การนำเนื้อหาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาถ่ายทอดให้กับเกษตรกรได้เรียนรู้และได้นำไปปฏิบัติในหัวข้อหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล สร้างภูมิคุ้มกัน บนหลักพื้นฐานการมีความรู้ คู่คุณธรรม เป็นเงื่อนไขสำคัญ

5.5 การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ หมายถึง การที่ประชาชนนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันตามหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ในด้านความพอประมาณด้านความมีเหตุผล ด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดี ด้านเงื่อนไขการเมืองค้ำความรู้ และด้านเงื่อนไขการมีคุณธรรม

5.6 ปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ หมายถึง ปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร การดำรงชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย ด้านผู้จัดการเรียนรู้ และด้านวิธีการเรียนรู้

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย ตำบลจันตุม อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์ นำไปใช้ประโยชน์ได้ดังนี้

6.1 ผลการศึกษาสามารถนำไปกำหนดแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจไปใช้ในชีวิตประจำวัน

6.2 นำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย ตำบลจันตุม อำเภอปลื้มพลาย จังหวัดบุรีรัมย์ ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้
3. แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้
4. กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย
5. หลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”
6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.1 แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาซึ่งประกอบด้วย กรอบแนวคิด คุณลักษณะ ค่านิยม เงื่อนไข และแนวทางปฏิบัติ ซึ่งการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาทโดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความสัมพันธ์กันในตัวที่ตีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆมาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานด้านจิตใจให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต ดำเนินชีวิตด้วยความขยันอดทน มีสติปัญญา และการแบ่งปัน เพื่อให้เกิดความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกในยุคโลกาภิวัตน์ (กรมการพัฒนาชุมชน 2555, น.2)

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงและปฏิบัติตนของประชาชน ในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งที่จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบคอบที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี การกระทำใดๆ ให้มีความพอเพียง หมายถึง ทำพอประมาณ ด้วยเหตุและผล การพัฒนาต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตอน ต้องสร้างระบบภูมิคุ้มกันในตัว เพื่อสามารถเผชิญและอยู่รอดจากผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ต้องมีความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกๆ ขั้นตอนต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในประเทศให้สำนึกในคุณธรรมจริยธรรมและศีลธรรม ต้องดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ สร้างความสมดุลและความพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ (สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย คู่มือการดำเนินงาน โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ 2555, น.6)

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจและสังคมให้เกิดความเข้มแข็งเกิดความสมดุล และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทุกสังคม ไม่ว่าจะระดับบุคคล/ ครอบครัว ชุมชน และระดับรัฐ โดยสามารถนำไปใช้ได้ดังนี้ (สรรเสริญ วงศ์ช่อม 2544, น.5-6)

1. ระดับบุคคลและครอบครัว ด้วยการใช้ชีวิตบนพื้นฐานของตนเอง สามารถพึ่งตนเองได้ และสามารถดำรงชีวิตอย่างพอกินพอใช้ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้อย่างพอเพียงได้ทุกสถานการณ์

2. ระดับชุมชนนั้นต้องอาศัยความพอเพียงในระดับครอบครัวเป็นพื้นฐาน แล้วสมาชิกร่วมเศรษฐกิจพอเพียงมาขยายผลในทางปฏิบัติไปสู่ระดับชุมชน มีการรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยอาศัยภูมิปัญญาและความสามารถที่มีอยู่บนพื้นฐานการดำเนินชีวิต มีการช่วยเหลือแบ่งปันกัน มีการรวมกลุ่มและสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกัน จนนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่พอเพียงอย่างยั่งยืนของคนในชุมชน

3. ระดับรัฐ หรือระดับประเทศ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของชุมชนหลายๆ แห่ง ที่มีความพอเพียงร่วมแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ และ

ร่วมมือกันสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชน ด้วยหลักแบ่งปันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนเกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียง และสามารถวางนโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาให้สังคมเจริญก้าวหน้าได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

1.2 หลักพิจารณาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

จากแนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน สรุปได้ว่ามีหลักพิจารณาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

1. กรอบแนวคิด

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีดั้งเดิมของสังคมไทย เป็นการมุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างยืดหยุ่นและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และเป็นการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความรู้และเทคโนโลยี

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2552, น.19-20) ได้สรุปแนวคิดของระบบเศรษฐกิจพอเพียงมี 3 ประการ ได้แก่

ประการแรก เศรษฐกิจพอเพียงเป็นระบบที่ยึดถือหลักการที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยมุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอต่อความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้ว จึงผลิตเพื่อการค้า ผลผลิตส่วนเกินที่ออกสู่ตลาดก็จะเป็นกำไรของเกษตรกร ลักษณะเช่นนี้เกษตรกรจะกลายเป็นผู้กำหนดตลาดแทนที่ว่าตลาดจะเป็นตัวกระทำหรือเป็นตัวกำหนดเกษตรกรดังเช่นที่เป็นอยู่และหลักใหญ่สำคัญยิ่ง คือการลดค่าใช้จ่ายโดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคในที่ดินของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา ไข่ พืชผัก ไม้ผล ฯลฯ

ประการที่สอง เศรษฐกิจแบบพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ทั้งนี้ กลุ่มชาวบ้านหรือองค์กรชาวบ้านจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ให้หลากหลาย ครอบคลุมถึงการเกษตรแบบผสมผสาน หัตถกรรม การแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจค้าขาย และการท่องเที่ยวระดับชุมชน ฯลฯ โดยองค์กรชาวบ้านเหล่านี้ได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็ง และมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้วเกษตรกรทั้งหมดในชุมชนก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการแก้ไขปัญหาในทุกๆด้าน ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศเติบโตได้อย่างมีเสถียรภาพ เศรษฐกิจสามารถขยายตัวต่อสถานการณ์ด้านการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น

ประการที่สาม เศรษฐกิจพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบอาชีพให้บรรลุผลสำเร็จประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงมิได้หมายถึง รายได้แต่เพียงมิติเดียวหากแต่ยังรวมถึงประโยชน์ในด้าน

อื่นๆด้วย ได้แก่ การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชนอีกทั้งการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น ความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของไทยให้คงอยู่ตลอดไป

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อมๆกันคือความพอประมาณ (Moderation) ความมีเหตุผล (Reasonableness) และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (Self-immunity) ถ้าขาดคุณลักษณะใดคุณลักษณะหนึ่งไปก็จะไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นความพอเพียง และในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยเงื่อนไขทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรม ซึ่งมีนักวิชาการหลายๆท่านได้ให้ความหมายความสำคัญดังนี้

1) ความพอประมาณ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550,น. 13) ได้ให้ความหมายของความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

อภิชัย พันธเสน (2550,น.20) กล่าวว่าอธิบายว่า ความพอประมาณ เป็นวิถีคิดที่สำคัญที่จะหนุนช่วยความสามารถในการพึ่งตนเองให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นและสัมฤทธิ์ผลได้จริง พอประมาณในการดำรงชีวิตไม่ให้หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยมหรือยึดติดพันนาการอยู่กับสิ่งใด

การสามารถสร้างความพอใจหรือภาคภูมิใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ เป็นอยู่ได้ โดยไม่โลภหรือขวนขวายให้ได้มาในทางทุจริตหรือประพฤติกมิชอบพร้อมทั้งสามารถเฝ้าหาความรู้อยู่ตลอดเวลาเพื่อพัฒนาแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นตามศักยภาพที่มีอยู่ การรู้จักประมาณตนเองในการประกอบอาชีพตามกำลังสติปัญญา ความรู้ ความสามารถและความถนัด หรือการเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภคและการใช้จ่ายไม่ให้ฟุ่มเฟือยจนเกินความพอดี ขณะเดียวกันก็ต้องไม่ฝืดเคืองจนเกินไป โดยสามารถมุ่งแสวงหารายได้ให้เพิ่มพูนจนถึงขั้นพอเพียงเป็นสำคัญ เป็นพื้นฐานที่สำคัญของการมีภูมิคุ้มกัน และความมีเหตุผลซึ่งจะนำไปสู่วิถีชีวิตที่มีความสุขสงบตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550,น.70) กล่าวถึงแนวคิดของ ดิเรก ก้อนกลีบ ซึ่งกล่าวว่า ความพอประมาณ ต้องไม่

โลก ไม่ก่อหนี้เกินตัว ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่สุลุ่ยสุร้าย ใช้จ่ายแต่พอประมาณ รู้จักเก็บออมไว้ใช้เมื่อเวลามีปัญหา ต้องยืนหยัดในความพอประมาณของตัวเอง

จากแนวคิดข้างต้นสรุปได้ว่า ความพอประมาณหมายถึงความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีการประกอบอาชีพและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการยึดตนอยู่บนทางสายกลาง

2) ความมีเหตุผล

อภิชัย พันธเสน (2550, น.43) ได้ให้ความหมายของความมีเหตุผล หมายถึง ความสามารถในการใช้ปัญญาคิดใคร่ครวญและไตร่ตรองอย่างรอบคอบเพื่อค้นหาสาเหตุหรือต้นตอของปัญหา

การทำความเข้าใจกับสิ่งนั้นๆอย่างละเอียดโดยไม่หลงเชื่อมงายด้วยว่าเป็นเพียงการรับฟังหรือทำตามกันมา อีกทั้งต้องรู้จักพิสูจน์ให้เป็นที่ประจักษ์ด้วยเหตุผลได้โดยไม่ผูกพันติดกับตนเองหรือผลประโยชน์ของผู้ใด แต่อยู่บนหลักของทางสายกลางที่ต้องอาศัยการพิจารณาเหตุและปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำก่อให้เกิดผลดีหรือผลเสียต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม

ซึ่งให้ความหมายสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550, น.14) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผลตามหลักกฎหมาย หลักวิชาการ หลักศีลธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม คิดถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถ้วนถี่ โดยคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

จากแนวคิดข้างต้นสรุปได้ว่า ความมีเหตุผลหมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550, น.15) ได้ให้ความหมายการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่

สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550, น.48) กล่าวถึงแนวคิดของจिराय อิศรางกูร ณ อยุธยา ประธานอนุกรรมการ

ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ได้กล่าวไว้ว่า ทำอะไรต้องมีภูมิคุ้มกัน อย่าเสี่ยงเกินไป เพราะความไม่แน่นอนในครอบครัวที่อาจจะเกิดขึ้นได้ เช่น ความเจ็บไข้ได้ป่วย หรือเกิดเหตุไม่คาดฝัน

อภิชัย พันธเสน (2550,น.20) ได้ให้ความหมายโดยสรุปมีใจความสำคัญว่า การมีภูมิคุ้มกันที่ดีเป็นวิธีการที่จะนำไปสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียงถ้าสามารถที่จะพึ่งตนเองได้มากเท่าไร ภูมิคุ้มกันก็จะยิ่งมากขึ้น ไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นและมีความรุนแรงมากน้อยเพียงใดก็สามารถจัดการได้

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีจะช่วยทำให้กิจการสามารถดำรงอยู่ได้ในลักษณะไม่เสี่ยงมากจนเกินไป โดยที่ภูมิคุ้มกันนั้นจำเป็นจะต้องมาจากการพึ่งตัวเองให้ได้เป็นส่วนใหญ่ หมายถึงใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เองหรือหาได้ง่ายในท้องถิ่นให้มากที่สุด ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมที่สามารถจัดการได้หรือควบคุมได้ หรือมีทุนของตัวเองเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็ด้านสติปัญญาประกอบกับความสามารถส่วนบุคคล ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมคือการช่วยเหลือเกื้อกูลและร่วมมือกัน ทุนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนทางกายภาพที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น ไม่ว่าจะเป็เงิน ทุนเครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนเทคโนโลยีในการผลิต การตลาดที่สามารถจัดการได้โดยไม่ยากจนเกินไป

และจากแนวคิดของจรัล จันทลักษณ์ (2549,น.58) สรุปได้ว่าการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว เป็นการลดหรือควบคุมความเสี่ยงไม่ให้เกิดปัญหาหรืออุปสรรคจนกิจการนั้นๆต้องถูกกระทบและเกิดผลสูญเสีย

จากข้างต้นสรุปได้ว่า การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึงการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล คือการเตรียมพร้อมรับมือกับการแก้ปัญหาต่างๆที่อาจเกิดขึ้น

4. เงื่อนไข เพื่อให้เกิดความพอเพียงการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) เงื่อนไขความรู้

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องควรมีอย่างรอบด้าน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

อภิชัย พันธเสน (2550,น.20) สามารถสรุปใจความได้ดังนี้ เงื่อนไขความรู้ คือ การมีความรู้จริง รอบคอบและระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหาย ความรู้จริงนั้นคือปัญญา ส่วนความรอบคอบและระมัดระวังนั้นก็คือสติ

ทั้งนี้การมีความรู้ซึ่งประกอบด้วย ฐึ่จรัญ รอบคอบ และระมัถระวัง คื้การ มีปัญญาคื้ถูกกำกับด้วยสติในเชิงพุทธรธรรม คื้อุเบกขา คื้สติที่กำกับปัญญาให้มีความพร้อมที่ จะ เรียนรู้หรือทำความเข้าใจทุกอย่างตามความเป็นจริง

จากแนวคืดข้างต้นสรุปได้ว่า ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่ เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อ ประกอบการวางแผนและความระมัถระวังในชั้นปฏิบัติ

2) เงื่อนไขคุณธรรม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ(2550,น. 10) กล่าวถึง เกษม วัฒนชัย องคมนตรีผู้ทรงคุณวุฒิด้านเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้กล่าวว่าคุณธรรม คื้หลักที่ใจแต่ละคนยึดในเรื่องความดี ความงาม ความจริง ถ้าใจคนนั้นปลิ้นปล้อนตลอดเวลา แสดงว่าไม่มีคุณธรรม

เงื่อนไขคุณธรรม จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจประกอบด้วยมีความ ตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต ฐึ่รัก สามัคคี ไม่โลภ ไม่ตระหนี่และรู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่น มีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ถ้าใจของคนนั้นซื่อสุจริตแสดงว่ามี คุณธรรม คุณธรรมอยู่ในสมอง เป็นหลักคืดหลักยึดของใจจะออกมาให้เห็นโดยพฤติกรรม คื้ ทาง วาจา ทางกาย และสังคม ซึ่งแต่ละคนจะมีมาตรฐานของคุณธรรมกำหนดไว้ในระดับที่แตกต่างกัน

อภิชัย พันธเสน (2550,น.20-47) ได้สรุปใจความสำคัญว่า เงื่อนไข คุณธรรมจะประกอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองครอบครัวและสังคม ซึ่งหมายถึง การ ประพฤติปฏิบัติทางกาย วาจา ใจ ให้ตั้งมั่นอยู่ในความดี ความรับผิดชอบและความจริงใจที่มีต่อ ตนเอง ครอบครัวและผู้อื่น ไม่คืดหลอกลวง คคโกงหรือฉ้อฉล

ปัจจุบันได้มีความพยายามในการนำหลักคุณธรรมจริยธรรมสอดแทรกอยู่ ในทุกมิติของการพัฒนาสังคมทั้งเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การเมือง สังคม วัฒนธรรม และการศึกษา โดยเน้นคุณธรรมนำความรู้ และรวมไปถึงความรับผิดชอบต่อ ความตั้งใจจริง เพื่อทำหน้าที่ของตนเอง ให้สำเร็จลุล่วง อย่างระมัถระวัง รอบคอบและตรงไปตรงมา มีความโปร่งใส ไม่แสวงหา ผลประโยชน์ในทางมิชอบให้แก่ตนเองและพวกพ้องซึ่งจะเป็นการทำลายชื่อเสียง ความน่าเชื่อถือ และความไว้วางใจที่มีต่อตนเอง ขยัน อดทนด้วยการกระทำงานทุกอย่างด้วยความตั้งใจและมุ่งมั่น เพียรพยายามอย่างเข้มแข็งโดยไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคทั้งปวงเพื่อให้งานที่ทำบรรลุผล สำเร็จต้องอาศัยความอดทนอดกลั้น ฐึ่จักยับยั้งชั่งใจหรือข่มใจอย่างขึงยวด เมื่อต้องเผชิญกับปัญหา และเหตุการณ์ที่อาจทำให้ล้มเลิกความเพียร การใช้สติปัญญา มากำกับและควบคุมตนเองให้มีความ ตื่นรู้อยู่ตลอดเวลา โดยสามารถครองสติให้สำรวมระมัถระวังและรอบคอบ และ โอบอ้อมอารีมีการ

เสียสละแบ่งปัน ลดละความเห็นแก่ตัวหรือความโลภตระหนี่ ด้วยการแบ่งปันให้กับผู้สมควรให้ในรูปแบบต่างๆ ทั้งร่างกาย กำลังทรัพย์ กำลังปัญญา ในทางพุทธธรรมคือ การมีเมตตา กรุณา และมุทิตา

จากแนวคิดข้างต้นสรุปได้ว่า คุณธรรม เป็นหลักของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ที่อยู่ด้วยความสามัคคีและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเมตตา ความเอื้ออาทร ร่วมแรงร่วมใจ เพื่อประกอบอาชีพต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จประโยชน์ที่เกิดขึ้นมีทั้งรายได้ และประโยชน์ในมิติอื่น ๆ ได้แก่ การสร้างความมั่นคงให้แก่ครอบครัว ชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น

5. แนวทางปฏิบัติและผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนดำเนินไปตามทางสายกลาง พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยีด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดี อันจะนำไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ,2550,น.18) โดยสรุปหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักสามห่วงสองเงื่อนไข

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550,น.18)

การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทุกคนสามารถนำมาปฏิบัติได้ต้องเกิดจากจิตสำนึก มีศรัทธาเชื่อมั่น เห็นคุณค่า และนำไปปฏิบัติด้วยตนเอง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550,น.18-21) ได้กล่าวถึงการน้อมนำหลักปรัชญามาปฏิบัติในการดำเนินชีวิต เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไป

ประยุกต์ใช้ได้กับสังคมทุกระดับทั้งระดับบุคคล ระดับชุมชน ภาคธุรกิจเอกชนและระดับประเทศ ดังนี้

1) *ความพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว* มุ่งเน้นให้บุคคลและครอบครัว อยู่ร่วมกันอย่างมีความสามารถ ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ทำอะไรเกินตัว รวมทั้งใฝ่รู้และมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อความมั่นคงในอนาคตและเป็นที่ยิ่งใหญ่ให้ผู้อื่นได้ ในที่สุด เช่น หาปัจจัยสี่มาเลี้ยงตนเองและครอบครัวจากการประกอบสัมมาชีพ รู้ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย ประหยัดแต่ไม่ใช่ตระหนี่ ลด-ละ-เลิก อบายมุข สอนให้เด็กรู้จักคุณค่า รู้จักใช้ และรู้จักออมเงินและสิ่งของเครื่องใช้ ดูแลรักษาสุขภาพ มีการแบ่งปันภายในครอบครัว ชุมชน และสังคมรอบข้าง รวมถึงการรักษาวินัยธรรม ประเพณี และการอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้อย่างเหมาะสม

2) *ความพอเพียงระดับชุมชน* คนในชุมชน คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันทำ ประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนบนหลักของความรู้ รัก สามัคคี สร้างเป็น เครือข่ายเชื่อมโยงกันภายในชุมชนและนอกชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม เช่น การรวมกลุ่มอาชีพ องค์การการเงินสวัสดิการชุมชน การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาสร้างประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการช่วย ดูแลรักษาความสงบความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อเสริมสร้างชุมชนให้มีความ เข้มแข็งและมีความเป็นอยู่ที่พอเพียง

3) *ความพอเพียงในภาคธุรกิจเอกชน* เริ่มจากความมุ่งมั่นในการดำเนินธุรกิจ ที่หวังผลประโยชน์หรือกำไรในระยะยาวมากกว่าระยะสั้น แสวงหาผลตอบแทนบนพื้นฐานของ การแบ่งปัน มุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์อย่างเหมาะสมและเป็นธรรมทั้งลูกค้า คู่ค้า ผู้ ถือหุ้น และพนักงานด้านการขยายธุรกิจต้องทำอย่างค่อยเป็น ค่อยไป มีการเตรียมพร้อมต่อการ เปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น มีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบต่อสังคมและป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญต้องสร้างเสริมความรู้และจัดสวัสดิการให้แก่พนักงานอย่างเหมาะสม รวมทั้งต้องมีความรู้ และเข้าใจธุรกิจของตนเองรู้จักผู้ค้า คู่ค้า คู่แข่ง และเรียนรู้การตลาดอย่างถ่องแท้ ผลิดในสิ่งที่ถนัด และทำตามกำลังสร้างเอกลักษณ์ที่แตกต่างและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง

4) *ความพอเพียงระดับประเทศ* เป็นการบริหารจัดการประเทศ โดยเริ่มจาก การวางรากฐานให้ประชาชนส่วนใหญ่อยู่อย่างพอมีพอกินและพึ่งตนเองได้ มีความรู้และคุณธรรม ในการดำเนินชีวิต มีการรวมกลุ่มของชุมชนหลายๆแห่ง เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ สืบทอดภูมิปัญญา และร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างรู้ รัก สามัคคี เสริมสร้างเครือข่ายเชื่อมโยง ระหว่างชุมชนให้เกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในที่สุด

รัตน์า เนตรแจ่มศรี (2550, น.19) ได้กล่าวถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จของเศรษฐกิจพอเพียงไว้โดยสรุปคือ ต้องเสริมสร้างพื้นฐานทางจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีรวมถึงนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในความซื่อสัตย์สุจริตและมีคุณธรรม อีกทั้งควรมีความรอบรู้ที่เหมาะสม มีความเพียร ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีสติปัญญาและความรอบคอบ และในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้นั้นควรมีวิชาการต่างๆมาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการในทุกขั้นตอน

สรุป หลักการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงการดำรงชีวิตของสมาชิก โดยการพึ่งตนเองเป็นหลัก ครอบคลุมทั้งทางด้านจิตใจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเศรษฐกิจบนพื้นฐาน ดังนี้

1) ความพอประมาณ ได้แก่ การใช้ทรัพยากรทุกชนิดอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพสูงสุด ลดต้นทุนการผลิตโดยวิธีทางธรรมชาติ ใช้แรงงานภายในครอบครัวแทนการจ้างงานภายนอก ใช้จ่ายพอประมาณเหมาะสมกับรายได้ที่มี และการผลิตแต่ละครั้งใช้เงินทุนของตนเอง

2) ความมีเหตุผล ได้แก่ การทำการเกษตรตามหลักวิชาการ มีการวางแผนการผลิต ใช้เทคโนโลยีที่ถูกหลักวิชาการ ใช้ทรัพยากรหรือวัตถุดิบเพื่อการผลิตภายในท้องถิ่น การลงทุนค่อยเป็นค่อยไป เลือกรูปแบบการผลิตที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสามารถสร้างรายได้ที่แน่นอน

3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี ได้แก่ การมีปริมาณผลผลิตที่เพียงพอต่อการจำหน่าย มีกำไรจากการจำหน่ายสามารถชำระหนี้สินได้ มีทุนสำหรับการผลิตครั้งต่อไปและมีเงินออมไว้ใช้ยามจำเป็น และยังรักษาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ มีความพร้อมต่อความเปลี่ยนแปลงทุกด้าน และมีการรวมกลุ่มในการประกอบอาชีพ

4) การมีความรู้ ได้แก่ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานความรู้ทางวิชาการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ได้รับการฝึกอบรม ศึกษาคุณงานแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้อย่างสม่ำเสมอ

5) การมีคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในหลักคำสอนทางพุทธศาสนา มีการเสียสละเพื่อส่วนรวม มีการผลิตภายใต้หลักคุณธรรมซื่อสัตย์ต่อลูกค้า แบ่งปันให้ผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมากำหนดประเด็นในการวิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพึ่งพาตนเองของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มไผ่อำเภอสยามชัยเขต ตำบลท่ากระดาน อำเภอสยามชัยเขต

จังหวัดชลบุรี ในประเด็นความรู้ความเข้าใจการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน และการปฏิบัติตามเงื่อนไขการมีองค์ความรู้และคุณธรรม ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มไผ่อำเภอสนามชัยเขตมีมากน้อยเพียงใด

1.3 ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

สุเมธ ตันติเวชกุล (2542, น.53) เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา สรุปความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง หรือระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ว่า หมายถึง “ความสามารถของชุมชน เมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยพยายามหลีกเลี่ยงที่จะต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เรามีได้เป็นเจ้าของ” และ “เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้ โดยไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัธยาศัย และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด”

รุจิพร จารุพงษ์ (2543, น.4-6) ได้ขยายความสรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นการดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนไทยให้อยู่อย่างพอประมาณ เดินทางสายกลาง มีความพอดีและพอเพียงกับตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

นอกจากนี้สิ่งสำคัญต้องรู้จักการพึ่งพาตนเอง ทั้งต้องไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน และรู้จักการนำทรัพยากรที่เรามีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้วยการรู้จักนำปัจจัยพื้นฐาน ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค มาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขสบายและพอเพียงกับตนเอง โดยอาศัยความรู้และความสามารถ เพื่อให้เกิดความพอเพียงในลักษณะพออยู่พอกิน ก่อให้เกิดความสุขความสบายภายในครอบครัว และหากเหลือจากการดำรงชีพสามารถนำไปขาย เพื่อเป็นรายได้และเก็บออมเป็นเงินทุนสำรองต่อไป ซึ่งในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรตามระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริแบ่งได้เป็น 2 ระดับคือ

1) เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล เป็นความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างไม่เดือดร้อน มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างพอประมาณตนตามฐานะ ตามอัธยาศัยและที่สำคัญไม่หลงไหลตามกระแสวัตถุนิยม มีอิสรภาพในการประกอบอาชีพเดินทางสายกลาง อีกทั้งทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเอง และสามารถพึ่งพาตนเองได้

2) เศรษฐกิจพอเพียงระดับเกษตรกร เป็นเศรษฐกิจเพื่อการเกษตรที่เน้นการพึ่งพาตนเอง อีกทั้งเกษตรกรจะใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการที่ดิน โดยเฉพาะแหล่งน้ำ และกิจกรรมการเกษตรเองด้วยการนำเรื่องทฤษฎีใหม่ สร้างความหลากหลายของกิจกรรมการเกษตร มี

กิจกรรมเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และใช้แรงงานในครอบครัวทำกิจกรรมอย่างเต็มที่เพื่อลดต้นทุนการผลิตและเสริมรายได้ ตลอดจนการผสมผสานกิจกรรมการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และประมง ในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

สรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม (2544,น.55) กล่าวว่า “ เศรษฐกิจพอเพียง ” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

อภิชัย พันธเสน และคณะ (2549,น.3-4) กล่าวสรุปความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ไว้ว่าหมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self - Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน ซึ่งต้องสร้างพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจของตนเองได้ดีเสียก่อน คือให้ตนเองสามารถอยู่ได้อย่างพอกินพอใช้ มิได้มุ่งหวังที่จะสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้เจริญรวดเร็วเพียงอย่างเดียว

กรมการพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย (2550,น.17-19) รายงานว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ มีเป้าหมายเพื่อมุ่งให้เกิดความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี โดยมีหลักการคือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน และมีเงื่อนไขพื้นฐาน “ความรู้คู่คุณธรรม “ คือ จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และดำเนินการทุกขั้นตอน พร้อมทั้งเสริมสร้างจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และรอบคอบ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550,น.146-147) ได้ให้คำจำกัดความ “เศรษฐกิจพอเพียง” มีใจความว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา และบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

นอกจากนี้ยังให้ความหมายอีกนัยหนึ่งคือ ความพอเพียงหมายถึงความพอประมาณ และความมีเหตุผลรวมซึ่งจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร เพื่อรองรับต่อผลกระทบอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน พร้อมทั้งต้องอาศัยความรู้รอบคอบ ระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้เกิดสมดุลและพร้อมรับการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2552, น.15-16) ที่ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้ความพอเพียงกับตัวเองอยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน

สรุป เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง ความพอเพียงอย่างน้อย 7 ประการ คือ

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง รักเอื้ออาทรผู้อื่น
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง อนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมที่จะเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ เช่นการทำเกษตร ผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหาร ได้ทั้งสิ่งแวดล้อม ได้ทั้งเงิน
4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง รวมตัวกันแก้ปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ
5. ปัญญาพอเพียง เรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง
6. ตั้งอยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรมหมายถึงวิถีชีวิตของชุมชนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้นเศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากฐานทางวัฒนธรรม จึงจะมั่นคง
7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ผันผวนอย่างรวดเร็วจนกระทั่งมนุษย์ไม่สามารถรับได้

1.4 เงื่อนไขแห่งความสำเร็จ

คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2550) ได้สรุปปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขแห่งความสำเร็จในการน้อมนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ดังนี้

1. การรู้จักตนเอง ทำคนให้เป็นที่พึ่งแห่งตน รู้จักการพัฒนาตนเองด้วยการพยายามทำจิตใจให้ผ่องใส มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี มีจิตใจเอื้ออาทร มีความเจริญ ความเย็นในจิตใจ อยู่ประจำและต่อเนื่อง

2. พึ่งพตนเองและพึ่งพาซึ่งกันและกัน ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ กล่าวคือ เมื่อประสบกับปัญหาในการดำเนินชีวิต ก็ให้ใช้สติปัญญาในการไตร่ตรองหาสาเหตุของปัญหาและแก้ไขไปตามเหตุและปัจจัยด้วยความสามารถและศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ ก่อนที่จะคิดถึงผู้อื่น และมีการปรึกษาหารือถ้อยที่ถ้อยอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน

3. การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง รู้จักลดกิเลสและความต้องการ เพื่อให้เหลือแรง เหลือเวลาในกาพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมมากขึ้น

4. พลัง เศรษฐกิจพอเพียงเกิดได้ถ้ามี “พลัง” เพราะงานเกษตรนั้นเป็นงานที่ต้องใช้เวลา และบางกิจกรรมต้องใช้ความพิถีพิถันจึงจะเล็งเห็นผล ดังนั้นคนที่อยู่ในอาชีพนี้ต้องอดทน และความพยายามค่อนข้างสูง จึงจะประสบความสำเร็จในอาชีพ จากแง่มุมดังกล่าวของการประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จึงจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องมีชุมชน และเครือข่ายที่มีความต้องการ และความเห็นที่ไปในทิศทางเดียวกันเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ และให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ตลอดจนจัดการกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้คนในชุมชน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อทบทวนกิจกรรมที่ตนเองได้ทำมา เพื่อสร้างเป็นชุดความรู้สำหรับเป็นแนวปฏิบัติของชุมชนต่อไป ดังเช่น เครือข่ายของกลุ่มอ โศก (สันติอ โศก ปฐมอ โศก ศรีษะอ โศกฯลฯ) เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีอีสาน เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น ถ้าหากทำอยู่คนเดียวท่ามกลางยุคกระแสโลกาภิวัตน์ การทำเกษตรพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จนั้นคงยากและต้องใช้เวลาาน

5. การเรียนรู้ตลอดเวลา การพัฒนาอาชีพให้ประสบความสำเร็จ ความรู้ นับว่าเป็นพื้นฐานของการนำไปสู่ความสำเร็จ มีผู้รู้ (ปราชญ์ชาวบ้าน) หลายท่านกล่าวว่า“...การที่เกษตรกรล้มเหลว ไม่ประสบผลสำเร็จในอาชีพเป็นผลสืบเนื่องจากความไม่รู้พอใช้

เนื่องจากเกษตรกรไม่ยอมเรียนรู้ ส่วนใหญ่มีแต่การเรียนรู้ (คัดลอก) โดยไม่ผ่านการวิเคราะห์ด้วยเหตุผลสุดท้ายจึงขาดความรู้ และต้องประสบกับความล้มเหลว...” ดังนั้นเกษตรกรที่ทำเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จต้องรู้จักเรียนรู้ พัฒนาตนเอง โดยการเรียนรู้จากธรรมชาติและประสบการณ์ในโลกกว้างด้วยตนเอง หรือจากการแลกเปลี่ยนร่วมกับผู้อื่น ให้เกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ทุกคนช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและผู้อื่นร่วมกัน มีการสืบทอดและเรียนรู้เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาให้เป็นสังคมที่มั่นคงและยั่งยืนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้คุณธรรมและวัฒนธรรมเป็นค่านำ โดยไม่ได้ใช้เงินเป็นตัวตั้ง

อย่างไรก็ตาม ในระบบการผลิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้น การตลาดยังมีความสำคัญเช่นกัน สำหรับเป็นจุดในการกระจายสินค้าไปสู่ผู้บริโภค แต่ต้องเป็นตลาดที่มีความเป็นธรรม คือ ไม่ค้ำกำไรเกินควร ไม่เอาเปรียบผู้บริโภค เน้นผลผลิตที่ปลอดภัย และรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม ดังนั้นพลังของกลุ่มและเครือข่ายจึงมีความสำคัญที่จะเป็นตัวกลางในการรวบรวมผลผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการต่อช่องทางการค้าให้กับสมาชิกในชุมชนอันจะส่งผลถึงความยั่งยืนในอาชีพ

สรุปได้ว่าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงคือ ปรัชญาที่ชี้แนวทางในการดำรงชีวิตเพื่อปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยยึดหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัว โดยอยู่บนเงื่อนไขด้านความรู้ คุณธรรม ซึ่งจะนำชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมก้าวหน้าอย่างสมดุล และยั่งยืน

1.5 แนวคิดเกี่ยวกับการขับเคลื่อน “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

กรมการพัฒนาชุมชน (2555, น.18) รายงานว่า ภารกิจกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการมหาดไทย มีภารกิจเกี่ยวกับส่งเสริมความรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ โดยสนับสนุนให้มีการจัดทำและใช้ประโยชน์จากข้อมูลสารสนเทศ ศึกษาวิเคราะห์ วิจัย ทำยุทธศาสตร์ชุมชน ตลอดจนการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยจึงได้มอบหมายภารกิจให้กรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือปฏิบัติตามหลัก ความพอประมาณ ความมีเหตุผล สร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ด้วยการใช้ความรู้ ความชอบธรรมและคุณธรรม ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองบนความพอเพียงโดยบูรณาการทำงานร่วมกันในทุกกรม และรัฐวิสาหกิจ โดยเฉพาะกรมการปกครอง และกรมส่งเสริมปกครองส่วนท้องถิ่น

จากภารกิจที่กรมการพัฒนาชุมชน และภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงมหาดไทย กรมการพัฒนาชุมชนจึงได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาขยายผลในกระบวนการทำงาน โดยได้จัดทำกรอบแนวคิดในการขับเคลื่อน “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ให้เป็นฐานรากของชีวิตประชาชนในหมู่บ้าน โดยใช้หลักการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม “ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” “การทำงานร่วมกัน”(work with, not work for) และ “การเรียนรู้จากการปฏิบัติ” (learning by doing) และใช้เทคนิค “การกระตุ้นความคิด” สร้างจิตสำนึก โดยการตั้งคำถามที่โดนใจ (asking the right questions) เริ่มต้นด้วยตัวชี้วัด 6X2 เป็นเป้าหมาย (being with the ends in mind) โดยใช้พัฒนากร อาสาสมัคร ผู้นำชุมชน ร่วมเป็นชุดปฏิบัติการขับเคลื่อนร่วมกับภาคีการพัฒนาให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ทั้งในระดับหมู่บ้านและครัวเรือน เพื่อให้สามารถตอบตนเองได้ว่าแต่ละเรื่องมี/ทำแล้วหรือไม่โดยกำหนดตัวชี้วัด ลักษณะกิจกรรมเศรษฐกิจ

พอเพียงเพื่อเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้
(แนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงมหาดไทย, 2551, น.8-25)

ตัวชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
(ตัวชี้วัด 6X2) ประกอบด้วย

1. ด้านการลดรายจ่าย พิจารณาจาก
 - 1.1 ครัวเรือนทำสวนครัว
 - 1.2 ครัวเรือนปลูกคอบายมุข
2. ด้านการเพิ่มรายได้
 - 2.1 ครัวเรือนมีอาชีพเสริม
 - 2.2 ครัวเรือนใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม
3. ด้านการประหยัด
 - 3.1 ครัวเรือนมีการออมทรัพย์
 - 3.2 ชุมชนมีกลุ่มออมทรัพย์
4. ด้านการเรียนรู้
 - 4.1 ชุมชนมีการสืบทอดและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 4.2 ครัวเรือนมีการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน
5. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน
 - 5.1 ชุมชนใช้วัสดุคิบอย่างยั่งยืนในการประกอบอาชีพ
 - 5.2 ชุมชนปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่น เป็นหมู่บ้านน่าอยู่
6. ด้านการเอื้ออารีต่อกัน
 - 6.1 ชุมชนมีการดูแลช่วยเหลือคนจน คนด้อยโอกาส และคนประสบปัญหา
 - 6.2 ชุมชนรู้จักสามัคคี

ลักษณะกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงในระดับครัวเรือน และระดับหมู่บ้าน

1) การลดรายจ่าย

ระดับครัวเรือน

- (1) การปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภค
- (2) ใช้ปุ๋ยชีวภาพ สารชีวภาพป้องกันศัตรูพืช
- (3) ใช้วัสดุคิบท้องถิ่นในการผลิตสินค้า
- (4) ผลิตเครื่องอุปโภคใช้เอง เช่น น้ำยาล้างจาน แชมพู
- (5) ใช้สมุนไพรไล่แมลง เช่น ตะไคร้หอม ไล่ยุง

(6) วางแผนการเดินทาง

(7) ประหยัดไฟฟ้า น้ำประปา น้ำมันเชื้อเพลิง

(8) ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่นการซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย การเที่ยวเตร่ ใช้จ่ายจัด

กิจกรรมตามประเพณี วัฒนธรรมมากเกินไปจนเกินความจำเป็น

(9) มีการนำวัสดุที่ใช้งานแล้ว ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ใหม่

(10) ใช้จ่ายเงินเท่าที่จำเป็น

(11) การรักษาสุขภาพให้แข็งแรงสมบูรณ์

(12) เลือกซื้อสินค้าที่คุ้มค่าคุ้มประโยชน์

(13) รักษาสิ่งของต่างๆ ให้คงอยู่ในสภาพใช้การได้นานๆ

ระดับหมู่บ้าน

(1) ปลุกข้าว ปลุกพืช เลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในชุมชน

(2) ทำเกษตรอินทรีย์ เช่นทำปุ๋ยและสารชีวภาพใช้ในการเกษตร

(3) มีศูนย์สวัสดิการตลาด ร้านค้าชุมชน ลานตากข้าว

(4) ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นในการผลิตสินค้า

(5) มีกิจกรรมรณรงค์ การประหยัดพลังงาน เช่น ไฟฟ้า น้ำมันเชื้อเพลิง

น้ำประปา

(6) ลดรายจ่ายของชุมชนที่ไม่จำเป็น เช่น การจัดกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรม

ของชุมชนที่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น อาทิจัดมหรสพที่มีราคาแพง

(7) การช่วยกันรักษาสาธารณสมบัติของหมู่บ้าน

2) ด้านการเพิ่มรายได้

ระดับครอบครัว

(1) ปลุกพืชหมุนเวียนหลายชนิด

(2) พัฒนาอาชีพให้มีประสิทธิภาพ

(3) มีการแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่า

(4) ใช้เวลาให้เกิดประโยชน์โดยการทำอาชีพเสริม

(5) ใช้ที่ดินทำการเกษตรอย่างคุ้มค่า

ระดับชุมชน

(1) มีวิสาหกิจชุมชน เช่น โรงสี โรงแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กลุ่มอาชีพ

ป้อน้ำมัน

(2) ทำเกษตรผสมผสาน

(3) บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนโดยชุมชน

3) การออม

ระดับครอบครัว

- (1) มีการวางแผนการใช้เงินเพื่อให้มีเงินออม
- (2) มีกิจกรรมการออม เช่น เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ กลุ่มสัจจะ สหกรณ์ออมทรัพย์ฯ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนอื่นๆ และธนาคาร เป็นต้น

ระดับชุมชน

- (1) มีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหรือกลุ่มอื่นๆที่มีกิจกรรมออมทรัพย์

4. การดำรงชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญา

ระดับครอบครัว

- (1) ครัวเรือนปฏิบัติตามหลักศาสนา
- (2) สมาชิกครัวเรือนสืบทอดประเพณี

ระดับชุมชน

- (1) มีแผนชุมชน
- (2) มีการจัดการชุมชนที่ดี ผู้นำมีความโปร่งใส ซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรม
- (3) ประชาชนยึดมั่นในหลักศาสนา
- (4) ยึดหลักประชาธิปไตยในการทำงานแบบมีส่วนร่วม
- (5) มีกฎระเบียบชุมชนที่ใช้ปฏิบัติร่วมกัน
- (6) มีการบริหารจัดการข้อมูลที่ใช้ปฏิบัติร่วมกันของชุมชน
- (7) มีกิจกรรมสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของคนในชุมชน
- (8) มีกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น การต่อต้านยาเสพติด การเสริมสร้างสุขภาพ
- (9) มีกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้อยู่เสมอ
- (10) มีเครือข่ายองค์กรชุมชนที่มี กิจกรรมสม่ำเสมอ
- (11) มีความสงบสุขและมีเอกลักษณ์ที่ชัดเจน

5. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ระดับครอบครัว

- (1) ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและประหยัด
- (2) ใช้สารอินทรีย์และชีวภาพในการทำเกษตร
- (3) การบริโภคสินค้าที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น โฟม สารเคมีต่างๆ

(4) มีการกำจัดขยะของเสียอย่างถูกวิธี เช่นแยกขยะ

ระดับชุมชน

(1) มีการจัดระบบชุมชน เช่นการรักษาความสะอาดที่สาธารณะ การกำจัดขยะ สิ่งมลพิษที่ถูกต้อง

(2) มีกิจกรรมการรักษาดูแลแม่น้ำ ลำคลอง และแหล่งน้ำอื่นๆ

(3) มีกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ

(4) แผนชีวิตมีกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6. การเอื้ออาทร (การแบ่งปัน/การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน)

ระดับครอบครัว

(1) ได้รับการสนับสนุนดูแลจากกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน

(2) ได้รับการสนับสนุนดูแลจากครัวเรือนที่ประสบความสำเร็จในการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ (ครัวเรือนต้นแบบ)

ระดับชุมชน

(1) มีการจัดสวัสดิการชุมชน เช่น กิจกรรมการดูแลผู้สูงอายุ เด็ก คนพิการ และผู้ด้อยโอกาสจากชุมชน ธนาคารข้าว กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ ศูนย์สงเคราะห์ กองทุนสวัสดิการชุมชน

(2) มีกิจกรรมวิสาหกิจชุมชน เช่น โรงสีข้าวชุมชน โรงงานแปรรูปผลผลิตชุมชน กลุ่มอาชีพ

(3) ชุมชนมีความรู้รักสามัคคีไม่มีความแตกแยก

(4) ชุมชนมีวิธีการช่วยเหลือตัวเองและสมาชิกในชุมชนเมื่อเกิดภัยพิบัติต่างๆ

2. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้

2.1 ความหมาย

วรจิตร หนองแก (2540, น.36) ได้กล่าวว่า ความรู้คือ ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์และโครงสร้างที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้า ซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคคล สถานที่หรือสิ่งของ โดยได้จากการสังเกตประสบการณ์หรือการรับรู้ข้อเท็จจริง

นริศา ธนาภิวัดนุกร (2542, น.17 อ้างถึงใน “Webster’s Dictionary, 1997 : 531) ความรู้ หมายถึง ความรู้ที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และโครงสร้างที่เกิดขึ้นจากการศึกษาหรือ

ค้นคว้าไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับสถานที่ บุคคลหรือสิ่งของ ได้มาจากการสังเกต ประสบการณ์หรือ การรายงาน ซึ่งต้องชัดเจนและอาศัยเวลา

สร้อยตระกูล อรรถมานะ (2542,น.7) กล่าวว่า ความรู้หมายถึง การเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของมนุษย์ทั้งที่มีลักษณะการแสดงออกและซ่อนเร้น ซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกอบรมและ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จึงสรุปได้ว่า ความรู้เป็นข้อเท็จจริง ความจริง วิธีการแก้ปัญหาที่สะสม ได้จากประสบการณ์ในอดีต

สราวุธ วลัยขุพฤษ (2543,น.8) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความรู้ คือ ความทรงจำ ของมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้รับจากการเรียนรู้ สังเกต ศึกษา ค้นหา เป็นต้น โดยผ่าน ระบบประสาทสัมผัสของร่างกายมนุษย์แล้วเก็บรวบรวมไว้ที่สมองในรูปของข้อเท็จจริง (Fact) ความจริง (Truth) กฎเกณฑ์และข้อมูลต่าง ๆ

ขจร คำเงิน (2546,น.7) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความรู้เป็นการรับรู้เกี่ยวกับ ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ เรื่องราว ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเฉพาะเรื่อง หรือเรื่องทั่ว ๆ ไป ที่มนุษย์ได้รับรู้ จาก ประสาทสัมผัสทั้งทางตรง และทางอ้อมต่อสิ่งเร้าและการรับรู้ นั้นต้องชัดเจนและต้องอาศัยเวลา

จากความหมายของความรู้ที่กล่าวมา สรุปได้ว่าความรู้ หมายถึงข้อมูลในรายละเอียด ด้านต่าง ๆ ที่เคยได้รับการศึกษาค้นคว้าจากตำรา จากสิ่งที่ได้รับการบอกกล่าว หรือจาก ประสบการณ์ที่บุคคลได้เก็บรวบรวมไว้ สามารถระลึกได้ และแสดงออกมาได้ แต่ต้องอาศัยเวลา สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ หมายถึง ความรู้ในการควบคุมและป้องกัน ไข้เลือดออก

2.2 ระดับความรู้

Bloom (1979,น.62 – 179 อ้างถึงใน วนิตา เวียงพิทักษ์, 2544,น.29) และประภา เพ็ญ สุวรรณ และสวิง สุวรรณ (2536,น.213 – 214) แบ่งระดับความรู้ไว้ ดังนี้

1. การรู้ (Knowing) เป็นความสามารถในการจำหรือระลึกได้ ซึ่งประมวล ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เคยได้รับรู้มา ได้แก่

- 1.1 ความรู้เฉพาะเรื่องเฉพาะอย่างเป็นการระลึกข้อมูลในส่วนตัว
- 1.2 ความรู้เกี่ยวกับวิถีทาง และวิธีการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ
- 1.3 ความรู้เกี่ยวกับการรวบรวมแนวคิดและโครงสร้าง

2. ความเข้าใจ (Comprehension) เป็นความสามารถ ในการแปลความหมาย ตีความหมายและขยายความในเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ แยกได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

2.1 การแปลความ เป็นการจับใจความให้ถูกต้องกับสิ่งที่สื่อความหมายหรือ จากภาษาหนึ่งของการสื่อสาร ไปสู่อีกรูปแบบหนึ่ง

2.2 การตีความหมายเป็นการอธิบายความหมายหรือสรุปเรื่องราวโดยการจัดระเบียบใหม่ รวบรวม เรียบเรียงเนื้อหาใหม่

2.3 การขยายความ เป็นการขยายเนื้อหาที่เหนือไปกว่าขอบเขตที่รู้เป็นการขยายขีดการอ้างอิงหรือแนวโน้มที่เกินเลยจากข้อมูล

3. การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นความสามารถในการแยกการสื่อสารความหมายไปสู่ส่วนย่อยเป็นองค์ประกอบสำคัญ ๆ หรือเป็นส่วน ๆ เพื่อให้ได้ลำดับชั้นของความคิด ความสัมพันธ์กัน การวิเคราะห์เพื่อมุ่งที่จะให้การสื่อสารความหมายมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

4. การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นความสามารถในการนำหน่วยต่าง ๆ หรือส่วนต่าง ๆ เข้าเป็นเรื่องเดียวกัน จัดเรียงเรียงและรวบรวมเพื่อสร้างแบบแผนหรือโครงสร้างใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน

5. การประเมินค่า (Evaluation) เป็นความสามารถในการตัดสินคุณค่าของเนื้อหา วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการ ในเชิงปริมาณและคุณภาพที่สอดคล้องกับสถานการณ์ ซึ่งอาจจะกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นเองหรือผู้อื่นกำหนด จำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

5.1 การประเมินค่าตามเกณฑ์ภายในเป็นการประเมินค่าความถูกต้องของวัสดุ อุปกรณ์ ข้อความหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

5.2 การประเมินค่าตามเกณฑ์ภายนอกเป็นการประเมินค่าโดยอ้างอิงกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ สรุปได้ว่าระดับของความรู้สามารถแบ่งได้ตามขั้นตอนคือ การรู้ (Knowing) ความเข้าใจ (Comprehension) การวิเคราะห์ (Analysis) การสังเคราะห์ (Synthesis) และการประเมินค่า (Evaluation)

Bloom และคณะ (1979 อ้างในสุรางค์ โค้วตระกูล, 2544, น.15 – 16) ได้ทำการศึกษาและจำแนกพฤติกรรมด้านความรู้ ออกเป็น 6 ระดับโดยเรียงตามลำดับชั้นความสามารถจากต่ำไปสูง ดังนี้

1. ความรู้ หมายถึง ความสามารถในการจำหรือรู้สึกได้ แต่ไม่ใช้การใช้ความเข้าใจ ไปตีความหมายในเรื่องนั้น ๆ เป็นการเรียนรู้ที่เน้นถึงความจำและการระลึกได้ ต่อความคิด วัตถุ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ เป็นความจำที่เริ่มจากสิ่งง่าย ๆ ที่เป็นอิสระแก่กันไปจนถึงความจำในสิ่งที่ยู่ยากซับซ้อนและมีความสัมพันธ์ต่อกัน

2. ความเข้าใจ หมายถึง ความสามารถจับใจความสำคัญของเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งในด้านภาษา รหัส สัญลักษณ์ ความเข้าใจเป็นความสามารถทางสติปัญญา ที่เกี่ยวกับการสื่อความหมาย ในลักษณะของการตีความ แปลความ ขยายความ และสรุปเพื่อทำนาย

3. การนำไปใช้ หมายถึง ความสามารถนำเอาสิ่งที่ได้ประสบมา เช่นแนวคิด ทฤษฎีสาระสำคัญต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ หรือนำไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ ๆ หรือสถานการณ์จริง

4. การวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการพิจารณาแยกแยะวัตถุ หรือเนื้อหาออกเป็นส่วนปลีกย่อย เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบส่วนย่อย และหลักการ หรือทฤษฎี เพื่อให้เข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ และการสืบเสาะความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ เพื่อดูว่าประกอบเข้าด้วยกันอย่างไร

5. การสังเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการรวมเรื่องราว หรือส่วนประกอบย่อย ๆ หรือส่วนใหญ่ ๆ ให้เป็นเรื่องเดียวกัน เพื่อสร้างรูปแบบ หรือโครงสร้างที่ไม่ชัดเจนมาก่อนให้ชัดเจนขึ้น โดยมีการตัดแปลง ริเริ่ม สร้างสรรค์ภายในขอบข่ายของงาน หรือปัญหาที่กำหนด เป็นการปรับปรุงของเก่าให้มีคุณค่าขึ้น

6. การประเมินค่า หมายถึง ความสามารถในการพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับค่านิยม ความคิด ผลงาน คำตอบ วิธีการ และเนื้อหาสาระ เพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง โดยมีการกำหนดเกณฑ์เป็นฐานในการพิจารณาตัดสิน การประเมินผลเป็นขั้นพัฒนาการทางความคิดที่สูงสุดของพุทธิลักษณะ และเป็นความสามารถที่ต้องใช้ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ เข้าร่วมในการพิจารณาประเมิน เป็นการตัดสินว่าอะไรดี ไม่ดีอย่างไร ใช้หลักเกณฑ์เชื่อถือได้โดยอาศัยข้อเท็จจริงภายในและภายนอก ซึ่งในการประเมินนั้นอาจมีอารมณ์ทัศนคติ และความรู้สึกเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่เน้นหนักทางสติปัญญา

2.3 การวัดระดับความรู้

เนื่องจากความรู้คือ ความสามารถทางพุทธิปัญญา ซึ่งแบ่งได้หลายระดับดังนั้นการวัดระดับความรู้จึงสามารถวัดความสามารถทุกระดับ เครื่องมือที่ใช้วัดความรู้จะต้องอาศัยแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ (Achievement Test) ซึ่งเป็นการวัดความสามารถทางปัญญาและทักษะต่าง ๆ ตลอดจนสมรรถภาพด้านต่าง ๆ ที่ได้รับจากการเรียนรู้ในอดีต ยกเว้นทางร่างกาย การวัดความรู้ใช้เครื่องมือแตกต่างตามความสามารถทางสติปัญญา

นีออน กลิ่นรัตน์ (2533,น.44) กล่าวว่า เครื่องมือที่ใช้วัดความรู้คือ แบบสอบถาม (Test) มี 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ แบบสอบอัตนัยที่ให้ผู้เขียนตอบแบบบรรยายการให้คะแนนของแบบสอบถามอัตนัยจะมีความสัมพันธ์กับเกณฑ์ส่วนตัวของผู้ตรวจและแบบสอบถามปรนัยที่มีเกณฑ์ให้คะแนนชัดเจน ไม่ขึ้นกับผู้ตรวจ เป็นแบบสอบที่สามารถวัดสมรรถภาพสมองได้ถึง 6 ชั้น และเป็นแบบสอบถามที่นักวิจัยสามารถนำมาประยุกต์ในการวัดความรู้เพื่อตอบคำถามการวิจัยได้สามารถแบ่งประเภทของแบบสอบถามปรนัย ได้ดังนี้

1. แบบหาคำตอบเอง ได้แก่ แบบตอบสั้น ๆ และแบบเติมข้อความ

2. แบบจัดคำตอบให้เลือก ได้แก่ แบบถูกผิด แบบจับคู่ และแบบเลือกตอบ

บุญธรรม กิจปริดาปริสุทธิ (2543, น.15 -16) ได้กล่าวถึงวิธีการวัดผลด้านความรู้ อาจกระทำได้หลายวิธี เช่น การสังเกต การศึกษากรณี การให้จินตนาการ แต่ที่นิยมทั่ว ๆ ไป คือ วัดโดยการให้แบบทดสอบหรือข้อสอบ เพราะถือว่าเป็นสิ่งเร้าเพื่อนำไปเร้าผู้ถูกสอบ ให้แสดงอาการตอบสนองออกมาด้วยพฤติกรรมบางอย่าง เช่น การพูด การเขียน ท่าทาง ฯลฯ เพื่อให้สังเกตเห็นหรือนับจำนวนปริมาณได้ เพื่อนำไปแทนอันดับ หรือคุณลักษณะของบุคคลนั้นรูปแบบของข้อสอบ มี 3 ลักษณะ

1. ข้อสอบปากเปล่า เป็นการสอบโดยใช้การโต้ตอบด้วยวาจาหรือคำพูด

ระหว่างผู้ทำการสอบกับผู้ถูกสอบโดยตรง หรือ บางครั้งเรียกว่าการสัมภาษณ์

2. ข้อสอบข้อเขียน หรือ แบบทดสอบ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

2.1 แบบทดสอบความเรียง เป็นแบบที่กำหนดคำถามให้ และผู้ตอบจะต้องเรียบเรียงคำตอบเอง ลักษณะเด่นอยู่ที่ให้อิสระแก่ผู้ตอบ ผู้ตอบจะต้องเรียบเรียงความรู้ความเข้าใจ และความคิดเห็น แล้วเขียนคำตอบเองตามที่ตนถนัด ผู้ตอบต้องใช้เวลาส่วนมากไปในการคิดและเขียนตอบ ฉะนั้น ไม่นิยมใช้เว้นแต่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ หรือ ใช้สำรวจเบื้องต้นเท่านั้น

2.2 แบบทดสอบแบบตอบสั้น เป็นแบบที่กำหนดคำถามให้และกำหนดให้ตอบสั้น ๆ ผู้ตอบต้องหาคำตอบเองเหมือนความเรียงแต่จำกัดคำตอบให้ตอบ ซึ่งแบบทดสอบตอบสั้นโดยทั่วไปจะมี 3 ชนิด ได้แก่

ก แบบข้อคำถามสมบูรณ์ รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่มีเนื้อหาสมบูรณ์แต่ให้ตอบสั้น ๆ เพียงคำเดียวหรือวลีเดียว

ข แบบข้อความไม่สมบูรณ์ รูปการถามจะใช้ประโยคที่เป็นข้อความสมบูรณ์ และเว้นช่องว่างให้เติมคำหรือวลีลงไป จะทำให้เป็นประโยคสมบูรณ์

ค แบบเติมคำที่มีความสัมพันธ์ รูปแบบนี้จะตั้งคำถามด้วยประโยคหลักตามด้วยคำหรือข้อความย่อย ๆ เว้นให้หาคำตอบเติม คำตอบที่เติมจะต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคำหรือข้อความย่อยที่กำหนดไว้ให้

2.3 แบบทดสอบแบบเลือกตอบ เป็นแบบที่กำหนดให้ทั้งคำถามและคำตอบ ผู้ตอบจะต้องเลือกตอบตามคำตอบที่กำหนดให้ ลักษณะเด่นของแบบทดสอบเลือกตอบอยู่ที่ผู้ตอบจะต้องใช้เวลาส่วนมากไปในการอ่านและคิด ส่วนการตอบใช้เวลาน้อย การตรวจและการวิเคราะห์ทำได้ง่ายและสะดวก จึงนิยมใช้ทั่วไปในการรวบรวมข้อมูล แบบทดสอบเลือกตอบมีหลายชนิดที่นิยมนำมาใช้ในการรวบรวมข้อมูลได้แก่

ก แบบสองตัวเลือก มีลักษณะเป็นแบบถูกผิดเป็นหลัก ใช้ถามข้อเท็จจริง และวัดความรู้ในระดับความจำ เช่นคำนิยามศัพท์ วิธีการ

ข แบบหลายตัวเลือก แบบที่กำหนดคำตอบให้มากกว่า 2 คำตอบ ซึ่งมีตั้งแต่ 3-5 คำตอบ โดยทั่วไปนิยม 4 คำตอบ จากคำตอบที่กำหนดให้ผู้ตอบเลือกตอบเพียงคำตอบเดียว ซึ่งอาจจะเป็นแบบให้เลือกคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว หรือเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว หรือ จะเลือกคำตอบที่ผิดก็ได้

2.4 ข้อสอบภาคปฏิบัติ เป็นข้อสอบที่ไม่ต้องการให้ผู้ถูกสอบตอบสนองออกมาด้วยคำพูดหรือ เครื่องหมายใด ๆ แต่มุ่งให้แสดงพฤติกรรมด้วยการกระทำจริง ๆ มักเป็นข้อสอบในเนื้อหาวิชาที่ต้องการให้ปฏิบัติจริง (ไพศาล หวังพานิช, 2526)

แบบทดสอบที่วัดความรู้นั้น ในการสร้างมักจะต้องกำหนดระดับความรู้เชิงพฤติกรรมที่ต้องการวัดได้ชัดเจน ซึ่งตามทฤษฎีของบลูมและคณะกำหนดระดับความรู้พฤติกรรมไว้ 6 ระดับ ได้แก่ ความรู้-ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การสังเคราะห์ การวิเคราะห์และประเมินค่า ผู้สร้างจะต้องกำหนดว่าจะวัดให้ครบทุกระดับหรือไม่และจะต้องพิจารณาด้วยว่าเนื้อหาใดจะวัดความรู้ระดับใดด้วย

สรุปได้ว่า เครื่องมือที่ใช้วัดความรู้ คือ แบบสอบถาม (Test) มี 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ แบบสอบอัตนัย และแบบสอบปรนัย ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบปรนัย แบบจัดคำตอบให้เลือกแบบถูกผิด (ใช่, ไม่ใช่) เนื่องจากมีความสะดวกและเหมาะสมกับผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ประชาชนทั่วไปที่มีความหลากหลายในด้านระดับของความรู้ สามารถทำความเข้าใจกับวิธีการทำแบบทดสอบได้ไม่ยากจนเกินไป และเกณฑ์ให้คะแนนชัดเจน ไม่ขึ้นกับผู้ตรวจ

3. แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้

3.1 ความหมายของแหล่งเรียนรู้

กรมวิชาการ (2545, น.43) ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสารสารสนเทศและประสบการณ์ที่สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องเพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

สำหรับ ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และ ดารณี คำวัจฉ์ (2545, น.18) ได้อธิบายความหมายของแหล่งเรียนรู้ ว่าหมายถึงสภาพแวดล้อมทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเป็นแหล่งที่จะให้ผู้สอนสามารถออกแบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ

หรือ ได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มเพื่อนระหว่างครูกับนักเรียน ระหว่างวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้กับครูและนักเรียน รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ผู้เรียนอาจอาศัยการสืบค้นของตนเองเพื่อแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

ศิริพร จีปนวัฒนา (2548, น.178) ได้ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ไว้สรุปได้ว่าเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารสารสนเทศ หรือแหล่งประสบการณ์ต่างๆ ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียน ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

ยุพิน อินทะยะ (2550, น.2) ได้อธิบายความหมายของแหล่งเรียนรู้ไว้พอจะสรุปได้ว่าหมายถึงแหล่งหรือศูนย์รวมของข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ประสบการณ์ สารสนเทศและเทคโนโลยี ที่เสริมสร้างให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เอื้อประโยชน์ต่อการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ และตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

นิคม ชมภูหลง (2550, น.7) ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ไว้ว่าหมายถึงมวลประสบการณ์หรือศูนย์รวมความรู้ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่และสามารถเข้าไปศึกษาหาความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ให้เกิดความรู้ความชำนาญหรือความเชี่ยวชาญได้เป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าควรแก่การศึกษาสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น

สามารถสรุปได้ดังนี้คือ แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งหรือศูนย์รวมข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ สารสนเทศและเทคโนโลยี แหล่งประสบการณ์ แหล่งความรู้ทางวิชาการ สภาพแวดล้อมทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนที่จะช่วยส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งต่างๆ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

3.2 ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และบรรลุมาตรฐานของหลักสูตรทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพแหล่งเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะต่างๆ ส่งผลต่อการเรียนรู้มีความเข้าใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้นและพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพแหล่งเรียนรู้จึงมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ดังนี้

ภพ เลหาไพบูลย์ (2542, น.240-241) กล่าวถึงความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับจากแหล่งเรียนรู้และการศึกษานอกสถานที่ ไว้พอสรุปได้ดังนี้ เป็นการเรียนรู้จากการได้มีปฏิสัมพันธ์กับแหล่งเรียนรู้ต่างๆ จนเกิดการรับรู้ การคิด การกระทำ ซึ่งจะนำไปสู่การสรุปหรือการ

ค้นพบความรู้ด้วยตนเองเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้หลายๆ ด้าน ทั้งยังเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศการเรียน และกระตุ้นความสนใจสิ่งใหม่ๆ การได้รับประสบการณ์ตรง มีทั้งที่เป็นรูปธรรมและข้อมูลจริงซึ่งไม่อาจทดแทนโดยการใช้สื่อการเรียนการสอนอื่นๆ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจสถานการณ์และทิศทางของปัญหาที่เรียนอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

ลัดดา ศิลาน้อย (2545, น.32-46) ได้กล่าวถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

1. นักเรียนมีประสบการณ์ตรงได้สัมผัสกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวนักเรียนคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมซึ่งจะเป็นแนวทางในการปรับตัวของนักเรียนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี

2. ฝึกให้นักเรียนได้รู้จักสังเกตสรรพสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติเพื่อค้นหาข้อเท็จจริง

3. แหล่งเรียนรู้ประกอบไปด้วยสื่อ นานาชนิดที่นักเรียนสามารถเรียนรู้เรื่องเชื่อมโยงกับประสบการณ์จริงรวมทั้งเสริมประสบการณ์ในเนื้อหาวิชาตลอดจนสามารถแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันได้ดีในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

4. แหล่งเรียนรู้ช่วยให้นักเรียนเกิดความคิดที่ชัดเจนและถูกต้องในเนื้อหาวิชาบางครั้งการใช้สื่อชนิดอื่นๆ ไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาได้ดีเท่าใช้การปฏิบัติจริงโดยให้นักเรียนออกไปสัมผัสกับของจริง

5. นักเรียนเห็นถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวมากขึ้นซึ่งนักเรียนเคยพบเห็นเสมอแต่ไม่คิดหรือไม่รู้ว่าจะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างไร

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, น.12) มุ่งเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องทหาหน้าที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความรู้เพียงพอที่จะดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและสามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ได้เต็มตามศักยภาพ โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ที่มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดาผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

ในขณะที่ สุมน อมรวิวัฒน์ (2544) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. เป็นแหล่งเสริมสร้างจินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. เป็นแหล่งศึกษาตามอัธยาศัย
3. เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต
4. เป็นแหล่งสร้างความรู้ ความคิด วิชาการ และประสบการณ์
5. เป็นแหล่งปลูกฝังค่านิยมรักการอ่านและแหล่งศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้

ด้วยตนเอง

6. เป็นแหล่งสร้างความคิดเกิดอาชีพใหม่สู่ความเป็นสากล
7. เป็นแหล่งเสริมประสบการณ์ตรง
8. เป็นแหล่งส่งเสริมมิตรภาพความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนหรือผู้เป็นภูมิปัญญา

ท้องถิ่น

ส่วน กิดานันท์ มลิทอง (2540, น.108) กล่าวว่า สื่อการสอนนับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้เนื่องจากเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดเนื้อหาจากผู้สอนไปยังผู้เรียน หรือเป็นสื่อที่ผู้เรียนใช้เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สื่อการเรียนการสอนมีความสำคัญและคุณค่าต่อผู้เรียนดังนี้

1. เป็นสิ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เพราะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาบทเรียนที่ย่างยากซับซ้อนได้ง่ายขึ้นในระยะเวลาอันสั้น และช่วยให้เกิดความกระตือรือร้นในเรื่องนั้นได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

2. สื่อจะช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน ทำให้เกิดความสนุกสนานและไม่รู้สึกเบื่อหน่ายการเรียน

3. การใช้สื่อจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกันหากเป็นเรื่องของนามธรรมและยากต่อความเข้าใจ และช่วยให้เกิดประสบการณ์ร่วมกันในวิชาที่เรียน

4. สื่อช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้นทำให้เกิดมนุษย์สัมพันธ์อันดีในระหว่างผู้เรียนกันเองและผู้สอน

ยุพิน อินทะยะ (2550,น.5) ได้กล่าวถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ไว้ว่า การมีแหล่งเรียนรู้ ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่จะช่วยสร้างเสริมให้เด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา ได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ เป็นการเปิดโลกการเรียนรู้ให้กว้างไกล เกิดความทรงจำที่ประทับใจ กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และมีแรงบันดาลใจที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมให้เข้มแข็ง

3.3 ประเภทของแหล่งเรียนรู้

มีนักการศึกษาและผู้รู้หลายท่านได้อธิบายถึงประเภทของแหล่งเรียนรู้ไว้พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

ประเสริฐ ธรรมโวหาร (2542,น.217) กล่าวไว้ว่า แหล่งวิทยาการในท้องถิ่นจำแนกได้ 3 ประเภท คือ

1. ทรัพยากรบุคคล ในแต่ละท้องถิ่นมักจะประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและความถนัดพิเศษในวิชาการด้านต่างๆ ซึ่งอาจจะเป็นวิทยากรที่ประกอบอาชีพอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ ได้แก่ ข้าราชการ พ่อค้า ช่างนา ช่างสวน ชาวไร่ และพระสงฆ์ เป็นต้น นอกจากนี้จะเป็นวิทยากรที่สามารถให้ความรู้แก่นักเรียนเป็นครั้งคราว เช่น ศิษยานุศิษย์ พัฒนาการ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เป็นต้น

2. ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ได้แก่ สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติและครุณามาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเรียนการสอน เช่น แม่น้ำ ลำคลอง อ่าว ทะเล ป่า ไร่ ภูเขา ดิน หินแร่ น้ำตก พืช สัตว์ในท้องถิ่น เป็นต้น

3. ทรัพยากรสังคม หมายถึง สิ่งที่สังคมสร้างขึ้นอย่างมีจุดประสงค์ เพื่อความรู้ ความเข้าใจความเพลิดเพลิน และเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น วัด โบสถ์ และสุเหร่า สมาคมต่างๆ ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านและสถานประกอบการต่างๆ

สุदारรรณ ศุภเกษรและคณะ(2544,น.235-236) กล่าวว่าแหล่งเรียนรู้มีมากมายหลายประเภทดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคลได้แก่ครูเพื่อนภูมิปัญญาท้องถิ่นและบุคคลต่างๆ ในโรงเรียนสังคมชุมชนประเทศชาติฯลฯ

2. แหล่งเรียนรู้ทางกายภาพได้แก่สถานที่ต่างๆ ในชุมชนศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ฯลฯ

3. แหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติได้แก่แม่น้ำภูเขาป่าไม้ฯลฯ

4. แหล่งเรียนรู้ประเภทสื่อการเรียนการสอน ได้แก่ วัสดุทัศนศึกษาภาพยนตร์ภาพของจริง สื่อสิ่งพิมพ์และเอกสารต่างๆ ฯลฯ

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2544, น.9 – 10) ได้แยกแหล่งการเรียนรู้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน และแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ได้แก่ สถานที่ต่างๆ ในโรงเรียน คือ

- 1.1 พิพิธภัณฑ์หอศิลป์ ได้แก่ ห้องวัฒนธรรม ห้องภูมิปัญญา ห้องเฉลิมพระเกียรติ
- 1.2 ห้องปฏิบัติการ ได้แก่ ห้องปฏิบัติการภาษา ห้องทดลอง ห้องเรียนสีเขียว
- 1.3 ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องอินเทอร์เน็ต ห้องมัลติมีเดีย โทรทัศน์เพื่อการศึกษา ห้องชมโทรทัศน์และวิทยุทัศน์
- 1.4 ห้องสมุดโรงเรียน/ห้องสมุดกลุ่มสาระ ได้แก่ ห้องสมุดกลาง ห้องสมุดกลุ่มสาระภาษาไทย คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา พละนามัย การงานอาชีพและเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ ศิลปศึกษา ภาษาต่างประเทศ
- 1.5 อุทยานการศึกษา ได้แก่ สวนสมุนไพร สวนวรรณคดี สวนเกษตร สวนธรรมชาติ สวนศิลป์ สวนสุขภาพ

2. แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น หมายถึง บุคคลหรือสถานที่ราชการ สถานที่ของเอกชน สถานประกอบการ พิพิธภัณฑ์ สวนสาธารณะ ศูนย์กีฬาและนันทนาการ แหล่งวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตที่มีอยู่ในท้องถิ่น

นิคม ทาแดง และคณะ (2545, น.34 – 35) ได้จำแนกประเภทของแหล่งเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ประเภทบุคคล หมายถึง บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม มีผลงานได้รับการยกย่อง เป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งถือเป็นตัวอย่างต้นแบบกับบุคคลรุ่นหลัง สืบไปในหลายสาขาอาชีพ

2. แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ประเภททรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สภาพธรรมชาติที่มีอยู่แล้วในโลกและอวกาศ ซึ่งไม่ได้หมายถึงสิ่งที่มีมนุษย์ประดิษฐ์ เช่น ภูเขา ป่าไม้ ลานธาร ห้วย หนอง คลอง บึง แม่น้ำ และสัตว์ป่านานาชนิด เป็นต้น

3. แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ประเภทสื่อ หมายถึง สิ่งประดิษฐ์ของมนุษย์ที่ใช้เป็นช่องทางการสื่อสาร แยกได้ 2 ประเภท

3.1 สื่อทางด้านกายภาพ ได้แก่ วัสดุ ลักษณะสิ่งพิมพ์ ฟิล์ม แผ่นภาพ โปร่งใส เทปบันทึกภาพ เทปบันทึกเสียง แผ่นซีดี ซีดีเสียงและภาพ เป็นต้น

3.2 สื่อทางด้านวิธีการ ได้แก่ รูปแบบที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ ที่การใช้เทคโนโลยีพื้นฐาน และเทคโนโลยีระดับสูง ได้แก่

3.2.1 สื่อท้องถิ่น ประเภทเพลง เช่น หมอลำ หนังตะลุง ลาดัด อีแซว ลานา เพลงซอ เพลงพวงมาลัย เพลงฉ่อย และนิทานพื้นบ้าน เป็นต้น

3.2.2 สื่อกิจกรรม เช่น หมากเก็บ หมากเข่ง ตีจับ มอญซ่อนผ้า เดินกะลา เป็นต้น

4. แหล่งเรียนรู้ประเภทวัตถุ และอาคารสถานที่ หมายถึง วัตถุอาคารสถานที่ ที่มีศักยภาพเป็นแหล่งความรู้ด้วยตัวของมันเอง สามารถสื่อความหมายโดยลำพังตัวเอง เช่น สถาปัตยกรรมด้านการก่อสร้าง จิตรกรรมภาพฝาผนัง ปูนูนียวัตถุด้านประวัติศาสตร์ ชิ้นส่วนของธรรมชาติที่ให้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ โบราณวัตถุทางด้านศาสนา พิพิธภัณฑสถาน เป็นต้น

รพีพรทองสุขดี (2545, น.14) ได้จำแนกแหล่งวิทยาการท้องถิ่นออกเป็น 6 ประเภทคือ

1. ทรัพยากรบุคคลหมายถึงบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆที่สามารถถ่ายทอดความรู้ที่ตนมีอยู่ให้ผู้สนใจต้องการเรียนรู้ในท้องถิ่นได้แก่บุคคลที่มีทักษะความสามารถในสาขาอาชีพต่างๆเช่นช่างฝีมือช่างทองช่างไม้หรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่างๆอาทิศิลปินทุกแขนง นักกฎหมายนักหนังสือพิมพ์ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้อาวุโสที่มีประสบการณ์มาก เป็นต้น

2. ทรัพยากรธรรมชาติหมายถึงสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติให้ประโยชน์ต่อมนุษย์ได้แก่ดินน้ำอากาศป่าไม้สัตว์พืชและแร่ธาตุ เป็นต้น

3. ทรัพยากรวัตถุและสถานที่หมายถึงอาคารสิ่งก่อสร้างวัตถุอุปกรณ์ในท้องถิ่นที่ประชาชนศึกษาหาความรู้ให้ได้มาซึ่งคำตอบหรือสิ่งที่ต้องการเช่น โรงน้ำประปาที่ว่าการอำเภอ โรงพยาบาลและสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวเราสามารถพบเห็นในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

4. ทรัพยากรประเภทสื่อหมายถึงบุคคลหรือสิ่งๆที่ติดต่อให้ถึงกันหรือชักนำให้รู้จักกัน ทาน้ำที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ทักษะและเจตคติด้วยการส่งผ่านทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 แหล่งวิทยาการประเภทสื่อนี้ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์สามารถดำเนินการไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพสูงและที่สำคัญที่สุดคือสามารถกระจายความรู้ไปสู่ทุกๆพื้นที่โลกอย่างทั่วถึงและต่อเนื่องทรัพยากรประเภทนี้สามารถจำแนกได้ 2 ลักษณะคือ

4.1 สื่อสิ่งพิมพ์ได้แก่หนังสือพิมพ์วารสารนิตยสารสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจ (โปสเตอร์จุลสารแผ่นปลิวป้ายประกาศ)

4.2 สื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อที่อาศัยเทคนิคอิเล็กทรอนิกส์สร้างสรรค์ในรูปของเสียงและภาพทั้งภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวสื่อเหล่านี้สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทตาหูแบ่งได้เป็น 2 พวกคือสื่อที่ได้เสียงอย่างเดียวและสื่อที่ได้ภาพและเสียง

5. ทรัพยากรประเภทเทคนิคหมายถึงสิ่งๆที่แสดงถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่างๆซึ่งเป็นสิ่งประดิษฐ์คิดค้นสิ่งๆที่มนุษย์ทำการปรับปรุงอาทิโรงงานที่ทันสมัยระบบ

การสื่อสารคมนาคมศูนย์คอมพิวเตอร์เครื่องมือหรือระบบใหม่ๆที่นำเข้ามาใช้ในท้องถิ่นซึ่งช่วยให้การเรียนรู้ถึงความก้าวหน้าของมนุษย์ช่วยให้ผู้เรียนเกิดจินตนาการเกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ในด้านความคิดและสิ่งประดิษฐ์คิดค้น

6. ทรัพยากรประเภทกิจกรรมหมายถึงการปฏิบัติทางด้านประเพณีวัฒนธรรมต่างๆการปฏิบัติงานของหน่วยราชการตลอดจนความเคลื่อนไหวของการแก้ปัญหาและปรับปรุง15 พัฒนาสภาพต่างๆในท้องถิ่นการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆเหล่านี้จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรมอาทิการรณรงค์ป้องกันสารเสพติดการส่งเสริมการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยและการรณรงค์ความปลอดภัยของเด็กและสตรีในท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547,น.3-4) ได้แบ่งแหล่งการเรียนรู้ไว้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียน เช่น ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการต่างๆ เช่น ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องอาหาร สนาม ห้องน้ำ สวนดอกไม้ สวนสมุนไพร แหล่งน้ำในโรงเรียน ฯลฯ

2. แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ครอบคลุมทั้งด้านสถานที่และบุคคล ซึ่งอาจอยู่ในชุมชนที่ใกล้เคียงโรงเรียนที่พานักเรียนไปศึกษาหาความรู้ เช่น แม่น้ำ ภูเขา ชายทะเล วัด ตลาด ห้องสมุดประชาชน สถานีตำรวจ สถานีอนามัย สวนสาธารณะ สวนสัตว์ ฟาร์ม สวนผัก สวนผลไม้ แหล่งทอผ้า ร้านอาหาร ดนตรีพื้นบ้าน การละเล่นพื้นเมือง เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน แหล่งข้อมูลข่าวสารต่างๆ ฯลฯ

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2548,น.1-2) ได้จำแนกประเภทของแหล่งการเรียนรู้ไว้ 6 ประเภท ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมในธรรมชาติ เช่น ป่าธรรมชาติประเภทต่างๆ แม่น้ำลาดคลองหนองน้ำ แหล่งฟอสซิล หน้าผา หุบเหว แหล่งหินและแร่ ฯลฯ

2. สภาพแวดล้อมที่มนุษย์เป็นผู้ทำขึ้น เช่น ป่าปลูก สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ สวนหิน สวนพลังงาน สวนสัตว์ ฯลฯ

3. สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสืออ่านประกอบต่างๆ ที่อ่านแล้วประเทืองปัญญา ตารา (Text) สารานุกรม วารสารทางวิชาการ ฯลฯ

4. ประเภทอิเล็กทรอนิกส์ เช่น CD-ROM Multimedia วิดีทัศน์ เครื่องข่าย Internet

5. แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคลในชุมชน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับบทเรียน รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น

6. แหล่งเรียนรู้ประเภทพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ ห้องฟ้าจำลอง ศูนย์วิทยาศาสตร์

ยุพิน อินทะยะ (2550,น.12) ได้กล่าวสรุปถึงประเภทแหล่งเรียนรู้ไว้ 3 ประเภทดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นทรัพยากรบุคคล ได้แก่ครูผู้ปกครองผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญในด้านต่างๆซึ่งเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปินแห่งชาติ เป็นต้น

2. แหล่งเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติเป็นแหล่งเรียนรู้ที่นักเรียนจะศึกษาหาความรู้ได้จากสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติเช่นแม่น้ำภูเขาป่าไม้ลาธารกรวดหินดินทรายชายทะเลปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ

3. แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อสืบทอดศิลปวัฒนธรรมสารสนเทศและเทคโนโลยี ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่มนุษย์ซึ่งมีทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา

3.1 แหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาห้องสมุดห้องศูนย์วิชาการห้องปฏิบัติการต่างๆ สวนวิทยาศาสตร์สวนคณิตศาสตร์สวนวรรณคดีสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนสวนสมุนไพรห้องพิพิธภัณฑ์โรงเรียน เป็นต้น

3.2 แหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาเช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุพิพิธภัณฑ์ห้องสมุดประชาชนสถาบันทางการศึกษาสวนสาธารณะตลาดบ้านเรือนที่อยู่อาศัยสถานประกอบการแหล่งวิทยากรต่างๆที่หน่วยงานและเอกชนจัดขึ้นเช่นศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงบ้านควายไทยโครงการตามพระราชดำริต่างๆแหล่งเรียนรู้ที่เป็นเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น

เสน่ห์ ทิมสุกใส (2542,น.517) ได้แบ่งแหล่งวิทยาการท้องถิ่นเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1. บุคคล เป็นแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ที่สำคัญ ซึ่ง ได้แก่ ครูและวิทยากรอื่นๆ ซึ่งอยู่นอกโรงเรียน เช่น ชวนา ตำรวจ บุรุษไปรษณีย์ คนทำขนม เป็นต้น

2. วัสดุ ได้แก่ สื่อการสอนประเภทโสตทัศนวัสดุ เช่น फिल्मภาพยนตร์ สไลด์ แผนภูมิ ตำราแบบเรียน รวมถึงจำพวกกระดาษ ดินสอ ตลอดจนของจริงต่างๆ เป็นต้น

3. เครื่องมือ ได้แก่ โสตทัศนอุปกรณ์ต่างๆ เช่น เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องบันทึกเสียงตลอดจนกระทั่งเครื่องมือประเภทช่างอุตสาหกรรมหรือการเกษตร เช่น ลิว เลื่อย ขวาน

4. สถานที่ ได้แก่ โรงเรียนห้องปฏิบัติการทดลอง โรงงานฝัก ภูเขา แม่น้ำ ป่า ศูนย์บริการทางการศึกษา พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

5. กิจกรรม ในปัจจุบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใหม่ๆ เกิดขึ้นและนำมาใช้ในการศึกษาในชีวิตประจำวันอยู่เสมอ การเรียนการสอนต้องส่งเสริมการแสดงความคิดเห็น การใฝ่หา

ความรู้กว้างขวาง ซึ่งความรู้ประเภทนี้อาจหาได้จากกิจกรรมทางวิชาการที่จัดขึ้น ได้แก่ การจัดนิทรรศการการสาธิต การอภิปราย การสัมมนา เป็นต้น

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2544, น.13) ได้เสนอแนวคิดในการจำแนกประเภทแหล่งวิทยาการในท้องถิ่นว่าควรยึดเอาลักษณะของการจัดตั้งเป็นเกณฑ์ เนื่องจากการกำหนดเอาลักษณะของการจัดตั้งสามารถที่จะครอบคลุมแหล่งวิทยาการต่างๆ จำนวนมากที่มีอยู่ในชุมชนได้ โดยสามารถจำแนกได้ดังนี้ คือ

1. แหล่งวิทยาการในท้องถิ่นประเภทบุคคล
2. แหล่งวิทยาการในท้องถิ่นประเภททรัพยากรธรรมชาติ
3. แหล่งวิทยาการในท้องถิ่นประเภทสื่อ
4. แหล่งวิทยาการในท้องถิ่นประเภทวัตถุ และอาคารสถานที่

4. กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย

บ้านน้อย หมู่ที่ 10 ตำบลจันดุม อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์บ้านมีครัวเรือนทั้งหมด 128 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด จำนวน 345 คน เป็นชาย 164 คน หญิง 181 คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยทำนาเป็นอาชีพหลัก จำนวน 92 ครัวเรือน มีอาชีพรอง คือ ปลูกพืชผัก เลี้ยงสัตว์ เช่น โค กระบือ และอาชีพอื่น ๆ พื้นที่ทั้งหมด 1952 เป็นพื้นที่ทำการเกษตร ไร่ พื้นที่สาธารณะ ไร่ ส่วนประชากรกลุ่มแรกย้ายถิ่นฐานมาจาก อำเภอยุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ทำนา ปลูกพืชผัก เลี้ยงสัตว์) รับจ้างทั่วไป เป็นรายได้ในการดำรงชีวิต มีการปลูกบ้านเรือนที่อยู่อาศัยหนาแน่น ประชากรมีการนับถือศาสนาพุทธ และมีความเชื่อถือในขนบธรรมเนียมประเพณี จะมีการประกอบพิธีกรรมในวันสำคัญต่างๆ ได้แก่ ทำบุญตักบาตร เวียนเทียน ถวายพระพร เทศน์มหาชาติ เป็นต้น ประชากรในหมู่บ้านดำรงวิถีชีวิตแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เอื้ออาทรต่อกันเปรียบเสมือนเครือญาติ มีการเก็บออม การศึกษาประชากรส่วนใหญ่จบการศึกษาภาคบังคับ สภาพทางเศรษฐกิจประชากรในพื้นที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมาคือรับจ้าง รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี 24,723 บาท

เมื่อ 15 สิงหาคม 2557 สำนักงานเกษตรอำเภอพลับพลาชัยได้คัดเลือกเกษตรกรในพื้นที่บ้านน้อย หมู่ที่ 10 ตำบลจันดุม อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อเข้าร่วมโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ระยะที่ 2 และให้สมาชิกโครงการได้รับการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิต

ตามวิถีพอเพียง” ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช และสมาชิกกลุ่มมีแนวทางในการดำเนินการตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเป้าหมายในการดำเนินการ 6 เป้าหมาย ดังนี้

1. ด้านการลดรายจ่าย ประชากรมีการปลูกพืชผักสวนครัวในพื้นที่บริเวณหัวไร่ปลายนา และบริเวณบ้าน
2. ด้านการเพิ่มรายได้ ประชากรมีการแปรรูปข้าว เพื่อเพิ่มมูลค่า และรวมกลุ่มกันผลิตหลังเวลาว่างจากการทำอาชีพเกษตรกรรมในครัวเรือนของตนเอง
3. ด้านการประหยัด ประชากรมีการเก็บออม ระดมทุนเพื่อเป็นหลักประกันให้สมาชิกในครอบครัว
4. ด้านการเรียนรู้ ประชากรในชุมชนมีการสืบทอดและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีของไทย จะมีการประกอบพิธีกรรมในวันสำคัญต่างๆ ที่วัดเขาสวนหลวง ได้แก่ ทำบุญตักบาตร เวียนเทียน ถวายพระพร เทศน์มหาชาติ เป็นต้น
5. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ประชากรในชุมชนมีการดำรงชีวิตประจำวัน และยังยึดถือความเป็นอยู่อย่างอดีต
6. ด้านการเอื้ออารีต่อกัน ประชากรในหมู่บ้านดำรงวิถีชีวิตแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เอื้ออาทรต่อกันเปรียบเสมือนเครือญาติ

5. หลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

สำนักงานการศึกษาคณะและศูนย์การเรียนรู้ทางไกลเศรษฐกิจพอเพียง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช และองค์กรภาคีทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ภาควิชาการ และองค์กรศาสนา ได้จัดหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อส่งเสริม สนับสนุน ให้เกิดการเรียนรู้ของผู้เรียนแบบมีส่วนร่วม รู้จักการวิเคราะห์ห้อย่างเป็นระบบ เกิดการเรียนรู้ทั้งระดับตนเอง กลุ่ม และชุมชน เน้นการแก้ปัญหาในระดับของชีวิตปัจเจกบุคคลและครัวเรือนให้หมดหนี้สิน มีอาชีพการงานที่มั่นคง มีครอบครัวที่อบอุ่น ลดอบายมุขสิ่งเสพติดที่เป็นทางแห่งความเสื่อมของชีวิต ตลอดจนมีสุขภาพกายสุขภาพจิตที่แข็งแรง รวมระยะเวลาการเรียนรู้ตลอดหลักสูตร ทั้ง 2 ช่วงระยะ รวมจำนวน 32 สัปดาห์

ช่วงที่ 1 ระยะการเข้าใจ เน้นการเรียนรู้เชิงเนื้อ แนวคิดหลักการและองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่สามารถเข้าใจ การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 72 ชั่วโมง ประมาณ 8 สัปดาห์ และ

ช่วงระยะที่ 2 ระยะการเข้าถึงและพัฒนา เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถเข้าถึง และเกิดการพัฒนาในระดับบุคคล และ

ครอบครัวตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียงขั้นที่ 1 โดยการปฏิบัติการจริง ประมาณ 24 สัปดาห์ ลักษณะเด่นของหลักสูตร คือ การใช้ชุดสื่อวีดิทัศน์เป็นเครื่องมือหลักในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ เน้นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจากประเด็นปัญหาของแต่ละคนแต่ละครอบครัว และแต่ละชุมชน และเน้นการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มคนที่อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงกัน โดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง

6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การส่งเสริมการเรียนรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรบ้านน้อย ตำบลจันดุม อำเภอปลื้มพลาย จังหวัดบุรีรัมย์ นำมากำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

6.1 แหล่งเรียนรู้

เทวิน ธรรมลังกา (2555) ได้ศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านเวียงฝาง จังหวัดเชียงใหม่ผลการศึกษารูปได้ดังนี้บุคลากรในโรงเรียนบ้านเวียงฝางส่วนใหญ่ได้ใช้แหล่งเรียนรู้ในด้านบุคลากรนั้น โรงเรียนได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนและมีการกำหนดนโยบายการพัฒนาบุคลากรเพื่อการจัดแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่ใช้สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้และใช้อาคารสถานที่ภายในโรงเรียนจัดการเรียนรู้และในด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศส่วนมากได้นำสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้จัดการเรียนรู้แต่บุคลากรบางส่วนเห็นว่าโรงเรียนยังไม่ได้ใช้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนอย่างแท้จริงในเรื่องการวางแผนร่วมกับชุมชนในการใช้แหล่งเรียนรู้ไม่ได้ใช้วัดในชุมชนและอาคารสถานที่ภายนอกโรงเรียนจัดการเรียนรู้ส่วนปัญหาที่พบในการใช้แหล่งเรียนรู้คือขาดการติดตามซ่อมแซมคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีอย่างสม่ำเสมอบุคลากรมีน้อยไม่เพียงพอและยังขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานนอกจากนั้นอาคารสถานที่ในโรงเรียนไม่พร้อมในการจัดการเรียนรู้โดยมีข้อเสนอแนะในการใช้แหล่งเรียนรู้ด้านบุคลากรควรจัดบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์มาให้ความรู้จัดการอบรมให้บุคลากรและบุคลากรต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่ทันสมัยในการค้นหาข้อมูลการจัดสรรงบประมาณปรับปรุงซ่อมแซมสถานที่ให้เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนรู้และจัดสื่อเทคโนโลยีให้เพียงพอพร้อมต่อการใช้งาน

นฤมล จันทร์ตะเสน (2554) ได้ศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนทุ่งกว่าวิทยาคมจังหวัดลำปางผลการศึกษารูปได้ดังนี้ การใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนทุ่งกว่าวิทยาคมด้านบุคลากรและด้านสถานที่ ผู้บริหารและ

ครูผู้สอนในโรงเรียนเกือบทั้งหมดได้ร่วมกันรับผิดชอบด้านแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมให้ครูใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนมีการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการใช้แหล่งเรียนรู้ ส่วนปัญหาที่พบมีผู้ตอบแบบสอบถามส่วนน้อยได้เสนอ ดังนี้ บุคลากรมีความคิดเห็นในการปฏิบัติงานต่างกัน ขาดงบประมาณในการจัดแหล่งเรียนรู้ สถานที่ขาดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง สถานที่ไม่เพียงพอและไม่เอื้ออำนวยในการจัดการแหล่งเรียนรู้ ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนา คือ ควรมีการวางแผนและจัดระบบการใช้แหล่งเรียนรู้ ควรปรับปรุงดำเนินการดูแลและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และควรจัดสรรงบประมาณในการปรับปรุงแหล่งเรียนรู้

6.2 ความรู้ความเข้าใจการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพึ่งพาตนเอง

ตนเอง

พงษ์พัฒน์ หมวกหล้า (2554,น.79) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรู้ความเข้าใจและการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตประจำวันของลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) สาขาแม่ต๋อน จังหวัดลำพูน” จากการวิจัยพบว่าความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงของลูกค้า ธกส.ส่วนใหญ่ร้อยละ 80.62 มีความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับดีมาก มีความรู้ความเข้าใจ การพึ่งตนเองเป็นหลัก มุ่งมั่นแก้ไขปัญหาชีวิต ด้วยความอดทนเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100.0 รองลงมาคือเรื่อง เศรษฐกิจแบบพอเพียงเป็นการดำเนินชีวิตแบบ พออยู่พอกิน ไม่เดือดร้อน ไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น รวมทั้งไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

อัญชัน อยู่สบาย (2556,น.82-83) วิจัยเรื่อง การปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพึ่งพาตนเองของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มไผ่อำเภอสนามชัยเขต ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จากการวิจัยพบว่า สมาชิกวิสาหกิจมีความรู้ความเข้าใจมากที่สุดในระดับ การใช้จ่ายแบบพอดี ไม่ฟุ้งเฟ้อ การวางแผนกิจกรรม และการลดละเลิกอบายมุข และการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม การอบรม ศึกษาหาความรู้ คุงาน ช่วยให้มีพร้อมรับต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้

6.3 การปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พงษ์พัฒน์ หมวกหล้า (2554,น.80) วิจัยเรื่อง “ความรู้ ความเข้าใจและการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตประจำวันของลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สาขาแม่ต๋อน อำเภอลำพูน” จากการวิจัยพบว่า การนำแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยภาพรวม มีการนำแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยส่วนใหญ่ ร้อยละ 100.0 มีการดำเนินชีวิตแบบพออยู่พอกิน ไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และ ไม่ทำลาย

ทรัพยากรธรรมชาติ และการปฏิบัติตนเป็นที่พึ่งของคนในครอบครัว เป็นผู้นำ ที่ดี เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและอบอุ่นให้แก่ครอบครัวอยู่เสมอ

อัจฉัน อยู่สบาย (2556,น.83) วิจัยเรื่อง การปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพึ่งพาตนเองของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มไผ่อำเภอสนามชัยเขต ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จากการวิจัยพบว่า มีการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพึ่งพาตนเอง โดยสมาชิกทุกคน ร้อยละ100 มีการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น ไม่ซื้อสินค้า ฟุ่มเฟือย,ไม่เที่ยวเตร่ รองลงมาคือ การมีความพยายามลดรายจ่ายในครัวเรือน โดยการปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภค และการให้คำปรึกษาและยอมรับฟังความคิดเห็นของคนในครอบครัว และผู้อื่น รองลงมาคือ การประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต เสียสละ ไม่เอาัดเอาเปรียบสังคม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย ตำบลจันดุม อำเภอปลับพลายชัย จังหวัดบุรีรัมย์ กำหนดวิธีการศึกษา ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาค้างนี้ คอ สมาชิกกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย หมู่ที่ 10 ตำบลจันดุม อำเภอปลับพลายชัย จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวนทั้งหมด 30 คน เก็บข้อมูลจากเกษตรกรทุกราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็น

2.1 แบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของประชากร ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ พื้นที่ถือครองในการทำการเกษตร ลักษณะการถือครอง และการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบให้เลือกตอบ “ไม่ได้รับ” ให้ 0 คะแนน “ได้รับ” ให้ 1 คะแนน สำหรับระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารแบ่งออกเป็น 5 ระดับดังนี้

คะแนน	ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร
1	น้อยที่สุด
2	น้อย
3	ปานกลาง
4	มาก
5	มากที่สุด

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามข้อมูลการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย

2.2 วิธีการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบให้เลือกตอบโดยตอบ “ไม่ได้รับการเรียนรู้” ให้ 0 คะแนน “ได้รับการเรียนรู้” ให้ 1 คะแนน สำหรับระดับการเรียนรู้ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตรวัด (Rating scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ดังนี้

คะแนน	ระดับการเรียนรู้
1	น้อยที่สุด
2	น้อย
3	ปานกลาง
4	มาก
5	มากที่สุด

2.3 การเรียนรู้เนื้อหาตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตรวัด (Rating scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ดังนี้

คะแนน	ระดับการเรียนรู้
1	น้อยที่สุด
2	น้อย
3	ปานกลาง
4	มาก
5	มากที่สุด

2.4 การเรียนรู้การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง จากแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบให้เลือกตอบ “ไม่ได้รับการเรียนรู้” ให้ 0 คะแนน “ได้รับการเรียนรู้” ให้ 1 คะแนน

ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับการนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบให้เลือกตอบ “ไม่ปฏิบัติ” ให้ 0 คะแนน “ปฏิบัติ” ให้ 1 คะแนน สำหรับระดับการนำไปใช้ประโยชน์ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตรวัด (Rating scale) แบ่งออกเป็น 5 ด้านคือ ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ด้านเงื่อนไขการมีองค์ความรู้ และด้านเงื่อนไขการมีคุณธรรม แบ่งออกเป็น 5 ระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ดังนี้

คะแนน	ระดับการนำไปใช้ประโยชน์
1	น้อยที่สุด
2	น้อย
3	ปานกลาง
4	มาก
5	มากที่สุด

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบให้เลือกตอบ “ไม่ใช้” ให้ 0 คะแนน “ใช้” ให้ 1 คะแนน

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบให้เลือกตอบ “ไม่ใช้” ให้ 0 คะแนน “ใช้” ให้ 1 คะแนน

2.5 ประเด็นคำถามในการจัดเวทีชุมชน ประกอบด้วย การส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และปัญหาและข้อเสนอแนะ

3. การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทดสอบหาความเที่ยงตรง ดังนี้

3.1 การหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของคำถามในแต่ละข้อว่าตรงตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้หรือไม่ แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุง เพื่อดำเนินการในขั้นต่อไป

3.2 การหาความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้ศึกษานำแบบสอบถามทั้งหมดไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกันในพื้นที่อำเภอปลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 30 คน โดยนำแบบสอบถามที่ได้ไปทดสอบความเชื่อมั่นรวมโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) รายละเอียด ดังนี้

1) การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.808

2) วิธีการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.789

3) การเรียนรู้เนื้อหาตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.972

4) การนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.901

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้ว ไปสอบถามกับประชากรสมาชิกกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย หมู่ที่ 10 ตำบลจันทุม อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ที่เป็นประชากร และรับคืนได้ภายในเวลาที่กำหนด ซึ่งได้ครบตามจำนวนเป้าหมายจำนวน 30 ชุด และนำมาวิเคราะห์หาข้อสรุป

4.2 ผู้วิจัยจัดเวทีชุมชนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล 1 ครั้ง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำแบบสอบถามที่ได้มาวิเคราะห์ และประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าร้อยละ (Percentage) ใช้สำหรับอธิบายข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ส่วนระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร กำหนดเกณฑ์ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารออกเป็น 5 ระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.80 หมายถึง มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารระดับน้อยที่สุด
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.81 – 2.60 หมายถึง มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารระดับน้อย
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.61 – 3.40 หมายถึง มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารระดับปานกลาง
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.41 – 4.20 หมายถึง มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารระดับมาก
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.21 – 5.00 หมายถึง มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารระดับมากที่สุด

ตอนที่ 2 การส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.1 วิธีการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ระดับค่าเฉลี่ยใช้
 สำหรับการอธิบาย การส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กำหนดเกณฑ์
 ระดับการเรียนรู้ออกเป็น 5 ระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.80 หมายถึง มีการเรียนรู้ระดับน้อยที่สุด
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.81 – 2.60 หมายถึง มีการเรียนรู้ระดับน้อย
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.61 – 3.40 หมายถึง มีการเรียนรู้ระดับปานกลาง
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.41 – 4.20 หมายถึง มีการเรียนรู้ระดับมาก
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.21 – 5.00 หมายถึง มีการเรียนรู้ระดับมากที่สุด

2.2 การเรียนรู้เนื้อหาตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

กำหนดเกณฑ์ระดับการเรียนรู้ออกเป็น 5 ระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง
 น้อย และน้อยที่สุด ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.80 หมายถึง มีการเรียนรู้ระดับน้อยที่สุด
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.81 – 2.60 หมายถึง มีการเรียนรู้ระดับน้อย
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.61 – 3.40 หมายถึง มีการเรียนรู้ระดับปานกลาง
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.41 – 4.20 หมายถึง มีการเรียนรู้ระดับมาก
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.21 – 5.00 หมายถึง มีการเรียนรู้ระดับมากที่สุด

ตอนที่ 3 การนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจ
 พอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ระดับค่าเฉลี่ยใช้สำหรับการอธิบาย การนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การ
 ดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน กำหนดเกณฑ์ระดับการนำไปใช้
 ประโยชน์ออกเป็น 5 ระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.80 หมายถึง มีการนำไปใช้ประโยชน์ระดับน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.81 – 2.60 หมายถึง มีการนำไปใช้ประโยชน์ระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.61 – 3.40 หมายถึง มีการนำไปใช้ประโยชน์ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.41 – 4.20 หมายถึง มีการนำไปใช้ประโยชน์ระดับมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.21 – 5.00 หมายถึง มีการนำไปใช้ประโยชน์ระดับมากที่สุด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย ตำบลจันตุม อำเภอลับพลารักษ์ จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของประชากร

ตอนที่ 2 การส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 3 การนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ตอนที่ 4 ปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

ตอนที่ 6 การจัดเวทีชุมชน

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของประชากร

ปัจจัยส่วนบุคคลประชากร ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ พื้นที่ถือครองในการทำการเกษตร และลักษณะการถือครองพื้นที่ทำการเกษตร ผลการวิเคราะห์ปรากฏในตาราง 4.1

ตารางที่ 4.1 ปัจจัยส่วนบุคคลของเกษตรกร

(N= 30)

ปัจจัยส่วนบุคคลของเกษตรกร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1.เพศ		
ชาย	4	13.3
หญิง	26	86.7

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

(N= 30)

ปัจจัยส่วนบุคคลของเกษตรกร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
2. อายุ		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี	0	0.0
31 – 40 ปี	7	23.3
41 – 50 ปี	11	36.7
51 ปีขึ้นไป	12	40.0
สูงสุด 76.0 ปี ต่ำสุด 34.0 ปี ค่าเฉลี่ย 47.73 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9.03		
3. สถานภาพการสมรส		
โสด	3	10.0
สมรส	25	83.3
หม้ายหรือหย่าร้าง	2	6.7
4. ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	22	73.4
มัธยมศึกษาตอนต้น	3	10.0
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	3	10.0
อนุปริญญา/ปวส.	1	3.3
ปริญญาตรี	1	3.3
5. อาชีพ		
ค้าขาย	1	3.3
เกษตรกรรวม	28	93.4
พนักงานบริษัท/รับจ้าง	1	3.3
6. รายได้ต่อเดือน		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท	21	70.0
5,001 - 10,000 บาท	6	20.0
10,001 บาทขึ้นไป	3	10.0
สูงสุด 20,000.0 บาท ต่ำสุด 700.0 บาท ค่าเฉลี่ย 5,890.0 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4,161.51		

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

(N= 30)

ปัจจัยส่วนบุคคลของเกษตรกร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
7. ระยะเวลาในการประกอบอาชีพปัจจุบัน		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10 ปี	11	36.7
11 – 20 ปี	3	10.0
21 – 30 ปี	7	23.3
ตั้งแต่ 31 ปีขึ้นไป	9	30.0
สูงสุด 50.0 ปี ต่ำสุด 1.0 ปี ค่าเฉลี่ย 23.07 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 15.34		
8. พื้นที่ถือครองในการทำการเกษตร		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10 ไร่	16	53.3
11 – 20 ไร่	6	20.0
21 – 30 ไร่	3	10.0
ตั้งแต่ 31 ไร่ขึ้นไป	5	16.7
สูงสุด 130.0 ไร่ ต่ำสุด 5.0 ไร่ ค่าเฉลี่ย 22.20 ไร่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9.37		
9. ลักษณะการถือครองพื้นที่ทำการเกษตร		
ของตนเอง	23	76.6
เช่า	2	6.7
ทำฟรีโดยไม่คิดค่าเช่า	2	6.7
อื่นๆ ระบุ ญาติพี่น้องแบ่งให้ทำกิน	3	10.0

จากตารางที่ 4.1 การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลสังคมของเกษตรกร พบว่า เพศ เกษตรกรส่วนมาก (ร้อยละ 86.7) เป็นเพศหญิง และร้อยละ 13.3 เป็นเพศชาย อายุ เกษตรกรร้อยละ 40.0 มีอายุ 51 ปีขึ้นไป รองลงมา ร้อยละ 36.7 มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี และร้อยละ 23.3 มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี โดยมีอายุสูงสุด 76.0 ปี ต่ำสุด 34.0 ปี อายุเฉลี่ย 47.73 ปี สถานภาพการสมรส เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 83.3) มีสถานภาพสมรส รองลงมา ร้อยละ 10.0 มีสถานภาพโสด และร้อยละ 6.7 มีสถานภาพหม้ายหรือหย่าร้าง

ระดับการศึกษา เกษตรกรส่วนมาก (ร้อยละ 73.4) จบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า รองลงมา ร้อยละ 10.0 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. และร้อยละ 3.3 จบการศึกษาระดับอนุปริญญา/ปวศ. และจบการศึกษาระดับปริญญาตรี

อาชีพ เกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 93.4) มีอาชีพเกษตรกร และร้อยละ 3.3 มีอาชีพค้าขาย และพนักงานบริษัท/รับจ้าง

รายได้ต่อเดือน เกษตรกรส่วนมาก (ร้อยละ 70.0) มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 20.0 มีรายได้ระหว่าง 5,001 - 10,000 บาท และร้อยละ 10.0 มีรายได้ 10,001 – บาทขึ้นไป โดยมีรายได้สูงสุด 20,000.0 บาท ต่ำสุด 700.0 บาท และมีรายได้เฉลี่ย 5,890.0 บาท

ระยะเวลาในการประกอบอาชีพปัจจุบัน เกษตรกรร้อยละ 36.7 มีระยะเวลาในการประกอบอาชีพต่ำกว่า 10 ปี รองลงมา ร้อยละ 30.0 ตั้งแต่ 31 ปีขึ้นไป ร้อยละ 23.3 มีระยะเวลา 21 – 30 ปี และร้อยละ 10.0 มีระยะเวลา 11 – 20 ปี 7 มีระยะเวลาในการประกอบอาชีพสูงสุด 50.0 ปี ต่ำสุด 1.0 ปี เฉลี่ย 23.07 ปี

พื้นที่ถือครองในการทำเกษตร เกษตรกรมากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 53.3) มีพื้นที่ถือครองต่ำกว่า 10 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 20.0 มีพื้นที่ถือครองระหว่าง 11 – 20 ไร่ ร้อยละ 16.7 มีพื้นที่ถือครองตั้งแต่ 31 ไร่ขึ้นไป และร้อยละ 10.0 มีพื้นที่ถือครองระหว่าง 21 – 30 ไร่ โดยมีพื้นที่ถือครองสูงสุด 130.0 ไร่ ต่ำสุด 5.0 ไร่ เฉลี่ย 22.20 ไร่

ลักษณะการถือครองพื้นที่ทำการเกษตร เกษตรกรส่วนมาก (ร้อยละ 76.6) ลักษณะการถือครองเป็นของตนเอง รองลงมา ร้อยละ 10.0 ลักษณะถือครองอื่นๆระบุ ญาติพี่น้องแบ่งให้ทำกิน และร้อยละ 6.7 เช่า และทำฟรีโดยไม่คิดค่าเช่า

การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารประกอบด้วย แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารที่เป็นสื่อบุคคล สื่อมวลชน และสื่อกลุ่ม ผลการวิเคราะห์ปรากฏในตาราง 4.2 และ 4.3

ตารางที่ 4.2 การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

แหล่งข้อมูล	ไม่ได้รับ		ได้รับ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารที่เป็นสื่อบุคคล				
1.1 ประชาชนชาวบ้าน	3	10.0	27	90.0
1.2 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	1	3.3	29	96.7
1.3 เจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบล	4	13.3	26	86.7
ส่วนตำบล				
1.4 เจ้าหน้าที่หน่วยรัฐอื่นๆ	10	33.3	20	66.7
1.5 เจ้าหน้าที่บริษัทเอกชน	20	66.7	10	33.7
1.6 ผู้นำท้องถิ่น (ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน)	8	26.7	22	73.3
2. แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารที่เป็นสื่อมวลชน				
2.1 หนังสือพิมพ์	12	40.0	18	60.0
2.2 วารสาร / สิ่งพิมพ์	13	43.3	17	56.7
2.3 หอกระจายข่าว	5	16.7	25	83.3
2.4 วิทยุ / วิทยุชุมชน	10	33.3	20	66.7
2.5 โทรทัศน์	3	10.0	27	90.0
3. แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารที่เป็นสื่อกลุ่ม				
3.1 การประชุม	3	10.0	27	90.0
3.2 การฝึกอบรม / สัมมนา	3	10.0	27	90.0
3.3 เวทีชุมชน	11	36.7	19	63.3
3.4 การพูดคุยกับผู้อื่น	28	93.3	2	6.7

จากตารางที่ 4.2 การวิเคราะห์การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของเกษตรกร พบว่า แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารที่เป็นสื่อบุคคล พบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 96.7) ได้รับข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร รองลงมา ร้อยละ 90.0 ได้รับจากประชาชนชาวบ้าน ร้อยละ 86.7 ได้รับจากเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบล ร้อยละ 73.3 ได้รับข้อมูลจากผู้นำท้องถิ่น (ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) ร้อยละ 66.7 ได้รับข้อมูลจากเจ้าหน้าที่หน่วยรัฐอื่นๆ ร้อยละ 33.7 และได้รับข้อมูลจากเจ้าหน้าที่บริษัทเอกชน

แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารที่เป็นสื่อมวลชน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90.0) ได้รับข้อมูลจากโทรทัศน์ รองลงมาร้อยละ 83.3 ได้รับข้อมูลจากหอกระจายข่าว ร้อยละ 66.7 ได้รับข้อมูลจากวิทยุ/วิทยุชุมชน ร้อยละ 60.0 ได้รับข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ ร้อยละ 56.7 และได้รับข้อมูลจากวารสาร / สิ่งพิมพ์ และร้อยละ 6.7 ได้รับข้อมูลอื่นๆ (ระบุ) สื่ออินเทอร์เน็ต

แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารที่เป็นสื่อกลุ่ม เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90.0) ได้รับข้อมูลจากการประชุม และการฝึกอบรม /สัมมนา รองลงมาร้อยละ 63.3 ได้รับข้อมูลจากเวทีชุมชน และร้อยละ 6.7 ได้รับข้อมูลอื่นๆ(ระบุ) การพูดคุยกับคนอื่น

ตารางที่ 4.3 ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากแหล่งข้อมูลข่าวสาร

(N= 30)

แหล่งข้อมูลข่าวสาร	ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการรับรู้
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารที่เป็นสื่อบุคคล						2.75	0.63	ปานกลาง
1.1 ประชาชนชาวบ้าน	12 (40.0)	11 (36.7)	6 (20.0)	1 (3.3)	0 (0.0)	3.20	0.93	ปานกลาง
1.2 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	12 (40.0)	11 (36.7)	6 (20.0)	0 (0.0)	1 (3.3)	4.10	0.96	มาก
1.3 เจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบล	0 (0.0)	5 (16.7)	19 (63.3)	2 (6.7)	4 (13.3)	2.83	0.87	ปานกลาง
1.4 เจ้าหน้าที่หน่วยรัฐอื่นๆ	0 (0.0)	5 (16.6)	11 (36.7)	3 (10.0)	11 (36.7)	2.33	1.16	น้อย
1.5 เจ้าหน้าที่บริษัทเอกชน	0 (0.0)	1 (3.3)	1 (3.3)	5 (16.7)	23 (76.7)	1.33	0.71	น้อยที่สุด
1.6 ผู้นำท้องถิ่น (ได้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน)	2 (6.7)	8 (26.7)	9 (30.0)	1 (3.3)	10 (33.3)	2.70	1.37	ปานกลาง

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

แหล่งข้อมูลข่าวสาร	ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการรับรู้
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
	(N= 30)							
2. แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารที่เป็นสื่อมวลชน						2.66	0.90	ปานกลาง
2.1 หนังสือพิมพ์	0 (0.0)	5 (16.7)	7 (23.3)	5 (16.7)	13 (43.3)	2.13	1.17	น้อย
2.2 วารสาร / สิ่งพิมพ์	0 (0.0)	5 (16.7)	8 (26.6)	2 (6.7)	15 (50.0)	2.10	1.21	น้อย
2.3 หอกระจายข่าว	2 (6.7)	11 (36.7)	8 (26.6)	4 (13.3)	5 (16.7)	3.03	1.22	ปานกลาง
2.4 วิทยุ / วิทยุชุมชน	0 (0.0)	8 (26.7)	8 (26.7)	3 (10.0)	11 (36.6)	2.43	1.25	น้อย
2.5 โทรทัศน์	7 (23.3)	12 (40.0)	6 (20.0)	2 (6.7)	3 (10.0)	3.60	1.22	มาก
3. แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารที่เป็นสื่อกลุ่ม						2.63	0.79	ปานกลาง
3.1 การประชุม	5 (16.7)	10 (33.3)	11 (36.7)	1 (3.3)	3 (10.0)	3.43	1.14	มาก
3.2 การฝึกอบรม / สัมมนา	4 (13.3)	11 (36.7)	10 (33.3)	2 (6.7)	3 (10.0)	3.37	1.13	ปานกลาง
3.3 เวทีชุมชน	1 (3.3)	9 (30.0)	7 (23.3)	2 (6.7)	11 (36.7)	2.57	1.36	น้อย
3.4 การพูดคุยกับผู้อื่น	0 (0.0)	0 (0.0)	2 (6.7)	0 (0.0)	28 (93.3)	1.13	0.51	น้อยที่สุด
ภาพรวม						2.68	0.60	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.3 ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากแหล่งข้อมูลข่าวสาร พบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารแหล่งข้อมูลข่าวสารอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.68)

แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารที่เป็นสื่อบุคคล โดยภาพรวมเกษตรกรมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารแหล่งข้อมูลข่าวสารจากสื่อบุคคลอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.75) เมื่อพิจารณาเป็นรายสื่อพบว่า เกษตรกรมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อบุคคลมากที่สุดจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 4.10) รองลงมาจากปราชญ์ชาวบ้าน (ค่าเฉลี่ย 3.20) เจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบล (ค่าเฉลี่ย 2.83) ผู้นำท้องถิ่น (ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) (ค่าเฉลี่ย 2.70) เจ้าหน้าที่หน่วยรัฐอื่นๆ (ค่าเฉลี่ย 2.33) และมีการรับรู้น้อยที่สุดจากเจ้าหน้าที่บริษัทเอกชน (ค่าเฉลี่ย 1.33) ตามลำดับ

แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารที่เป็นสื่อมวลชน โดยภาพรวมเกษตรกรมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารแหล่งข้อมูลข่าวสารจากสื่อบุคคลอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.66) เมื่อพิจารณาเป็นรายสื่อพบว่า เกษตรกรมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารมากที่สุดจากโทรทัศน์ (ค่าเฉลี่ย 3.60) รองลงมาจากหอกระจายข่าว (ค่าเฉลี่ย 3.03) วิทยุ / วิทยุชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2.43) หนังสือพิมพ์ (ค่าเฉลี่ย 2.13) และมีการรับรู้ข่าวสารน้อยที่สุดจากวารสาร / สิ่งพิมพ์ (ค่าเฉลี่ย 2.10) ตามลำดับ

แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารที่เป็นสื่อกลุ่ม โดยภาพรวมเกษตรกรมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารแหล่งข้อมูลข่าวสารจากสื่อบุคคลอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.63) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการรับรู้ข่าวสารมากที่สุดจากการประชุม (ค่าเฉลี่ย 3.43) รองลงมาจากการฝึกอบรม / สัมมนา (ค่าเฉลี่ย 3.37) เวทีชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2.57) และน้อยที่สุดจากสื่ออื่นๆ การพูดคุยกับผู้อื่น (ค่าเฉลี่ย 1.13) ตามลำดับ

ตอนที่ 2 การส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.1 วิธีการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง

ตารางที่ 4.4 การได้รับการเรียนรู้ตามหลักสูตรการดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง

(N= 30)

วิธีการเรียนรู้	ไม่ได้รับ		ได้รับ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การเรียนรู้จากการร่วมกลุ่มชมสื่อวีดิทัศน์คัดสรร (แผ่นดีวีดี / ซีดี) และการทำกิจกรรมหลังจากชมวีดิทัศน์	3	10.0	27	90.0
2. การเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่มในการพูดคุย สรุป วิเคราะห์เนื้อหา สรุปบทเรียน และปฏิบัติการพัฒนาตนเองและครอบครัว	1	3.3	29	96.7
3. การเรียนรู้จากทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเองและครัวเรือนในการเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย	0	0.0	30	100.0
4. การเรียนรู้ฝึกปฏิบัติในกิจกรรมการทำบัญชีครัวเรือน	1	3.3	29	96.7
5. การเรียนรู้เสริมจากการศึกษาดูงานจากบุคคลต้นแบบ กลุ่มต้นแบบ ชุมชนต้นแบบ	0	0.0	30	100.0
6. การเรียนรู้เสริมจากการพูดคุย ซักถามผู้จัดการเรียนรู้	2	6.7	28	93.3
7. การเรียนรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์คัดสรร	8	26.7	22	73.3

จากตารางที่ 4.4 การได้รับการเรียนรู้ตามหลักสูตร การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) ได้รับการเรียนรู้จากทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเองและครัวเรือนในการเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย และการเรียนรู้เสริมจากการศึกษาดูงานจากบุคคลต้นแบบ กลุ่มต้นแบบ ชุมชนต้นแบบ รองลงมาเกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 96.7) ได้รับการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่มในการพูดคุย สรุป วิเคราะห์เนื้อหา สรุปบทเรียน และปฏิบัติการพัฒนาตนเองและครอบครัว และจากการฝึกปฏิบัติในกิจกรรมการทำบัญชีครัวเรือน เกษตรกรเกษตรกร

ส่วนมาก (ร้อยละ 93.3) ได้รับการเรียนรู้เสริมจากการพูดคุย ชักถามผู้จัดการเรียนรู้ และเกษตรกร ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90.0) ได้รับการเรียนรู้จากการร่วมกลุ่มชมสื่อวีดิทัศน์คัดสรร (แผ่นดีวีดี / ซีดี) และการทำงานกิจกรรมหลังจากชมวีดิทัศน์ และเกษตรกรจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 73.3) ได้รับการเรียนรู้จากการเรียนรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์คัดสรรตามลำดับ

ตารางที่ 4.5 ระดับความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

วิธีการเรียนรู้	ระดับความพึงพอใจการเรียนรู้หลักสูตร					ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความ พึง พอใจ
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด			
	(N= 30)							
1. การเรียนรู้จากการร่วม กลุ่มชมสื่อวีดิทัศน์คัดสรร (แผ่นดีวีดี / ซีดี) และการทำ กิจกรรมหลังจากชมวีดิ ทัศน์	11 (36.7)	8 (26.7)	7 (23.3)	0 (0.0)	4 (13.3)	3.73	1.34	มาก
2. การเรียนรู้โดย กระบวนการกลุ่มในการ พูดคุย สรุปรวิเคราะห์ เนื้อหาสรุปบทเรียนและ ปฏิบัติการพัฒนาตนเอง และครอบครัว	7 (23.3)	12 (40.0)	9 (30.0)	1 (3.3)	1 (3.3)	3.77	0.97	มาก
3. การเรียนรู้จากทำกิจกรรม เพื่อพัฒนาตนเองและ ครัวเรือนในการเพิ่ม รายได้การลดรายจ่าย	7 (23.3)	12 (40.0)	10 (33.3)	1 (3.3)	0 (0.0)	3.83	0.83	มาก
4. การเรียนรู้ฝึกปฏิบัติใน กิจกรรมการทำบัญชี ครัวเรือน	8 (26.7)	9 (30.0)	12 (40.0)	0 (0.0)	1 (3.3)	3.77	0.97	มาก

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

(N= 30)

วิธีการเรียนรู้	ระดับความพึงพอใจการเรียนรู้หลักสูตร					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความพึงพอใจ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
5. การเรียนรู้เสริมจากการศึกษาดูงานจากบุคคลต้นแบบ กลุ่มต้นแบบ ชุมชนต้นแบบ	5 (16.7)	13 (43.3)	11 (36.7)	1 (3.3)	0 (0.0)	3.73	0.79	มาก
6. การเรียนรู้เสริมจากการพูดคุยซักถามผู้จัดการเรียนรู้	3 (10.0)	10 (33.3)	12 (40.0)	3 (10.0)	2 (6.7)	3.30	1.02	ปานกลาง
7. การเรียนรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์คัดสรร	2 (6.7)	5 (16.7)	12 (40.0)	3 (10.0)	8 (26.6)	2.67	1.24	ปานกลาง
8. อื่น ๆ เรียนรู้จากการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน	0 (0.0)	1 (3.3)	1 (3.3)	0 (0.0)	28 (93.3)	1.17	0.65	น้อยที่สุด
ภาพรวม						3.25	0.68	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.5 ระดับความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตรการดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมเกษตรกรมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.25) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความพึงพอใจมากที่สุดในเรื่อง การเรียนรู้จากทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเองและครัวเรือนในการเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย (ค่าเฉลี่ย 3.83) รองลงมาคือ การเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่มในการพูดคุย สรุปล วิเคราะห์เนื้อหา สรุบบทเรียน และปฏิบัติการพัฒนาตนเองและครอบครัวและการเรียนรู้ฝึกปฏิบัติในกิจกรรมการทำบัญชีครัวเรือน จำนวนเท่ากัน (ค่าเฉลี่ย 3.77) การเรียนรู้จากการร่วมกลุ่มชมสื่อวีดิทัศน์คัดสรร (แผ่นดีวีดี / ซีดี) และการทำกิจกรรมหลังจากชมวีดิทัศน์ (การเรียนรู้เสริมจากการศึกษาดูงานจากบุคคลต้นแบบ กลุ่มต้นแบบ ชุมชนต้นแบบ (ค่าเฉลี่ย 3.73) ค่าเฉลี่ย 3.73) เท่ากันทั้ง 2 จำนวน การเรียนรู้เสริมจากการพูดคุย ซักถามผู้จัดการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย 3.30) การเรียนรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์คัดสรร (ค่าเฉลี่ย 2.67) และมีความพึงพอใจน้อยที่สุดในเรื่อง อื่นๆ ระบุ เรียนรู้จากการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 1.17) ตามลำดับ

2.2 การเรียนรู้เนื้อหาตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

ตารางที่ 4.6 ระดับความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ตามเนื้อหาหลักสูตรการดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง

(N= 30)

เนื้อหาการเรียนรู้	ระดับความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ตามเนื้อหาหลักสูตร					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความพึงพอใจ
	มาก	ปานกลาง	น้อย	ที่สุด	มากที่สุด			
	ที่สุด	กลาง						
1. เรื่องแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ประกอบด้วย หลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล สร้างภูมิคุ้มกัน บนหลักพื้นฐานการมีความรู้ คู่คุณธรรม เป็นเงื่อนไขสำคัญ	13 (43.3)	12 (40.0)	4 (13.4)	1 (3.3)	0 (0.0)	4.23	0.82	มากที่สุด
2. เรียนรู้การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง	14 (46.7)	11 (36.7)	4 (13.3)	1 (3.3)	0 (0.0)	4.27	0.83	มากที่สุด
3. เรื่องพัฒนาสู่สังคมพอเพียง อยู่เย็นเป็นสุข	7 (23.3)	15 (50.0)	5 (16.7)	10 (0.0)	0 (0.0)	3.87	0.90	มาก
4. ชีวิตที่พอเพียงของมาร์ติน วีลเลอร์	9 (30.0)	11 (36.6)	6 (20.0)	2 (6.7)	2 (6.7)	3.77	1.17	มาก
5. ชีวิตใหม่ของลุงขวง	4 (13.3)	15 (50.0)	9 (30.0)	0 (0.0)	2 (6.7)	3.63	0.96	มาก
6. การแลกเปลี่ยนและแบ่งปัน บนวิถีเกษตรกรรมยั่งยืน	6 (20.0)	15 (50.0)	7 (23.4)	1 (3.3)	1 (3.3)	3.80	0.93	มาก
7. พอเพียง เพียงพอ ภูมิพ่อกุ้มแผ่นดิน	11 (36.6)	12 (40.0)	2 (6.7)	3 (10.0)	2 (6.7)	3.90	1.21	มาก
8. มาตรการเจียบ : พิชัยอันตรายของสารเคมีที่มีผลกระทบต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม	7 (23.3)	10 (33.4)	7 (23.3)	4 (13.3)	2 (6.7)	3.53	1.20	มาก

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

(N= 30)

เนื้อหาการเรียนรู้	ระดับความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ตาม					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความพึงพอใจ
	เนื้อหาหลักสูตร							
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ที่น้อยที่สุด			
9. เศรษฐกิจทางเลือก : จินตนาการที่ขาดหายไปของ สังคมไทย	2 (6.7)	12 (40.0)	12 (40.0)	4 (13.3)	0 (0.0)	3.40	0.81	ปานกลาง
10. วิธีการพัฒนาผ้าวิถุศ	2 (6.7)	9 (30.0)	14 (46.7)	4 (13.3)	1 (3.3)	3.23	0.90	ปานกลาง
11. เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง จากวิถีปราชญ์ชาวบ้าน	3 (10.0)	14 (46.7)	9 (30.0)	3 (10.0)	1 (3.3)	3.50	0.94	ก
12. การจัดการทรัพยากรที่ดินบน พื้นที่ลานชั้น	1 (3.3)	11 (36.7)	15 (50.0)	2 (6.7)	1 (3.3)	3.30	0.79	ปานกลาง
13. การปรับปรุงดิน โดยการไถ กลบตอซัง	2 (6.7)	13 (43.3)	13 (43.3)	2 (6.7)	0 (0.0)	3.50	0.73	มาก
14. ชุมชนทำบัญชีครัวเรือน	6 (20.0)	6 (20.0)	12 (40.0)	4 (13.3)	2 (6.7)	3.33	1.16	ปานกลาง
15. สัจจะ ลดรายจ่ายวันละ 1 บาท	2 (6.7)	14 (46.6)	11 (36.7)	1 (3.3)	2 (6.7)	3.43	0.94	มาก
16. การจัดทำบัญชีรับ – จ่ายของ ครัวเรือน	7 (23.3)	8 (26.6)	11 (36.7)	2 (6.7)	2 (6.7)	3.53	1.14	มาก
17. แนวคิดการทำบัญชีครัวเรือน	7 (23.3)	6 (20.0)	13 (43.3)	2 (6.7)	2 (6.7)	3.47	1.14	มาก
18. เส้นทางเกษตรอินทรีย์	5 (16.7)	9 (30.0)	13 (43.3)	3 (10.0)	0 (0.0)	3.53	0.90	มาก
19. เกษตรประณีต 1 ไร่ ไม่ยาก ไม่จน	4 (13.4)	12 (40.0)	12 (40.0)	1 (3.3)	1 (3.3)	3.57	0.90	มาก

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

(N= 30)

เนื้อหาการเรียนรู้	ระดับความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ตาม					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความพึงพอใจ
	เนื้อหาหลักสูตร							
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ที่น้อยที่สุด			
20. เกษตรอินทรีย์ทางเลือกใหม่ ของเกษตรกรไทย	4 (13.4)	13 (43.3)	10 (33.3)	3 (10.0)	0 (0.0)	3.60	0.86	มาก
21. การปลูกผักปลอดสารเคมี เพื่อการพึ่งพาตนเอง	10 (33.3)	9 (30.0)	8 (26.7)	3 (10.0)	0 (0.0)	3.87	1.01	มาก
22. เคล็ดลับการทำสิกรรมไร้ สาร	3 (10.0)	8 (26.7)	14 (46.7)	1 (3.3)	4 (13.3)	3.17	1.12	ปานกลาง
23. ปุ๋ยพืชสด ฟันฟุปลูกพืช เศรษฐกิจพอเพียง	3 (10.0)	11 (36.7)	12 (40.0)	3 (10.0)	1 (3.3)	3.40	0.93	ปานกลาง
24. การผลิตปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูง สูตรกรมพัฒนาที่ดิน	2 (6.7)	20 (66.6)	6 (20.0)	2 (6.7)	0 (0.0)	3.73	0.69	มาก
25. การปรับปรุงบำรุงดินโดยการ ไถกลบตอซัง	1 (3.3)	10 (33.3)	17 (56.7)	2 (6.7)	0 (0.0)	3.33	0.66	ปานกลาง
26. บทเรียนจากป่าชุมชน	1 (3.3)	9 (30.0)	14 (46.7)	5 (16.7)	1 (3.3)	3.13	0.86	ปานกลาง
27. การทำการเกษตรแบบ ธรรมชาติเช่น ปลูกป่าเพื่อ เพาะเห็ดป่าการเลี้ยงมดแดง	4 (13.3)	9 (30.0)	5 (16.7)	0 (0.0)	3 (10.0)	3.20	1.19	ปานกลาง
28. ขบวนการกู้ชาติ ตอน อนุรักษ์ และขยายพันธุ์ข้าวไทย	5 (16.6)	11 (36.7)	11 (36.7)	2 (6.7)	1 (3.3)	3.57	0.97	มาก
29. พอคำเคื่อง ภาณี “ ฟุคูโอะกะ เมืองไทย ” กับกองทัพเกษตร ธรรมชาติ	2 (6.7)	6 (20.0)	17 (56.7)	4 (13.3)	1 (3.3)	3.13	0.86	ปานกลาง

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

(N= 30)

เนื้อหาการเรียนรู้	ระดับความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ตาม					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความพึงพอใจ
	เนื้อหาหลักสูตร							
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ที่น้อยที่สุด			
30. อ. ไพรัตน์ ชื่นคง ปราชญ์ ชาวบ้านจังหวัดบุรีรัมย์	1 (3.3)	14 (46.6)	8 (26.7)	5 (16.7)	2 (6.7)	3.23	1.01	ปานกลาง
31. พ่อผาย สร้อยสระกลาง ปราชญ์ชาวบ้านผู้นำ หลักธรรมนำการเกษตร	3 (10.0)	8 (26.7)	13 (43.3)	5 (16.7)	1 (3.3)	3.23	0.97	ปานกลาง
32. วิถีเพาะเห็ดฟางในตะกร้า และการเพาะเห็ดหูหนู	4 (13.3)	12 (40.0)	8 (26.7)	3 (10.0)	3 (10.0)	3.37	1.16	ปานกลาง
33. การทำนาแบบพึ่งตนเอง และลดต้นทุน	6 (20.0)	13 (43.3)	11 (36.7)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.83	0.75	มาก
34. การทำน้ำยาเอนกประสงค์	4 (13.3)	11 (36.7)	7 (23.3)	6 (20.0)	2 (6.7)	3.30	1.15	ปานกลาง
35. ความรู้เรื่องปุ๋ยหมักชีวภาพ	6 (0.0)	9 (30.0)	11 (36.7)	4 (13.3)	0 (0.0)	3.57	0.97	มาก
36. การทำปุ๋ยหมักแบบงไม่ กลับกอง	8 (26.7)	12 (40.0)	7 (23.3)	3 (10.0)	0 (0.0)	3.83	0.95	มาก
37. การป้องกันและกำจัดแมลง ศัตรูพืชด้วยสมุนไพร เช่น สารสะเดา ตะไคร้หอม ไล่ยุง	2 (6.7)	13 (43.2)	11 (36.7)	4 (13.4)	0 (0.0)	3.43	0.82	มาก
38. การป้องกันโรคและศัตรูพืช ด้วยสารชีวภัณฑ์ เช่น เชื้อรา ไตรโคเดอร์มา เชื้อรา บีวเวอร์เรีย	7 (23.3)	7 (23.3)	12 (40.0)	4 (13.4)	0 (0.0)	3.57	1.01	มาก
39. การผลิตเครื่องอุปโภค ใช้เอง เช่น น้ำยาล้างจาน แชมพู	5 (16.7)	10 (33.3)	10 (33.3)	2 (6.7)	3 (10.0)	3.40	1.16	ปานกลาง

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

เนื้อหาการเรียนรู้	ระดับความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ตาม					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความพึงพอใจ
	เนื้อหาหลักสูตร							
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ที่น้อยที่สุด			
40. สาธิตการตอนมะละกอและ การขยายพันธุ์กล้วย	3 (10.0)	4 (13.3)	12 (40.0)	7 (23.3)	4 (13.4)	2.83	1.15	ปานกลาง
41. ความหลากหลายเรื่องราวการ ทำสวนผักในเมือง	2 (6.7)	6 (20.0)	15 (50.0)	5 (16.6)	2 (6.7)	3.03	0.96	ปานกลาง
42. สืบนาสืบชาติ	8 (26.7)	8 (26.7)	10 (33.3)	1 (3.3)	3 (10.0)	3.57	1.22	มาก
รวมเฉลี่ย						3.50	0.67	มาก

จากตารางที่ 4.6 ระดับความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ตามเนื้อหาหลักสูตรการดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความพึงพอใจมากที่สุดในเรื่อง เรียนรู้การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง (ค่าเฉลี่ย 4.27) รองลงมาคือ เรื่องแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ประกอบด้วย หลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล สร้างภูมิคุ้มกัน บนหลักพื้นฐานการมีความรู้ คุณุณธรรม เป็นเงื่อนไขสำคัญ (ค่าเฉลี่ย 4.23) พอเพียง เพียงพอ ภูมิพอคุ้มแผ่นดิน (ค่าเฉลี่ย 3.90) เรื่องพัฒนาผู้สังคมพอเพียง อยู่เย็น เป็นสุข และ การปลูกผักปลอดสารเคมี เพื่อการพึ่งพาตนเอง (ค่าเฉลี่ย 3.87) เท่ากัน 2 ประเด็น คือ การทำปุ๋ยหมักแบบไม่กลับกอง และ การทำนาแบบพึ่งตนเองและลดต้นทุน (ค่าเฉลี่ย 3.83) เท่ากันทั้ง 2 ประเด็น คือ การแลกเปลี่ยนและแบ่งปันบนวิถีเกษตรกรรมยั่งยืน (ค่าเฉลี่ย 3.80) ชีวิตที่พอเพียงของมาร์ติน วิลเลอร์ (ค่าเฉลี่ย 3.77) การผลิตปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูง สูตรกรมพัฒนาที่ดิน (ค่าเฉลี่ย 3.73) ชีวิตใหม่ของลุงยวง (ค่าเฉลี่ย 3.63) เกษตรอินทรีย์ทางเลือกใหม่ของเกษตรกรไทย (ค่าเฉลี่ย 3.60) ขบวนการกู้ชาติ ตอน อนุรักษ์และขยายพันธุ์ข้าวไทย เกษตรประณีต 1 ไร่ ไม่ยาก ไม่จน ความรู้เรื่องปุ๋ยหมักชีวภาพ การป้องกันโรคและศัตรูพืชด้วยสารชีวภัณฑ์ เช่น เชื้อราไตรโคเดอร์มา เชื้อราบีวเวอร์เรีย และ สืบนาสืบชาติ (ค่าเฉลี่ย 3.57) เท่ากันทั้ง 5 ประเด็น คือ มาตรการเจียบ : พืชภัยอันตรายของสารเคมีที่มีผลกระทบต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม การจัดทำบัญชีรับ – จ่ายของครัวเรือน และเส้นทางเกษตรอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 3.53) เท่ากันทั้ง 3 ประเด็น คือ เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง จากวิถีปราชญ์ชาวบ้าน และการปรับปรุงดินโดยการไถกลบตอซัง

(ค่าเฉลี่ย 3.50) เท่ากัน 2 ประเด็น คือ แนวคิดการทำบัญชีครัวเรือน (ค่าเฉลี่ย 3.47) สัจจะ ลดรายจ่าย วันละ 1 บาท และการป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืชด้วยสมุนไพร เช่น สารสะเดา ตะไคร้หอม ไล่ยุง (ค่าเฉลี่ย 3.43) เท่ากัน 2 ประเด็น คือ เศรษฐกิจทางเลือก : เงินธนาคารที่ขาดหายไปของสังคมไทย บัญชีเงินสด พื้นฟูปลูกพืช วัสดุเศษวัสดุเกษตร และการผลิตเครื่องอุปโภคใช้เอง เช่น น้ำยาล้างจาน แชมพู (ค่าเฉลี่ย 3.40) วิธีเพาะเห็ดฟางในตะกร้าและการเพาะเห็ดหูหนู (ค่าเฉลี่ย 3.37) ชุมชนทำบัญชีครัวเรือน และการปรับปรุงบำรุงดินโดยการไถกลบตอซัง (ค่าเฉลี่ย 3.33) เท่ากัน 2 ประเด็น คือ การจัดการทรัพยากรที่ดินบนพื้นที่ลาดชัน และการทำน้ำยาเอนกประสงค์ (ค่าเฉลี่ย 3.30) เท่ากัน 2 ประเด็น คือ วิธีการพัฒนาผ้าวิกฤต อ. ไพรัตน์ ชื่นคง ประชาชนชาวบ้านจังหวัดบุรีรัมย์ พ่อผาย สร้อยสรกลาง ประชาชนชาวบ้านผู้นำหลักธรรมนำการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 3.23) เท่ากัน 3 ประเด็น คือ การทำการเกษตรแบบธรรมชาติ เช่น ปลูกป่าเพื่อเพาะเห็ดป่า และการเลี้ยงมดแดง (ค่าเฉลี่ย 3.20) เท่ากัน 2 ประเด็น คือ เคล็ดลับการทำกสิกรรมไร้สาร (ค่าเฉลี่ย 3.17) บทเรียนจากป่าชุมชน และพ่อคำเดื่อง ภาษี “ ปลูกโอเคเมืองไทย ” กับกองทัพเกษตรธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย 3.13) เท่ากัน 2 ประเด็น คือ ความหลากหลายเรื่องราวการทำสวนผักในเมือง (ค่าเฉลี่ย 3.03) และมีความพึงพอใจน้อยที่สุดในเรื่อง สาริศาการตอนมะละกอและการขยายพันธุ์กล้วย (ค่าเฉลี่ย 2.83) ตามลำดับ

2.3 การเรียนรู้ การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง จากแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ

ตารางที่ 4.7 การได้รับการเรียนรู้การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียงจากแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ

แหล่งเรียนรู้	ไม่ได้รับ		ได้รับ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. เรียนรู้ด้วยตนเองจากการฟังวิทยุกระจายเสียง	12	40.0	18	60.0
2. เรียนรู้ด้วยตนเองจากการดูโทรทัศน์	1)	3.3	29	96.7
3. เรียนรู้ด้วยตนเองจากการดูแผ่น ซีดี ดีวีดี /ซีดี	6	20.0	24	80.0
4. เรียนรู้ด้วยตนเองจากการอ่านหนังสือ/เอกสาร	11	36.7	19	63.3
5. เรียนรู้ด้วยตนเองจากการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน	0	0.0	30	100.0
6. เรียนรู้จากประชาชนชาวบ้าน/ผู้รู้/ผู้นำชุมชน	3	10.0	27	90.0
7. เรียนรู้จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	0	0.0	30	100.0
8. เรียนรู้จากเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน	2	6.7	28	93.3
9. เรียนรู้จากเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบล	10	33.3	20	66.7

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

แหล่งเรียนรู้	ไม่ได้รับ		ได้รับ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
10. เรียนรู้จากเจ้าหน้าที่ภาครัฐอื่น ๆ	27	90.0	3	10.0
11. เรียนรู้จากการร่วมประชุม / การสัมมนา	0	0.0	30	100.0
12. เรียนรู้จากการศึกษาดูงานกลุ่มต้นแบบ ชุมชนต้นแบบ	2	6.7	28	93.3
13. เรียนรู้จากการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เศรษฐกิจ พอเพียง	3	10.0	27	90.0
14. เรียนรู้จากแหล่งอื่น ระบุ เรียนรู้จากพ่อแม่ และผู้สูงอายุในชุมชน	23	76.7	7	23.3

จากตารางที่ 4.7 การได้รับการเรียนรู้การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียงจากแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ พบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) เรียนรู้ด้วยตนเองจากการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน เรียนรู้จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และเรียนรู้จากการร่วมประชุม / การสัมมนา รองลงมาเกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 96.7) เรียนรู้ด้วยตนเองจากการดูโทรทัศน์ เกษตรกรส่วนมาก (ร้อยละ 93.3) เรียนรู้จากเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน และเรียนรู้จากการศึกษาดูงานกลุ่มต้นแบบ ชุมชนต้นแบบ เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90.0) เรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้/ผู้นำชุมชน และเรียนรู้จากการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เศรษฐกิจ ร้อยละ 80.0 เรียนรู้ด้วยตนเองจากการดูแผ่น ดีวีดี /ซีดี ร้อยละ 66.7 เรียนรู้จากเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบล ร้อยละ 63.3 เรียนรู้ด้วยตนเองจากการอ่านหนังสือ/เอกสาร ร้อยละ 60.0 เรียนรู้ด้วยตนเองจากการฟังวิทยุกระจายเสียง ร้อยละ 23.3 เรียนรู้จากแหล่งอื่น และเกษตรกรร้อยละ 10.0 เรียนรู้จากเจ้าหน้าที่ภาครัฐอื่น ๆ ตามลำดับ

ตอนที่ 3 การนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ประกอบด้วย ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดี ด้านเงื่อนไขการมีองค์ความรู้ และด้านเงื่อนไขการมีคุณธรรมปรากฏดังตารางที่ 4.8 -4.17

3.1 ด้านภาพรวม

ตารางที่ 4.8 ระดับการนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวันภาพรวม

(N= 30)

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
ด้านความพอประมาณ	3.15	0.56	ปานกลาง
ด้านความมีเหตุผล	3.57	0.61	มาก
ด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดี	3.58	0.61	มาก
ด้านเงื่อนไขการมีองค์ความรู้	3.35	0.70	ปานกลาง
ด้านเงื่อนไขการมีคุณธรรม	3.62	0.64	มาก
ภาพรวม	3.45	0.51	มาก

จากตารางที่ 4.8 ระดับการนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวันภาพรวม พบว่า เกษตรกรมีการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.45) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า เกษตรกรมีการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดด้านเงื่อนไขการมีคุณธรรม (ค่าเฉลี่ย 3.62) รองลงมาคือ ด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดี (ค่าเฉลี่ย 3.58) ด้านความมีเหตุผล (ค่าเฉลี่ย 3.57) ด้านเงื่อนไขการมีองค์ความรู้ (ค่าเฉลี่ย 3.35) และมีการนำไปปฏิบัติได้น้อยที่สุดในด้านความพอประมาณ (ค่าเฉลี่ย 3.15) ตามลำดับ

3.2 ด้านความพอประมาณ

ตารางที่ 4.9 การนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านความพอประมาณ

ด้านความพอประมาณ	ไม่ได้ปฏิบัติ		ปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน	0	0.0	30	100.0
2. การใช้ปุ๋ยชีวภาพ สารสมุนไพร และสารชีวภัณฑ์เช่น สารสะเดา การผลิตเชื้อราไตรโคเดอร์มา	5	16.7	25	83.3
3. การใช้วัสดุคืบในท้องถิ่นในการผลิตสินค้า เช่น ดินกท้อเสื่อ ไม้ไผ่ใช้จักรสาน ฯลฯ	5	16.7	25	83.3
4. การผลิตเครื่องอุปโภคใช้เองในครัวเรือน เช่น ทำน้ายาล้างจาน แชมพู ผงซักฟอก	12	40.0	18	60.0
5. การใช้สมุนไพรไล่แมลง เช่น ตะไคร้หอม ไล่ยุง	5	16.7	25	83.3
6. การลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น ไม่ซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย ไม่ใช้จ่ายในงานประเพณี/วัฒนธรรมมากเกินไป	0	0.0	30	100.0
7. การใช้ที่ดินอย่างคุ้มค่าที่สุด เช่น ใช้พื้นวางบริเวณหน้าบ้านหรือหลังบ้านปลูกสมุนไพรและพืชผักสวนครัว เลี้ยงไก่	2	6.7	28	93.3
8. การทำเกษตรแบบผสมผสาน	1	3.3	29	96.7
9. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้รู้มาปรับใช้	1	3.3	29	96.7
10. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ปลูกแฝกป้องกันดินพังทลาย	11	36.7	19	63.3

จากตารางที่ 4.9 ด้านความพอประมาณ พบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการปฏิบัติในเรื่อง ปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน และมีการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น ไม่ซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย ไม่ใช้จ่ายในงานประเพณี/วัฒนธรรมมากเกินไป รองลงมาเกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 96.7) มีการทำเกษตรแบบผสมผสาน และมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้รู้

มาปรับใช้ เกษตรกรส่วนมาก(ร้อยละ 93.3) มีการใช้ที่ดินอย่างคุ้มค่าที่สุด เช่น ใช้พื้นวางบริเวณหน้าบ้านหรือหลังบ้านปลูกสมุนไพรและพืชผักสวนครัว เลี้ยงไก่ ร้อยละ 83.3 มีการใช้ปุ๋ยชีวภาพ สารสมุนไพร เช่น สารสะเดา และสารชีวภัณฑ์ เช่น การผลิตเชื้อราไตรโคเดอร์มา ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นในการผลิตสินค้า เช่น ต้นกกท่อเดี่ยว ไม้ไผ่ใช้จักรสาน ฯลฯ และมีการใช้สมุนไพรไล่แมลง เช่น ตะไคร้หอมไล่ยุง เท่ากันทั้ง 3 ประเด็น คือ ร้อยละ 63.3 มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เช่น กาลปลูกแฝกป้องกันดินพังทลาย และร้อยละ 60.0 ผลิตเครื่องอุปโภคใช้เองในครัวเรือน เช่น ทำน้ำยาล้างจาน แชมพู ผงซักฟอก

ตารางที่ 4.10 ระดับการนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านความพอประมาณ

(N= 30)

ประเด็น	ระดับการใช้					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. การปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน	7 (23.3)	13 (43.4)	9 (30.0)	1 (3.3)	0 (0.0)	3.87	0.82	มาก
2. การใช้ปุ๋ยชีวภาพ สารสมุนไพร และสารชีวภัณฑ์ เช่น สารสะเดา การผลิตเชื้อราไตรโคเดอร์มา	15 (50.0)	8 (26.6)	2 (6.7)	5 (16.7)	0 (0.0)	3.10	1.13	ปานกลาง
3. การใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นในการผลิตสินค้า เช่น ต้นกกท่อเดี่ยว ไม้ไผ่ใช้จักรสาน ฯลฯ	5 (16.7)	8 (26.7)	8 (26.7)	4 (13.2)	5 (16.7)	3.13	1.33	ปานกลาง
4. การผลิตเครื่องอุปโภคใช้เองในครัวเรือน เช่น ทำน้ำยาล้างจาน แชมพู ผงซักฟอก	1 (3.4)	3 (10.0)	13 (43.3)	13 (43.3)	0 (0.0)	2.30	1.24	น้อยที่สุด
5. การใช้สมุนไพรไล่แมลง เช่น ตะไคร้หอมไล่ยุง	1 (3.3)	4 (13.3)	14 (46.7)	5 (16.7)	6 (20.0)	2.63	1.07	ปานกลาง
6. การลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น ไม่ซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย ไม่ใช้จ่ายในงานประเพณี/วัฒนธรรมมากเกินไป	3 (10.0)	15 (50.0)	11 (36.7)	0 (0.0)	1 (3.3)	3.63	0.81	มาก

ตารางที่ 4.10 ระดับการนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านความพอประมาณ

(N= 30)

ประเด็น	ระดับการใช้					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
7. การใช้ที่ดินอย่างคุ้มค่าที่สุด เช่น ใช้พื้นวางบริเวณหน้าบ้าน หรือหลังบ้านปลูกสมุนไพรและ พืชผักสวนครัว เลี้ยงไก่	4 (13.3)	13 (43.4)	7 (23.3)	2 (6.7)	4 (13.3)	3.37	1.22	ปานกลาง
8. การทำเกษตรแบบผสมผสาน	6 (20.0)	11 (36.7)	8 (26.7)	4 (13.3)	1 (3.3)	3.57	1.07	มาก
9. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่น จากผู้รู้มาปรับใช้	5 (16.7)	8 (26.7)	15 (50.0)	1 (3.3)	1 (3.3)	3.50	0.94	มาก
10. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ เช่น กาปลูกแฝกป้องกันดินพังทลาย	2 (6.7)	5 (16.7)	8 (26.6)	3 (10.0)	12 (40.0)	2.40	1.35	น้อย
ค่าเฉลี่ยรวม						3.15	0.56	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.10 ระดับการนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านความพอประมาณ พบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรมีการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.15) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เกษตรกรมีการนำไปใช้มากที่สุดในเรื่อง ทานปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน (ค่าเฉลี่ย 3.87) รองลงมาคือ มีการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น ไม่ซื้อสินค้าฟุ่มเฟือยไม่ใช้จ่ายในงานประเพณี/วัฒนธรรมมากเกินไป (ค่าเฉลี่ย 3.63) มีการทำเกษตรแบบผสมผสาน (ค่าเฉลี่ย 3.57) มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้รู้มาปรับใช้ (ค่าเฉลี่ย 3.50) มีการใช้ที่ดินอย่างคุ้มค่าที่สุด เช่น ใช้พื้นวางบริเวณหน้าบ้านหรือหลังบ้านปลูกสมุนไพรและพืชผักสวนครัว เลี้ยงไก่ (ค่าเฉลี่ย 3.37) ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นในการผลิตสินค้า เช่น ต้นกกทอเสื่อ ไม้ไผ่ใช้จักรสาน ฯลฯ (ค่าเฉลี่ย 3.13) มีการใช้ปุ๋ยชีวภาพ สารสมุนไพร และสารชีวภัณฑ์ เช่น การผลิตเชื้อราไตรโคเดอร์มา (ค่าเฉลี่ย 3.10) มีการใช้สมุนไพรไล่แมลง เช่น ตะไคร้หอม ไล่ยุง (ค่าเฉลี่ย 2.63) มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เช่น

การปลูกแฝกป้องกันดินพังทลาย (ค่าเฉลี่ย 2.40) และมีการนำไปปฏิบัติน้อยที่สุดในเรื่อง ผลิตเครื่องอุปโภคใช้เองในครัวเรือน เช่น ทำน้ำยาล้างจาน แชมพู ผงซักฟอก (ค่าเฉลี่ย 2.30) ตามลำดับ

3.3 ด้านความมีเหตุผล

ตารางที่ 4.11 การนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านความมีเหตุผล

ด้านความมีเหตุผล	ไม่ได้ปฏิบัติ		ปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การวางแผนการใช้จ่ายเงินเท่าที่จำเป็น	0	0.0	30	100.0
2. การรักษาสິงของต่างๆ ให้คงอยู่ในสภาพใช้งานได้นานๆ	1	3.3	29	96.7
3. ไม่กู้ยืมหนี้นอกระบบที่มากเกินไปจนเกินความจำเป็น	2	6.7	28	93.3
4. ไม่ซื้อสินค้าราคาแพง สินค้าฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น	1	3.3	29	96.7
5. การวางแผนการใช้จ่ายเงินเป็นรายเดือน	1	3.3	29	96.7
6. การลดต้นทุนการผลิต โดยการเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้เอง ทำปุ๋ยหมักใช้เอง ลด ละ หรือเลิกใช้สารเคมีในการผลิต	0	0.0	30	100.0
7. การนำวัสดุที่ใช้งานแล้วไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ใหม่ เช่น การทำกระเป๋จากซองกาแฟ	5	16.7	25	83.3
8. การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์โดยการทำอาชีพเสริม	1	3.3	29	96.7
9. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการดูแลรักษาแม่น้ำ ลำคลอง แหล่งน้ำสาธารณะอื่นๆ	3	10.0	27	90.0
10. การจัดระบบชุมชน เช่น การรักษาความสะอาดที่สาธารณะ การกำจัดขยะ สิ่งมลพิษที่ถูกต้อง	0	0.0	30	100.0

จากตารางที่ 4.11 ด้านความมีเหตุผล พบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินเท่าที่จำเป็น มีการลดต้นทุนการผลิตโดยการเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ข้าวเอง ทำปุ๋ยหมักใช้เอง ลด ละหรือเลิกใช้สารเคมีในการผลิต และมีการจัดระบบชุมชน เช่นการรักษาความสะอาดที่สาธารณะ การกำจัดขยะ สิ่งมลพิษที่ถูกต้อง เท่ากันทั้ง 3 ประเด็น รองลงมาร้อยละ 96.7 มีการรักษาสิ่งของต่างๆ ให้คงอยู่ในสภาพใช้งานได้นานๆ ไม่ซื้อสินค้าราคาแพง สินค้าฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินเป็นรายเดือน และมีการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์โดยการทำอาชีพเสริมเท่ากันทั้ง 4 ประเด็น ร้อยละ 93.3 ไม่กู้ยืมหนี้ดอกเบี้ยที่มากเกินไปเกินความจำเป็น ร้อยละ 90.0 มีส่วนร่วมในกิจกรรมการดูแลรักษาแม่น้ำ ลำคลอง แหล่งน้ำสาธารณะอื่นๆ และร้อยละ 83.3 มีการนำวัสดุที่ใช้งานแล้วไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ใหม่ เช่น การทำกระเป๋ากจากชองกาแฟ

ตารางที่ 4.12 ระดับการนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านความมีเหตุผล

ประเด็น	ระดับการใช้					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
	มาก		น้อย		จำนวน			
	มากที่สุด	ที่น้อยที่สุด	น้อยที่สุด	มากที่สุด				
1. การวางแผนการใช้จ่ายเงินเท่าที่จำเป็น	9 (30.0)	9 (30.0)	11 (36.7)	1 (3.3)	0 (0.0)	3.87	0.90	มาก
2. การรักษาสิ่งของต่างๆ ให้คงอยู่ในสภาพใช้งานได้นานๆ	2 (6.7)	14 (46.7)	13 (43.3)	0 (0.0)	1 (3.3)	3.53	0.78	มาก
3. ไม่กู้ยืมหนี้ดอกเบี้ยที่มากเกินไปเกินความจำเป็น	4 (13.3)	16 (53.3)	5 (16.7)	2 (6.7)	3 (10.0)	3.53	1.14	มาก
4. ไม่ซื้อสินค้าราคาแพง สินค้าฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น	5 (16.7)	16 (53.3)	6 (20.0)	1 (3.3)	2 (6.7)	3.70	1.02	มาก
5. การวางแผนการใช้จ่ายเงินเป็นรายเดือน	1 (3.3)	18 (60.0)	7 (23.4)	1 (3.3)	3 (10.0)	3.43	1.01	มาก

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

(N= 30)

ประเด็น	ระดับการใช้					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
	มากที่สุด		น้อย	น้อยที่สุด				
6. การลดต้นทุนการผลิตโดยการเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ข้าวเอง ทำปุ๋ยหมักใช้เอง ลด ละหรือเลิกใช้สารเคมีในการผลิต	5 (16.7)	17 (56.7)	6 (20.0)	2 (6.7)	0 (0.0)	3.83	0.79	มาก
7. การนำวัสดุที่ใช้งานแล้วไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ใหม่ เช่น การทำกระเป่าจากซองกาแฟ	4 (13.3)	9 (30.0)	10 (33.3)	1 (3.3)	6 (20.0)	3.13	1.31	ปานกลาง
8. การใช้เวลาวางให้เกิดประโยชน์โดยการทำอาชีพเสริม	9 (30.0)	9 (30.0)	9 (30.0)	2 (6.7)	1 (3.3)	3.77	1.07	มาก
9. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการดูแลรักษาแม่น้ำ ลำคลอง แหล่งน้ำสาธารณะอื่นๆ	5 (16.7)	12 (40.0)	7 (23.3)	3 (10.0)	3 (10.0)	3.43	1.19	มาก
10. การจัดระบบชุมชน เช่น การรักษาความสะอาดที่สาธารณะ การกำจัดขยะ สิ่งมลพิษที่ถูกต้อง	4 (13.3)	11 (36.7)	10 (33.3)	5 (16.7)	0 (0.0)	3.47	0.94	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม						3.57	0.61	มาก

จากตารางที่ 4.12 ระดับการนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านความมีเหตุผลพบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรมีการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.57) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เกษตรกรมีการนำไปใช้มากที่สุดในเรื่อง การวางแผนการใช้จ่ายเงินเท่าที่จำเป็น (ค่าเฉลี่ย 3.87) รองลงมาคือ มีการลดต้นทุนการผลิตโดยการเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้เอง ทำปุ๋ยหมักใช้เอง ลด ละหรือเลิกใช้สารเคมีในการผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.83) มีการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์โดยการทำอาชีพเสริม (ค่าเฉลี่ย 3.77) ไม่ซื้อสินค้าราคาแพง สินค้าฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น (ค่าเฉลี่ย 3.70) มีการรักษาสิ่งของต่างๆ ให้คงอยู่ในสภาพใช้งานได้นานๆ และไม่กู้ยืมหนี้้นอกระบบที่มากเกินไปเกินความจำเป็น (ค่าเฉลี่ย 3.53) เท่ากันทั้ง 2 ประเด็น มีการจัดระบบชุมชน เช่น การรักษาความสะอาดที่สาธารณะ การกำจัดขยะ สิ่ง

มลพิษที่ถูกต้อง (ค่าเฉลี่ย 3.47) มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินเป็นรายเดือน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการดูแลสุขภาพแม่ น้ำ ล้างมือ แหล่งน้ำสาธารณะอื่นๆ (ค่าเฉลี่ย 3.43) เท่ากันทั้ง 2 ประเด็น และมีการนำไปปฏิบัติน้อยที่สุดในเรื่อง มีการนำวัสดุที่ใช้งานแล้วไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ใหม่ เช่น การทำกระเป๋ากจากซองกาแฟ (ค่าเฉลี่ย 3.13) ตามลำดับ

3.4 ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

ตารางที่ 4.12 การนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี	ไม่ได้ปฏิบัติ		ปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การรักษาสุขภาพให้แข็งแรงสมบูรณ์ เช่น ออกกำลังกายสม่ำเสมอ พักผ่อนเพียงพอ บริโภคอาหารปลอดภัย	0	0.0	30	100.0
2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	1	3.3	29	96.7
3. การวางแผนการใช้จ่ายเงินเพื่อให้มีเงินออม	0	0.0	30	100.0
4. การมีกิจกรรมการออม เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ กลุ่มสัจจะ สหกรณ์ออมทรัพย์ฯ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนอื่นๆ และธนาคาร เป็นต้น	1	3.3	29	96.7
5. การได้รับการสนับสนุนดูแลจากกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน	3	10.0	27	90.0
6. การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและประหยัด เช่น ปิดน้ำ	0	0.0	30	100.0
7. การผลิตและบริโภคสินค้าที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น อาหารปลอดภัยจากสารเคมีต่างๆ	0	0.0	30	100.0
8. การจัดสวัสดิการชุมชน เช่น ผู้สูงอายุ เด็ก คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ สวัสดิการชุมชน	2	6.7	28	93.3
9. การมีกิจกรรมวิสาหกิจชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โรงเรียนชุมชน	1	3.3	29	96.7

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี	ไม่ได้ปฏิบัติ		ปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
10. การทำประกันชีวิต ประกันภัยอุบัติเหตุ หรือการทำมาปณกิจสงเคราะห์ในครอบครัว	0	0.0	30	100.0

จากตารางที่ 4.12 ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี พบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการรักษาสุขภาพให้แข็งแรงสมบูรณ์ เช่นออกกำลังกายสม่ำเสมอ พักผ่อนเพียงพอ บริโภคอาหารปลอดภัย มีการวางแผนการใช้เงินเพื่อให้มีเงินออม มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและประหยัด เช่น ปิดน้ำ มีการผลิตและบริโภคสินค้าที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น อาหารปลอดภัยจากสารเคมีต่างๆ และมีการทำประกันชีวิต ประกันภัยอุบัติเหตุ หรือการทำมาปณกิจสงเคราะห์ในครอบครัว เท่ากันทั้ง 4 ประเด็น รองลงมาเกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 96.7) มีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมการออม เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ กลุ่มตั้งจะ สหกรณ์ออมทรัพย์ฯ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนอื่นๆ และธนาคาร เป็นต้น และมีกิจกรรมวิสาหกิจชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โรงเรียนชาวนาชุมชน เท่ากันทั้ง 3 ประเด็น เกษตรกรส่วนมาก (ร้อยละ 93.3) มีการจัดสวัสดิการชุมชน เช่น ผู้สูงอายุ เด็ก คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส กลุ่มมาปณกิจสงเคราะห์ สวัสดิการชุมชน และเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90.0) ได้รับการสนับสนุนดูแลจากกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน

ตารางที่ 4.13 ระดับการนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

(N= 30)

ประเด็น	ระดับการใช้				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล	
	มากที่สุด	น้อยที่สุด	น้อย	น้อยที่สุด				
1. การรักษาสุขภาพให้แข็งแรง สมบูรณ์ เช่น ออกกำลังกายสม่ำเสมอ พักผ่อนเพียงพอ บริโภคอาหาร ปลอดภัย	7	10	13	0	0	3.80	0.81	มาก
	(23.3)	(33.4)	(43.3)	(0.0)	(0.0)			

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

(N= 30)

ประเด็น	ระดับการใช้					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
	มากที่สุด			น้อย	น้อยที่สุด			
2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	4 (13.3)	6 (20.0)	17 (56.7)	2 (6.7)	1 (3.3)	3.33	0.92	ปานกลาง
3. การวางแผนการใช้เงินเพื่อให้มีเงินออม	6 (20.0)	13 (43.4)	9 (30.0)	1 (3.3)	1 (3.3)	3.73	0.94	มาก
4. การมีกิจกรรมการออม เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ กลุ่มสัจจะสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ กองทุนกองทุนอื่นๆ และธนาคาร เป็นต้น	8 (26.7)	11 (36.6)	8 (26.7)	2 (6.7)	1 (3.3)	3.77	1.04	มาก
5. การได้รับการสนับสนุนดูแลจากกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน	1 (3.3)	12 (40.0)	12 (40.0)	2 (6.7)	3 (10.0)	3.20	1.00	ปานกลาง
6. การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และประหยัด เช่น ปิดน้ำ	7 (23.3)	14 (46.7)	8 (26.7)	1 (3.3)	0 (0.0)	3.90	0.80	มาก
7. การผลิตและบริโภคสินค้าที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น อาหารปลอดภัยจากสารเคมีต่างๆ	3 (10.0)	20 (66.7)	5 (16.7)	1 (3.3)	1 (3.3)	3.77	0.82	มาก
8. การจัดสวัสดิการชุมชน เช่น ผู้สูงอายุ เด็ก คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ สวัสดิการชุมชน	5 (16.7)	9 (30.0)	9 (30.0)	3 (10.0)	4 (13.3)	3.27	1.26	ปานกลาง
9. การมีกิจกรรมวิสาหกิจชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน เกษตรกร โรงสีข้าวชุมชน	2 (6.7)	9 (30.0)	17 (56.7)	1 (3.3)	1 (3.3)	3.33	0.80	ปานกลาง
10. การทำประกันชีวิต ประกันภัยอุบัติเหตุ หรือการทำฌาปนกิจสงเคราะห์ครอบครัว	4 (13.3)	14 (46.7)	11 (36.7)	0 (0.0)	1 (3.3)	3.67	0.84	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม						3.58	0.61	มาก

จากตารางที่ 4.13 ระดับการนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีพบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรมีการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.58) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เกษตรกรมีการนำไปใช้มากที่สุดในเรื่อง มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและประหยัด เช่น ปิดน้ำ (ค่าเฉลี่ย 3.90) รองลงมาคือ มีการรักษาสุขภาพให้แข็งแรงสมบูรณ์ เช่น กำลังกายสม่ำเสมอ พักผ่อนเพียงพอ บริโภคอาหารปลอดภัย (ค่าเฉลี่ย 3.80) มีกิจกรรมการออม เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ กลุ่มสัจจะ สหกรณ์ออมทรัพย์ฯ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนอื่นๆ และธนาคาร เป็นต้น และ มีการผลิตและบริโภคสินค้าที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเช่น อาหารปลอดภัยจากสารเคมีต่างๆ (ค่าเฉลี่ย 3.77) เท่ากันทั้ง 2 ประเด็น มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินเพื่อให้มีเงินออม (ค่าเฉลี่ย 3.73) มีการทำประกันชีวิต ประกันภัยอุบัติเหตุ หรือการทำฌาปนกิจสงเคราะห์ในครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 3.67) มีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ มีกิจกรรมวิสาหกิจชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โรงเรียนข้าวชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.33) เท่ากันทั้ง 2 ประเด็น มีการจัดสวัสดิการชุมชน เช่น ผู้สูงอายุ เด็ก คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ สวัสดิการชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.27) และมีการนำไปปฏิบัติน้อยที่สุดในเรื่อง ได้รับการสนับสนุนดูแลจากกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.20) ตามลำดับ

3.5 ด้านเงื่อนไขการมีองค์ความรู้

ตารางที่ 4.14 การนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านเงื่อนไขการมีองค์ความรู้

ด้านเงื่อนไขการมีองค์ความรู้	ไม่ได้ปฏิบัติ		ปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การบริหารจัดการข้อมูลที่ใช้ปฏิบัติร่วมกัน ของชุมชน	3	10.0	27	90.0
2. การมีกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่นการ ต่อต้านยาเสพติด การเสริมสร้างสุขภาพที่ดี	2	6.7	28	93.3

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

ด้านเงื่อนไขการมีองค์ความรู้	ไม่ได้ปฏิบัติ		ปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
3. การมีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ทั้งในด้านการประกอบอาชีพ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมด้านสวัสดิการของชุมชน กิจกรรมที่เสริมสร้างความสามัคคี	1	3.3	29	96.7
4. การมีเครือข่ายองค์กรชุมชนที่มีกิจกรรมเพื่อชุมชนเสมอ	1	3.3	29	96.7
5. การมีกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพัฒนาอาชีพ	0	0.0	30	100.0

จากตารางที่ 4.14 ด้านเงื่อนไขการมีองค์ความรู้ พบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพัฒนาอาชีพ รองลงมาเกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 96.7) มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ทั้งในด้านการประกอบอาชีพ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมด้านสวัสดิการของชุมชน กิจกรรมที่เสริมสร้างความสามัคคี และมีเครือข่ายองค์กรชุมชนที่มีกิจกรรมเพื่อชุมชนเสมอ ร้อยละ 93.3 มีกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่นการต่อต้านยาเสพติด การเสริมสร้างสุขภาพที่ดี และเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90.0) มีการบริหารจัดการข้อมูลที่ใช้ปฏิบัติร่วมกันของชุมชน

ตารางที่ 4.15 ระดับการนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านเงื่อนไขการมีองค์ความรู้

(N= 30)

ประเด็น	ระดับการใช้					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. การบริหารจัดการข้อมูลที่ใช้ปฏิบัติร่วมกันของชุมชน	3 (10.0)	10 (33.4)	13 (43.3)	1 (3.3)	3 (10.0)	3.20	1.30	ปานกลาง
2. การมีกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่นการต่อต้านยาเสพติด การเสริมสร้างสุขภาพที่ดี	4 (13.3)	11 (36.7)	13 (46.3)	2 (6.7)	0 (0.0)	3.43	1.17	มาก
3. การมีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ทั้งในด้านการประกอบอาชีพ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมด้านสวัสดิการของชุมชน กิจกรรมที่เสริมสร้างความสามัคคี	2 (6.7)	14 (46.7)	13 (43.3)	1 (3.3)	0 (0.0)	3.50	0.90	มาก
4. การมีเครือข่ายองค์กรชุมชนที่มีกิจกรรมเพื่อชุมชนสม่ำเสมอ	10 (33.3)	14 (46.7)	5 (16.7)	1 (3.3)	0 (0.0)	3.07	0.91	ปานกลาง
5. การมีกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพ	17 (56.7)	12 (40.0)	1 (3.3)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.53	0.57	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม						3.35	0.70	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.15 ระดับการนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านเงื่อนไขการมีองค์ความรู้พบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรมีการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.35) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าเกษตรกรมีการนำไปใช้มากที่สุดในเรื่อง มีกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพัฒนาอาชีพ (ค่าเฉลี่ย 3.53) รองลงมาคือ มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ทั้งในด้านการประกอบอาชีพ

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมด้านสวัสดิการของชุมชน กิจกรรมที่เสริมสร้างความสามัคคี (ค่าเฉลี่ย 3.50) มีกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่นการต่อต้านยาเสพติด การเสริมสร้างสุขภาพที่ดี (ค่าเฉลี่ย 3.43) มีการบริหารจัดการข้อมูลที่ใช้ปฏิบัติร่วมกันของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.20) และมีการนำไปปฏิบัติน้อยที่สุดในเรื่อง มีเครือข่ายองค์กรชุมชนที่มีกิจกรรมเพื่อชุมชนสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย 3.07) ตามลำดับ

3.6 ด้านเงื่อนไขการมีคุณธรรม

ตารางที่ 4.16 การนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านเงื่อนไขการมีคุณธรรม

ด้านเงื่อนไขการมีคุณธรรม	ไม่ได้ปฏิบัติ		ปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. คนในครัวเรือนปฏิบัติตามหลักศาสนา	0	0.0	30	100.0
2. การมีกิจกรรมสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของคนในชุมชน	0	0.0	30	100.0
3. การจัดการชุมชนที่ดี ผู้นำมีความโปร่งใส ซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรม	3	10.0	20	90.0
4. การยึดหลักประชาธิปไตยในการทำงานแบบมีส่วนร่วม รู้รักสามัคคีไม่มีใจมตี ไม่ความแตกแยก	1	3.3	29	96.7
5. การมีกฎระเบียบชุมชนที่ใช้ปฏิบัติร่วมกัน	0	0.0	30	100.0

จากตารางที่ 4.16 ด้านเงื่อนไขการมีคุณธรรม พบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) คนในครัวเรือนปฏิบัติตามหลักศาสนา มีกิจกรรมสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของคนในชุมชน และมีกฎระเบียบชุมชนที่ใช้ปฏิบัติร่วมกัน เท่ากันทั้ง 3 ประเด็น รองลงมาเกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 96.7) ยึดหลักประชาธิปไตยในการทำงานแบบมีส่วนร่วม รู้รักสามัคคีไม่มีใจมตี ไม่ความแตกแยก และเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90.0) มีการจัดการชุมชนที่ดี ผู้นำมีความโปร่งใส ซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรม

ตารางที่ 4.17 ระดับการนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านเงื่อนไขการมีคุณธรรม

(N= 30)

ประเด็น	ระดับการใช้					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. คนในครัวเรือนปฏิบัติตามหลักศาสนา	16 (53.4)	7 (23.3)	7 (23.3)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.30	0.84	มากที่สุด
2. การมีกิจกรรมสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของคนในชุมชน	14 (46.7)	9 (30.0)	7 (23.3)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.23	0.82	มากที่สุด
3. การจัดการชุมชนที่ดี ผู้นำ มีความโปร่งใส ซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรม	2 (6.7)	7 (23.3)	11 (36.7)	7 (23.3)	3 (10.0)	2.93	1.08	ปานกลาง
4. การยึดหลักประชาธิปไตยในการทำงานแบบมีส่วนร่วม รู้รักสามัคคีไม่มีใจมตี ไม่ความแตกแยก	3 (10.0)	7 (23.3)	14 (46.7)	5 (16.7)	1 (3.3)	3.20	0.96	ปานกลาง
5. การมีกฎระเบียบชุมชนที่ใช้ปฏิบัติร่วมกัน	2 (6.7)	13 (43.3)	11 (36.7)	4 (13.3)	0 (0.0)	3.43	0.82	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม						3.62	0.64	มาก

จากตารางที่ 4.17 ระดับการนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านเงื่อนไขการมีคุณธรรมพบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรมีการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.62) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เกษตรกรมีการนำไปใช้มากที่สุดในเรื่อง คนในครัวเรือนปฏิบัติตามหลักศาสนา (ค่าเฉลี่ย 4.30) รองลงมาคือ มีกิจกรรมสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของคนในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.23) มีกฎระเบียบชุมชนที่ใช้ปฏิบัติร่วมกัน (ค่าเฉลี่ย 3.43) ยึดหลักประชาธิปไตยในการทำงานแบบมีส่วนร่วม รู้รักสามัคคีไม่มีใจมตี ไม่ความแตกแยก (ค่าเฉลี่ย 3.20) และมีการนำไปปฏิบัติน้อยที่สุดในเรื่อง มีการจัดการชุมชนที่ดี ผู้นำ มีความโปร่งใส ซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรม (ค่าเฉลี่ย 2.93) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ปรากฏดังตารางที่ 4.18

ตารางที่ 4.18 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

ประเด็น	(N= 30)			
	ไม่ใช่		ใช่	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ด้านผู้จัดการเรียนรู้				
1. การให้เวลาของผู้จัดการเรียนรู้	1	3.3	29	96.7
2. ทักษะในการจัดกระบวนการเรียนรู้	4	13.3	26	86.7
3. ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียนและการช่วยสรุปบทเรียน	6	20.0	24	80.0
4. ความตั้งใจและความใส่ใจของผู้จัดการเรียนรู้	4	13.3	26	86.7
5. อื่น ๆ การทำกิจกรรมร่วมกับผู้เรียนรู้เพื่อเสริมสร้าง ความสามัคคี	28	93.3	2	6.7
ด้านวิธีการเรียนรู้				
1. การจัดการเรียนรู้แบบเป็นกลุ่ม	3	10.0	27	90.0
2. การให้การเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติจริง	1	3.3	29	96.7
3. การจัดกิจกรรมเสริมโดยการพาไปศึกษาดูงาน	1	3.3	29	96.7
4. การให้เรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน	3	10.0	27	90.0
5. การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนซึ่งกัน และกัน	2	6.7	28	93.3

จากตารางที่ 4.18 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ประกอบด้วยด้านผู้จัดการเรียนรู้ และด้านวิธีการเรียนรู้ รายละเอียดดังนี้

ด้านผู้จัดการเรียนรู้ พบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 96.7) เห็นว่าปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” คือ การให้เวลาของผู้จัดการเรียนรู้ รองลงมาร้อยละ 86.7 เห็นว่าปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” คือ ทักษะในการจัดกระบวนการเรียนรู้ และความตั้งใจและความใส่ใจของผู้จัดการเรียนรู้ และร้อยละ 80.0 จำนวนเท่ากัน เห็นว่าปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” คือ ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียนและการช่วยสรุปบทเรียน และร้อยละ 6.7 เห็นว่าปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” คือ มีการทำกิจกรรมร่วมกับผู้เรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความสามัคคี

ด้านวิธีการเรียนรู้ พบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 96.7) จำนวนเท่ากัน เห็นว่าปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” คือ การให้การเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติจริง และการจัดกิจกรรมเสริม โดยการพาไปศึกษาดูงาน รองลงมา เกษตรกรส่วนมาก (ร้อยละ 93.3) เห็นว่าปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” คือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และร้อยละ 90.0 จำนวนเท่ากัน เห็นว่าปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” คือ การจัดการเรียนรู้แบบเป็นกลุ่ม และการให้เรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน ตามลำดับ

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ปรากฏดังตารางที่ 4.19

ตารางที่ 4.19 ปัญหาของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

ประเด็นปัญหา	ไม่ใช่		ใช่	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ด้านเนื้อหาการเรียนรู้				
1. เนื้อหาไม่สอดคล้องกับความต้องการ	25	83.3	5	16.7
2. เนื้อหาบางเรื่องยาวเกินไป	21	70.0	9	30.0
3. เนื้อหาขาดรายละเอียดของการปฏิบัติ	19	63.3	11	36.7
4. เนื้อหาไม่มีความยุ่งยากต่อการไปปฏิบัติ	24	80.0	6	20.0
ด้านกระบวนการการเรียนรู้				
1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	15	50.0	15	50.0
2. การนัดหมายการเรียนรู้แบบเป็นกลุ่มมีความยุ่งยาก	22	73.3	8	26.7
3. การกำหนดเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ไม่เหมาะสม	27	90.0	3	10.0
4. สถานที่เรียนรู้ไม่เหมาะสม	27	90.0	3	10.0
5. ผู้เรียนขาดทักษะในการบันทึก	16	53.3	14	46.7

จากตารางที่ 4.19 ปัญหาของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” รายละเอียดดังนี้

ด้านเนื้อหาการเรียนรู้ พบว่าเกษตรกรร้อยละ 36.7 ประสบปัญหาเนื้อหาขาดรายละเอียดของการปฏิบัติ รองลงมาร้อยละ 30.0 ประสบปัญหาในเรื่อง เนื้อหาบางเรื่องยาวเกินไป ร้อยละ 20.0 เนื้อหาไม่มีความยุ่งยากต่อการไปปฏิบัติ และร้อยละ 16.7 เนื้อหาไม่สอดคล้องกับความต้องการตามลำดับ

ด้านกระบวนการการเรียนรู้ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 50.0 ประสบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รองลงมาคือ ร้อยละ 46.7 ประสบปัญหาผู้เรียนขาดทักษะในการบันทึก ร้อยละ 26.7 การนัดหมายการเรียนรู้แบบเป็นกลุ่มมีความยุ่งยาก ร้อยละ 10.0 การกำหนดเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ไม่เหมาะสม และสถานที่เรียนรู้ไม่เหมาะสม ตามลำดับ

ตอนที่ 6 การจัดเวทีชุมชน

ในการวิจัยครั้งนี้เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ผู้วิจัยได้สอบถามข้อมูลเชิงลึกจากกลุ่มประชากรเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย ตำบลจันตุม อำเภอปลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์ โดยการจัดเวทีชุมชน สรุปผลการจัดเวทีชุมชนได้ดังนี้

การส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เกษตรกรส่วนใหญ่ได้เรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” จากการศึกษาจากบุคคลต้นแบบ ชุมชนต้นแบบ ร่วมกลุ่มชมสื่อวีดิทัศน์ ดีวีดี ซีดี การลงมือปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันด้วยตนเอง และการเข้าประชุม อบรม/สัมมนา

การนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน จากการจัดเวทีชุมชนเกษตรกรได้ให้ข้อคิดเห็นดังนี้

1. ด้านความพอประมาณ เกษตรกรนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันเรียงลำดับได้ดังนี้
 - 1.1 การปลูกพืชผักสวนครัว ปลูกพืชสมุนไพร และการเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคเองในครัวเรือน
 - 1.2 มีการผลิตปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยหมักใช้เอง การผลิตขยายสารชีวภัณฑ์ เช่น เชื้อราไตรโคเดอร์มา และการทำสมุนไพรไล่แมลงศัตรูพืชในการผลิตทางการเกษตร
 - 1.3 การทำการเกษตรแบบผสมผสาน
 - 1.4 การใช้ประโยชน์จากพื้นที่อย่างคุ้มค่า เช่น การใช้พื้นที่ว่างในบริเวณบ้านปลูกพืชผักสวนครัว และเลี้ยงไก่
2. ด้านความมีเหตุผล เกษตรกรนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันเรียงลำดับได้ดังนี้
 - 2.1 การประหยัด ไม่ซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย และสินค้าราคาแพงเกินความจำเป็น
 - 2.2 การปลูกพืชที่ปลอดภัยจากสารพิษไว้บริโภคและจำหน่าย
 - 2.3 การไม่กู้ยืมหนี้ดอกเบี้ยมากเกินความจำเป็น
 - 2.4 มีส่วนร่วมในกิจกรรมการดูแลรักษาแม่น้ำ ลำคลอง หนองน้ำ และพื้นที่สาธารณะ
 - 2.5 การนำเศษวัสดุที่เหลือใช้มาผลิตสิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือนและจำหน่าย เช่น การทำกระเป๋ากากจากชองกาแพ

3. ด้านการมีภูมิคุ้มกัน เกษตรกรนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ใน
ชีวิตประจำวันเรียงลำดับได้ดังนี้

- 3.1 รักษาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง ด้วยการออกกำลังกายจากการทำงาน
- 3.2 มีการออมทรัพย์ด้วยการเป็นสมาชิกและฝากเงินออมกับกลุ่มออมทรัพย์ฯ
- 3.3 มีส่วนร่วมกับกิจกรรม สวัสดิการชุมชน เช่น กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์
เงินสงเคราะห์คนพิการ ผู้สูงอายุ

4. ด้านเงื่อนไขการมีองค์ความรู้ เกษตรกรนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ใน
ชีวิตประจำวันเรียงลำดับได้ดังนี้

- 4.1 การมีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ในด้านการประกอบอาชีพ
กิจกรรมด้านสังคม
- 4.2 การเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพ เช่น การร่วมกันแปรรูปอาหาร การร่วมกลุ่มทำ
กระเป๋ากาววัสดุเหลือใช้ต่างๆ

5. ด้านการมีคุณธรรม

- 5.1 การมีกิจกรรมสืบสานประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของคนใน
ชุมชน เช่น ทำบุญประเพณีในทุก 1 เดือน หรือที่เรียกอีกชื่อสิบสอง ตรงสิบสี่
- 5.2 การปฏิบัติตามหลักศาสนา และการมีกฎระเบียบของชุมชนที่ใช้ปฏิบัติ
ร่วมกัน
- 5.3 การไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น มีความเห็นอกเห็นใจและช่วยเหลือกันซึ่ง
กันและกันของคนในชุมชน

ปัญหา และข้อเสนอแนะ

ปัญหาการเรียนรู้

- 1) ไม่มีเวลา / เวลาว่างไม่ตรงกัน เพราะภารกิจหน้าที่ความรับผิดชอบต่างกัน ทำให้การร่วมกลุ่มชมวิดิทัศน์ และร่วมทำกิจกรรมกลุ่มขาดความต่อเนื่อง
- 2) ขาดอุปกรณ์ เช่น เครื่องเล่นซีดี เครื่องรับโทรทัศน์ ทำให้ขาดโอกาสในการ
เรียนรู้จากสื่อวิทัศน์ อย่างต่อเนื่อง
- 3) สมาชิกในครัวเรือนสนใจชมในเรื่องที่แตกต่างกัน เพราะในครัวเรือนมี
สมาชิกหลายวัย เช่น ลูก หลาน ชอบชมสื่อด้านบันเทิง

ข้อเสนอแนะ

- 1) ปรับเปลี่ยนช่วงเวลาเรียนรู้ให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนรู้
- 2) สร้างและขยายเครือข่ายการเรียนรู้และการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

3) เกษตรกรควรศึกษาข้อมูลการตลาดให้ดีเพื่อลดปัญหาผลิติดอกมากเกินความต้องการของตลาด

4) แสวงหาแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ กองทุนที่ไม่มีดอกเบี้ย หรือร่วมกันระดมทุนในชุมชน

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. สรุปการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรบ้านน้อย ตำบลจันตุม อำเภอปลวกแดง จังหวัดบุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการวิจัย และผลการวิจัย ดังนี้

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ข้อมูลส่วนบุคคลของสมาชิกกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย ตำบลจันตุม อำเภอปลวกแดง จังหวัดบุรีรัมย์ 2) การส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจไปใช้ในชีวิตประจำวัน 4) ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตรการดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง และ 5) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักสูตร การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ ประชากรในการศึกษาคั้งนี้ คือ ประชากรกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย หมู่ที่ 10 ตำบลจันตุม อำเภอปลวกแดง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวนทั้งหมด 30 คน โดยเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมดที่ จากเกษตรกรที่ร่วมโครงการและเป็นสมาชิกกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและการจัดเวทีชุมชนก่อนที่จะนำแบบสอบถามไปใช้ ได้มีการทดสอบความถูกต้องของเนื้อหา จากนั้นได้ตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม ไปทดลองใช้เก็บข้อมูลจากเกษตรกรที่ไม่ใช่เกษตรกรในการศึกษา แต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มประชากร จำนวน 30 คน แล้วจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha) การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการคำนวณ ใช้ค่าสถิติต่างๆ ดังนี้ คือ ค่าความถี่ (frequencies) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าต่ำสุด (minimum)

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 ปัจจัยส่วนบุคคลของประชากร

1) ข้อมูลส่วนบุคคล เกษตรกรส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง เกษตรกรเกือบครึ่งหนึ่ง มีอายุ 51 ปีขึ้นไป โดยมีอายุเฉลี่ย 47.73 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่ มีสถานภาพสมรส จบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า เกษตรกรส่วนมาก มีอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้เฉลี่ย 5,890.0 บาท มีระยะเวลาในการประกอบอาชีพเฉลี่ย 23.07 ปี มี ส่วนใหญ่ถือครองที่ดินเป็นของตนเอง

2) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจาก **สื่อบุคคล** พบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมด ได้รับข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจาก **สื่อมวลชน** พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลจากโทรทัศน์ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจาก **สื่อกลุ่ม** เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลจากการประชุม และการฝึกอบรม /สัมมนา

3) ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากแหล่งข้อมูลข่าวสาร พบว่า โดยภาพรวม เกษตรกรมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากแหล่งข้อมูลข่าวสารอยู่ในระดับปานกลาง ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจาก **สื่อบุคคล** โดยภาพรวมเกษตรกรมีการรับรู้ระดับปานกลาง ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจาก **สื่อมวลชน** โดยภาพรวมเกษตรกรมีการรับรู้ระดับปานกลาง ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจาก **สื่อกลุ่ม** โดยภาพรวมเกษตรกรมีการรับรู้ข่าวสารอยู่ในระดับปานกลาง

1.3.2 การส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1) **วิธีการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง**
พบว่า เกษตรกรทั้งหมดได้รับการเรียนรู้จากทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเองและครัวเรือนในการเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย และการเรียนรู้เสริมจากการศึกษาดูงานจากบุคคลต้นแบบ กลุ่มต้นแบบ ชุมชนต้นแบบ รองลงมาเกษตรกรเกือบทั้งหมด ได้รับการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่มในการพูดคุย สรุปล วิเคราะห์เนื้อหา สรุบบทเรียน และปฏิบัติการพัฒนาตนเองและครอบครัวจาก และจากการฝึกปฏิบัติในกิจกรรมการทำบัญชีครัวเรือน และได้รับการเรียนรู้ที่น้อยที่สุด จากการเรียนรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์คัดสรร

2) **ระดับการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง**
โดยภาพรวมเกษตรกรมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความพึงพอใจมากที่สุดในเรื่อง การเรียนรู้จากทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเองและครัวเรือนในการเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย รองลงมาคือ การเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่มในการพูดคุย สรุปล วิเคราะห์เนื้อหา สรุบบทเรียน และปฏิบัติการพัฒนาตนเองและครอบครัวและการเรียนรู้ฝึกปฏิบัติในกิจกรรมการทำบัญชีครัวเรือน และมีความพึงพอใจน้อยที่สุดในเรื่อง อื่นๆ เรียนรู้จากการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

3) การเรียนรู้เนื้อหาตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

โดยภาพรวมเกษตรกรมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความพึงพอใจมากที่สุดในเรื่อง เรียนรู้การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง รองลงมาคือ เรื่องแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ประกอบด้วย หลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล สร้างภูมิคุ้มกัน บนหลักพื้นฐานการมีความรู้ คู่คุณธรรม เป็นเงื่อนไขสำคัญ เรื่องพอเพียง เพียงพอ ภูมิพ่อกู้แผ่นดิน และมีความพึงพอใจน้อยที่สุดในเรื่อง สาธิตการตอนมะละกอและการขยายพันธุ์กล้วย ตามลำดับ

4) การเรียนรู้ การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง จากแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ

การได้รับการเรียนรู้การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียงจากแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ พบว่า เกษตรกรทั้งหมด เรียนรู้ด้วยตนเองจากการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน เรียนรู้จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และเรียนรู้จากการร่วมประชุม / การสัมมนา รองลงมาเกษตรกรเกือบทั้งหมด เรียนรู้ด้วยตนเองจากการดูโทรทัศน์ และเกษตรกรส่วนน้อย เรียนรู้จากเจ้าหน้าที่ภาครัฐอื่น ๆ

1.3.3 การนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน สรุปได้ ดังนี้

1) ด้านความพอประมาณ พบว่า เกษตรกรทั้งหมด มีการปฏิบัติในเรื่อง ปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน และมีการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น ไม่ซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย ไม่ใช่จ่ายในงานประเพณี/วัฒนธรรมมากเกินไป รongลงมาเกษตรกรเกือบทั้งหมด มีการทำเกษตรแบบผสมผสาน และมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้รู้มาปรับใช้

2) ด้านความมีเหตุผล พบว่า เกษตรกรทั้งหมด มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินเท่าที่จำเป็น มีการลดต้นทุนการผลิตโดยการเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง ทำปุ๋ยหมักใช้เอง ลด ละ หรือเลิกใช้สารเคมีในการผลิต และมีการจัดระบบชุมชน เช่นการรักษาความสะอาดที่สาธารณะ การกำจัดขยะ สิ่งมลพิษที่ถูกต้อง เท่ากันทั้ง 3 ประเด็น รองลงมาเกษตรกรเกือบทั้งหมด มีการรักษาสิ่งของต่างๆ ให้คงอยู่ในสภาพใช้งานได้นานๆ ไม่ซื้อสินค้าราคาแพง สินค้าฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินเป็นรายเดือน และมีการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์โดยการทำอาชีพเสริมเท่ากันทั้ง 4 ประเด็น

3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี พบว่า เกษตรกรทั้งหมด มีการรักษาสุขภาพให้แข็งแรงสมบูรณ์ เช่น ออกกำลังกายสม่ำเสมอ พักผ่อนเพียงพอ บริโภคอาหารปลอดภัย สารพิษ มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินเพื่อให้มีเงินออม มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและประหยัด เช่น ปิดน้ำ มีการผลิตและบริโภคสินค้าที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น อาหารปลอดภัยจากสารเคมีต่างๆ และมีการทำประกันชีวิต ประกันภัยอุบัติเหตุ หรือการทำมาปณกิจสงเคราะห์ในครอบครัว เท่ากัน

ทั้ง 4 ประเด็น รองลงมาเกษตรกรเกือบทั้งหมด มีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมการออม เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ กลุ่มสัจจะ สหกรณ์ออมทรัพย์ฯ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนอื่นๆ และธนาคาร เป็นต้น และมีกิจกรรมวิสาหกิจชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โรงเรียนข้าวชุมชน เท่ากันทั้ง 3 ประเด็น

4) ด้านเงื่อนไขการมีองค์ความรู้ พบว่า เกษตรกรทั้งหมด มีกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพัฒนาอาชีพ รองลงมาเกษตรกรเกือบทั้งหมด มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ทั้งในด้านการประกอบอาชีพ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมด้านสวัสดิการของชุมชน กิจกรรมที่เสริมสร้างความสามัคคี และมีเครือข่ายองค์กรชุมชนที่มีกิจกรรมเพื่อชุมชนสม่ำเสมอ

5) ด้านเงื่อนไขการมีคุณธรรม พบว่า เกษตรกรทั้งหมด คนในครัวเรือนปฏิบัติตามหลักศาสนา มีกิจกรรมสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของคนในชุมชน และมีกฎระเบียบชุมชนที่ใช้ปฏิบัติร่วมกัน เท่ากันทั้ง 3 ประเด็น รองลงมาเกษตรกรเกือบทั้งหมด ยึดหลักประชาธิปไตยในการทำงานแบบมีส่วนร่วม รู้รักสามัคคีไม่มีใจมดี ไม่ความแตกแยก

6) ระดับการนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวันภาพรวม พบว่า เกษตรกรมีการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า เกษตรกรมีการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดด้านเงื่อนไขการมีคุณธรรม รองลงมาคือ ด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดี ด้านความมีเหตุผล ด้านเงื่อนไขการมีองค์ความรู้ และมีการนำไปปฏิบัติน้อยที่สุดในด้านความพอประมาณ ตามลำดับ

(1) ด้านความพอประมาณ พบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรมีการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เกษตรกรมีการนำไปใช้มากที่สุดในเรื่องการปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน รองลงมาคือ การลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น ไม่ซื้อสินค้าฟุ่มเฟือยไม่ใช้จ่ายในงานประเพณี/วัฒนธรรมมากเกินไปเกินความจำเป็น และมีการนำไปปฏิบัติน้อยที่สุดในเรื่อง การผลิตเครื่องอุปโภคใช้เองในครัวเรือน เช่น ทำน้ำยาล้างจาน แชมพู ผงซักฟอก

(2) ด้านความมีเหตุผลพบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรมีการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เกษตรกรมีการนำไปใช้มากที่สุดในเรื่อง การวางแผนการใช้จ่ายเงินเท่าที่จำเป็น รองลงมาคือ การลดต้นทุนการผลิตโดยการเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าว ไว้เอง ทำปุ๋ยหมักใช้เอง การลด ละหรือเลิกใช้สารเคมีในการผลิต และมีการนำไปปฏิบัติน้อยที่สุดในเรื่อง การนำวัสดุที่ใช้งานแล้วไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ใหม่ เช่น การทำกระเป๋จากซองกาแฟ

(3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีพบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรมีการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เกษตรกรมีการนำไปใช้มากที่สุดในเรื่อง การใช้

ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและประหยัด เช่น ปิดน้ำ รongลงมาคือ การรักษาสุขภาพให้แข็งแรงสมบูรณ์ เช่น การกำลังกายสม่ำเสมอ พักผ่อนเพียงพอ การบริโภคอาหารปลอดภัย และมีการนำไปปฏิบัติน้อยที่สุดในเรื่อง การได้รับการสนับสนุนดูแลจากกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน

(4) ด้านเงื่อนไขการมีองค์ความรู้พบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรมีการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เกษตรกรมีการนำไปใช้มากที่สุดในเรื่อง การมีกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพัฒนาอาชีพ รongลงมาคือ การมีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ทั้งในด้านการประกอบอาชีพ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมด้านสวัสดิการของชุมชน กิจกรรมที่เสริมสร้างความสามัคคี และมีการนำไปปฏิบัติน้อยที่สุดในเรื่อง การมีเครือข่ายองค์กรชุมชนที่มีกิจกรรมเพื่อชุมชนสม่ำเสมอ

(5) ด้านเงื่อนไขการมีคุณธรรมพบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรมีการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เกษตรกรมีการนำไปใช้มากที่สุดในเรื่อง คนในครัวเรือนปฏิบัติตามหลักศาสนา รongลงมาคือ การมีกิจกรรมสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของคนในชุมชน และมีการนำไปปฏิบัติน้อยที่สุดในเรื่อง การจัดการชุมชนที่ดี ผู้นำ มีความโปร่งใส ซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรม

1.3.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ด้านผู้จัดการเรียนรู้ พบว่า ด้านผู้จัดการเรียนรู้ พบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมดเห็นว่าปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” คือ การให้เวลาของผู้จัดการเรียนรู้ รongลงมา คือ ทักษะในการจัดกระบวนการเรียนรู้ และความตั้งใจและความใส่ใจของผู้จัดการเรียนรู้ ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียนและการช่วยสรุปบทเรียน และ มีการทำกิจกรรมร่วมกับผู้เรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความสามัคคี

ด้านวิธีการเรียนรู้ พบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมดเห็นว่าปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” คือ การให้การเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติจริง และการจัดกิจกรรมเสริมโดยการพาไปศึกษาดูงาน การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน การจัดการเรียนรู้แบบเป็นกลุ่ม และการให้เรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านตามลำดับ

1.3.5 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตาม

หลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

ปัญหาของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ด้านเนื้อหาการเรียนรู้ พบว่า เกษตรกรประมาณหนึ่งในสาม ประสบปัญหาเนื้อหาขาดรายละเอียดของการปฏิบัติ รองลงมาประสบปัญหาในเรื่องเนื้อหาบางเรื่องยาวเกินไป ด้านกระบวนการการเรียนรู้ พบว่า เกษตรกรครึ่งหนึ่งประสบการจัดกิจกรรมเรียนรู้รองลงมา ประสบปัญหาผู้เรียนขาดทักษะในการบันทึก

1.3.6 ผลการจัดเวทีชุมชน

ผลจากการจัดเวทีชุมชนเพื่อสอบถามเชิงลึกจากกลุ่มประชากรเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย ตำบลจันตุม อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์ สรุปผลได้ดังนี้

- 1) การส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกรส่วนใหญ่ได้เรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” จากการไปศึกษาดูงานจากบุคคลต้นแบบ ชุมชนต้นแบบ
- 2) การนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน พบว่า ด้านความพอประมาณ เกษตรกรส่วนใหญ่ นำความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชผักสวนครัว ปลูกพืชสมุนไพร และการเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคเองในครัวเรือน ด้านความมีเหตุผล เกษตรกรนำความรู้เรื่อง การประหยัด ไม่ซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย และสินค้าราคาแพงเกินความจำเป็น ด้านการมีภูมิคุ้มกัน เกษตรกรนำความรู้เรื่อง รักษาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง ด้วยการออกกำลังกายจากการทำงาน ด้านเงื่อนไขการมีองค์ความรู้ เกษตรกรนำความรู้เรื่อง การมีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ในด้านการประกอบอาชีพกิจกรรมด้านสังคม ด้านการมีคุณธรรม เกษตรกรนำความรู้เรื่อง การมีกิจกรรมสืบสานประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของคนในชุมชน เช่น ทำบุญประเพณีในทุก 1 เดือน หรือที่เรียกฮีดสิบสอง ตรองสิบสี่ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
- 3) ปัญหาการเรียนรู้ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ไม่มีเวลา / เวลาว่างไม่ตรงกัน เพราะภารกิจหน้าที่ความรับผิดชอบต่างกัน ทำให้การร่วมกลุ่มชมวิดิทัศน์ และร่วมทำกิจกรรมกลุ่มขาดความต่อเนื่อง ส่วนข้อเสนอแนะ เกษตรกรส่วนใหญ่เสนอว่า ควรมีการปรับเปลี่ยนช่วงเวลาเรียนรู้ให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนรู้

2. อภิปรายผล

2.1 การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร พบว่า สื่อบุคคล เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเกษตรกรมีความใกล้ชิดกับหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และโครงการส่วนใหญ่ในชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนก็เกิดจากหน่วยงานภาครัฐ ส่งผลให้ได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อบุคคล โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐมากกว่า

1) **สื่อมวลชน** เกษตรกรใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีเวลาในการอ่านวารสาร/หนังสือพิมพ์ เอกสารตำรา และโทรทัศน์เป็นสื่อที่เหมาะสมเพราะได้ฟัง ได้ดู และได้เห็นตัวอย่างในการปฏิบัติส่งผลให้เกษตรกรสนใจและใช้ประโยชน์จากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด

2) **ส่วนสื่อกลุ่ม** พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลจากการประชุม และการฝึกอบรม/สัมมนา ทั้งนี้เนื่องจากการประชุม และการฝึกอบรม/สัมมนาเป็นการให้ข้อมูลข่าวสารแก่เกษตรกรได้อย่างชัดเจน และได้รับข้อมูลข่าวสารที่ตรงที่สุด ส่งผลให้ได้รับข่าวสารในเรื่องการดำเนินงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาก

2.2 การส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.2.1 วิธีการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง

พบว่า เกษตรกรได้รับการเรียนรู้มากที่สุดในเรื่อง การเรียนรู้จากทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเองและครัวเรือนในการเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย และการเรียนรู้เสริมจากการศึกษาดูงานจากบุคคลต้นแบบ กลุ่มต้นแบบ ชุมชนต้นแบบ เพราะการเรียนรู้ในเรื่องดังกล่าว ส่งผลต่อเกษตรกรโดยตรง และเห็นผลชัดเจน และได้เห็นตัวอย่างที่ประสบผลสำเร็จ

2.2.2 ระดับการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง

เกษตรกรมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดในเรื่อง การเรียนรู้จากทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเอง และครัวเรือนในการเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเรียนรู้ในเรื่องดังกล่าว เกษตรกรค่อนข้างให้ความสนใจมากเนื่องจากเป็นเรื่องเกี่ยวกับผลประโยชน์ในครัวเรือนของตนเอง คือ ทำอย่างไรจะมีรายได้เพิ่ม และเป็น การลดรายจ่าย ซึ่งจะ เป็นประโยชน์กับครอบครัว จึงให้ความสนใจในเรื่องดังกล่าวค่อนข้างมาก

2.2.3 การเรียนรู้เนื้อหาตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

เกษตรกรมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดในเรื่อง เรียนรู้การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเกษตรกรเข้าใจว่า เรียนรู้การใช้ชีวิตอย่างพอเพียงเป็นเรื่องที่ค่อนข้างน่าสนใจ และสามารถ

นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน และครอบครัวได้ ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจในเรื่องดังกล่าว ก่อนข้างมาก

2.2.4 การเรียนรู้ การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง จากแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ

การได้รับการเรียนรู้การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียงจากแหล่งเรียนรู้อื่นๆ พบว่า เกษตรกรเรียนรู้มากที่สุดจากเรียนรู้ด้วยตนเองจากการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน เรียนรู้จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และเรียนรู้จากการร่วมประชุม / การสัมมนา เนื่องจากวิธีการเรียนรู้ดังกล่าวส่งผลให้เกษตรกรสามารถมีความรู้ เข้าใจและเรียนรู้ได้ด้วยการปฏิบัติจริง โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่เกษตรกรสามารถขอความรู้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับอาชีพการเกษตรทุกเรื่องของเกษตรกร

2.3 การนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

1) **ด้านความพอประมาณ** พบว่า เกษตรกรมีการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันมากที่สุดในเรื่อง การปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน และการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น ไม่ซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย ไม่ใช้จ่ายในงานประเพณี/วัฒนธรรมมากเกินไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเกษตรกรคิดว่า การปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน และการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น จะเป็นผลดีต่อครอบครัวเกษตรกร ส่งผลให้เกษตรกรมีอาหารไว้บริโภคในครัวเรือน และการไม่ซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย ก็จะช่วยลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นให้กับครอบครัว

2) **ด้านความมีเหตุผล** พบว่า เกษตรกรนำไปใช้มากที่สุดในเรื่อง การวางแผนการใช้จ่ายเงินเท่าที่จำเป็น การลดต้นทุนการผลิตโดยการเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าว ไร่เอง ทำปุ๋ยหมักใช้เอง ลดละหรือเลิกใช้สารเคมีในการผลิต และการจัดระบบชุมชน เช่นการรักษาความสะอาดที่สาธารณะ การกำจัดขยะ สิ่งมลพิษที่ถูกต้อง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าการปฏิบัติในเรื่องดังกล่าวจะส่งผลที่ดีให้กับครอบครัว จึงนำวิธีการดังกล่าวไปปฏิบัติมากที่สุด

3) **ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี** พบว่า เกษตรกรมีการนำไปใช้มากที่สุดในเรื่อง การรักษาสุขภาพให้แข็งแรงสมบูรณ์ เช่น ออกกำลังกายสม่ำเสมอ พักผ่อนเพียงพอ บริโภคอาหารปลอดภัย การวางแผนการใช้จ่ายเงินเพื่อให้มีเงินออม การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและประหยัด เช่น ปิดน้ำ และการผลิตและบริโภคสินค้าที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น อาหารปลอดภัยจากสารเคมีต่างๆ เนื่องจากเกษตรกรเห็นว่าการปฏิบัติในเรื่องดังกล่าวข้างต้นล้วนแล้วแต่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครอบครัวมีสุขภาพที่ดี ปราศจากโรค สุขภาพร่างกายแข็งแรง ท้ายสุดส่งผลให้ครอบครัวมีความพอเพียงและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงนำไปใช้มากที่สุด

4) **ด้านเงื่อนไขการมีองค์ความรู้** พบว่า เกษตรกรมีการนำไปปฏิบัติมากที่สุดในเรื่อง การมีกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพัฒนาอาชีพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเกษตรกรเห็นว่า กิจกรรม

การเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพ เป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัว จึงให้นำไปปฏิบัติมากที่สุด

5) *ด้านเงื่อนไขการมีคุณธรรม* พบว่า เกษตรกรมีการนำไปปฏิบัติมากที่สุดในเรื่อง คนในครัวเรือนปฏิบัติตามหลักศาสนา การมีกิจกรรมสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของคนในชุมชน และการมีกฎระเบียบชุมชนที่ใช้ปฏิบัติร่วมกัน เนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวจะส่งผลให้ครอบครัวมีความสุข คุณภาพชีวิตที่ดี ผลสุดท้ายก็ส่งผลให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดี และสันติสุขมากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

2.1.1 *หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรใช้สื่อในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลายช่องทาง* จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรมีการใช้สื่อ พบว่า สื่อบุคคล ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจาก สื่อมวลชน ได้แก่ โทรทัศน์ และสื่อกลุ่ม ได้แก่ การประชุม และการฝึกอบรม / สัมมนา ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำสื่อดังกล่าวไปใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเกษตรกรต่อไป

2.1.2 *การส่งเสริมการเรียนรู้ การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง ควรเน้นวิธีการเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติจริง และการศึกษาจากคนต้นแบบ* จากการศึกษา พบว่า วิธีการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ที่เหมาะสมที่สุดคือ การเรียนรู้จากทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเองและครัวเรือนในการเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย และการเรียนรู้เสริมจากการศึกษาดูงานจากบุคคลต้นแบบ กลุ่มต้นแบบ ชุมชนต้นแบบ ประกอบกับ จากการศึกษายังพบอีกว่า ด้านกระบวนการการเรียนรู้ เกษตรกรประสบปัญหาการจัดกิจกรรมเรียนรู้ และประสบปัญหาผู้เรียนขาดทักษะในการเรียนรู้ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง มากกว่าการบรรยาย หรืออภิปรายให้เกษตรกรได้รับทราบ ดังนั้น ควรนำวิธีดังกล่าวมาใช้ในการถ่ายทอดความรู้ และสนับสนุนการเรียนรู้แก่เกษตรกร

2.1.3 *หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดหลักสูตรและเนื้อหาหลักสูตรเกี่ยวกับการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง* จากการศึกษา พบว่า การเรียนรู้เนื้อหาตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” เนื้อหาหลักสูตรที่เหมาะสมมากที่สุดคือ เรียนรู้การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดหลักสูตรและเนื้อหาหลักสูตรการเรียนรู้การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ให้เหมาะสมตรงกับความต้องการของเกษตรกร

2.1.4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการปรับเนื้อหาการเรียนรู้ให้สั้น กระชับเข้าใจง่าย และสามารถนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งจากการศึกษาด้านเนื้อหาการเรียนรู้ พบว่า เกษตรกร ประสบปัญหาเนื้อหาขาดรายละเอียดของการปฏิบัติ เนื้อหาบางเรื่องยาวเกินไป ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการปรับเนื้อหาการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร โดยให้กระชับเข้าใจง่าย และสามารถนำไปปฏิบัติได้

2.1.5 ควรมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ ในด้านการประชาสัมพันธ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และจุดเด่นของชุมชน เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ชุมชนที่สนใจ และน้อมนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้

2.1.6 ควรมีการประกวดเพื่อให้รางวัลแก่เกษตรกร ที่มีการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อเป็นต้นแบบที่ดีกับเกษตรกรรายอื่นๆ และเป็นการให้กำลังใจและเพิ่มเครือข่ายเกษตรกร

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการนำเป้าหมายในการดำเนินการตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาวิจัยทั้ง 6 เป้าหมาย ได้แก่ ด้านการลดรายจ่าย ด้านการเพิ่มรายได้ ด้านการประหยัด ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ด้านการเรียนรู้ และด้านการเอื้ออารีต่อกัน

3.2.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กวี คาพลับ.(2555). การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนสันติสุขตามแนว
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในอำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญา
เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต) ไม่ได้ตีพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,นนทบุรี.
- กรรณิการ์ ชมดี.(2542). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ : ศึกษากรณี
เฉพาะ โครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) ไม่ได้ตีพิมพ์ มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์,บางเขน.
- กานดาพันธุ์ วันทยะ.(2551). ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจ
พอเพียงในจังหวัดเชียงใหม่.(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต)
ไม่ได้ตีพิมพ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,เชียงใหม่.
- เกื้อ วงศ์บุญสิน.(2545). ประชากรกับการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกศแก้ว เจริญวิริยะภาพ.(2545). พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างเศรษฐกิจ
ชุมชน กรณีศึกษาจังหวัดพัทลุง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต)
ไม่ได้ตีพิมพ์ มหาวิทยาลัยทักษิณ,พัทลุง
- คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2552. เศรษฐกิจ
พอเพียงปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิต. กรุงเทพมหานคร : เอเชีย แปซิฟิค
ออฟเซ็ท
- จรัญ จันทลักษณ์.(2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับความสุขและการเกษตรยั่งยืน. นนทบุรี :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จักรพันธ์ อินไสย. (2554). ปัจจัยที่มีผลต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของเกษตรกร
ในพื้นที่อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต)
ไม่ได้ตีพิมพ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,เชียงใหม่
- จรัส โคตะยันต์ และวิไลวรรณ สมโสภณ.(2554). ความสำเร็จการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจ
พอเพียง “อยู่เย็นเป็นสุข. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยขอนแก่น,ขอนแก่น
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2537. การระดมประชาเพื่อพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
โอเดียนโตร์.

- ชมัฏกรณ ศรีสมัย.(2551). *การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดยะลา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) ไม่ได้ตีพิมพ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา,ยะลา
- ชาติชาย ณ เชียงใหม่.(2544). *การมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่สมดุล*.
กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า.
- ชุมพล พีชพันธ์ศาล.(2554). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ต่อการอนุรักษ์มรดกโลกทางวัฒนธรรม*.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) ไม่ได้ตีพิมพ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา,อยุธยา
- ชูเกียรติ เปี่ยมศรี. (2543). *การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนย่อย: ศึกษา เฉพาะกรณีเทศบาลเมืองระยอง จังหวัดระยอง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) ไม่ได้ตีพิมพ์ มหาวิทยาลัยบูรพา,ชลบุรี
- ถวิลวดี บุรีกุล.(2549). *การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- ทวีศักดิ์ ทิมคล้าย ชาวลีชัย เพชรรัตน์ และโสภา บุญยี่น.(2551). *การมีส่วนร่วมของประชาชนตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาอำเภอบางมูลนาก และอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) ไม่ได้ตีพิมพ์
มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นัฐพล เดชสุภา.(2550).*การมีส่วนร่วมของประชาชนเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงของ อบต. ประจันตคาม อ.ประจันตคาม จ.ปราจีนบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต) ไม่ได้ตีพิมพ์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น,ขอนแก่น
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์.(2531). *นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาในปัจจุบัน*. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณการพิมพ์.
- น้ำผึ้ง รัตนงาม.(2547). *ความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาสมาชิกเสถียรธรรมสถาน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต)
ไม่ได้ตีพิมพ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,กรุงเทพฯ
- น้ำฝน ผ่องสุวรรณ.(2553). *ปัจจัยที่มีผลอิทธิพลต่อความสำเร็จของการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดสมุทรสงคราม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต) ไม่ได้ตีพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง,กรุงเทพฯ

ปาริชาติ วลัยเสถียร.(2543). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.

กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

_____. (2546). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพมหานคร : อูษาการพิมพ์.

พงษ์พัฒน์ หมวกกล้า.(2554). ความรู้ความเข้าใจและการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำเนินชีวิตประจำวันของลูกค้ำธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์(ชกส.) สาขา แม่ตื่น จังหวัดลำพูน (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต) ไม่ได้ตีพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,นนทบุรี.

พันเอกณรงค์ คงบำรุง.(2552). การพัฒนาอาชีพตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงโดยประชาชน

บ้านหนองบัว หมู่ที่ 6 ตำบลโนนสูง อำเภอชุมหาญ จังหวัดศรีสะเกษ.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) ไม่ได้ตีพิมพ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ,ศรีสะเกษ

เพ็ญมณี พลธานี.(2554). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนา

ศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (SML) ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตพื้นที่

ตำบลลาดพัฒนา อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม. (วิทยานิพนธ์ปริญญา

รัฐศาสตรมหาบัณฑิต) ไม่ได้ตีพิมพ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม,มหาสารคาม

ไพรัตน์ เตชะรินทร์.(2540). การมีส่วนร่วมในสังคม การเมืองการปกครองของสตรีไทย.

กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชน.

กัญจิรา นันทพงษ์.(2547). การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคม การผลิต การตลาด และ

กระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกรในโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ต.แม่แฝกใหม่

อ.สันทราย จ.เชียงใหม่. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี.(2541). “การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน”. วารสารพัฒนาชุมชน. 36(4) :

32 – 34.

รัตนา เนตรแจ่มศรี.(2550). การประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติ กรณีศึกษา

ประชาชนชุมชนเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. (วิทยานิพนธ์ศิลป

ศาสตรมหาบัณฑิต) ไม่ได้ตีพิมพ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,กรุงเทพฯ

รุจิพร จารุพงษ์.(2543). เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเกษตรที่พึ่งพาตนเอง. กรุงเทพมหานคร :

กรมส่งเสริมการเกษตร

- ลลิตา พลจ้อหอ. (2554). ปัจจัยความสำเร็จของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง บ้านตะโก ตำบลเมืองเกษตร อำเภอบางสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) ไม่ได้ตีพิมพ์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น,ขอนแก่น
- วันชัย พลจ้อกร. 2550. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาน้ำตาแย ตำบลม่วงสามสิบ อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
- ศิริกุล กสิวิวัฒน์. (2546). “การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างไร.” วารสารพัฒนาชุมชน. 42(6) : 19 – 21.
- ศิริพร เลิศยิ่งยศ. (2556). *ชุมชนบ้านน้ำจอกับวาทกรรมเศรษฐกิจพอเพียง*. (ปริญญาคุุณบัณฑิตกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) . มหาวิทยาลัยศิลปากร (ระบบออนไลน์).แหล่งที่มา <http://www.ejournal.su.ac.th> (6 ธันวาคม 2556).
- สถาบันพระปกเกล้า. (2545). การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ธรรมดาเพรส จำกัด.
- สรณรงค์ ประทุมรัตน์. (2553). *การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในศูนย์เรียนรู้การเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดชลบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต) ไม่ได้ตีพิมพ์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง,กรุงเทพฯ
- สังเวียน ดวงสุภา.(2547). โครงการวิจัย การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกษตรอินทรีย์อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน อำเภอบางบาล จังหวัดแม่ฮ่องสอน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว).
- สุจินต์ ดาววิระกุล.(2537). *ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านดีเด่นระดับจังหวัดของจังหวัดนครราชสีมา ประจำปี 2537*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) ไม่ได้ตีพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,กรุงเทพฯ
- สุภา ชุกิตติกุล.(2544). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาล:ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) ไม่ได้ตีพิมพ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,กรุงเทพฯ
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550. *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพมหานคร : 21 เซ็นจูรี่

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550. ชีวิตพอเพียง.
กรุงเทพมหานคร : ดอกเบี๋ย.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2552.

เศรษฐกิจพอเพียงปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิต. กรุงเทพมหานคร
อนุรัถย์ ปัญญาวัฒน์.(2541). ผลกระทบของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงธุรกิจต่อการ
จัดการทรัพยากรธรรมชาติในภาคเหนือตอนบน. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่.

อภิชัย พันธเสน วรวิชญ์ เปรมชื่น และพิเชษฐ์ เกียรติเดชปัญญา.(2541). สังเคราะห์องค์ความรู้
เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง. พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพมหานคร : สถาบันการจัดการเพื่อ
ชนบทและสังคม มูลนิธิบูรณชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์.

อภิชัย พันธเสน และคนอื่น ๆ. (2550). "โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดภาวะเศรษฐกิจและ
สังคม โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอ" มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

อัญชัน อยู่สบาย (2556). การปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพึ่งพาตนเอง
ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มไผ่อำเภอสนามชัยเขต ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนาม
ชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต) ไม่ได้
ตีพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,นนทบุรี.

Cohen, John M. and Uphoff, Norman T. 1977. Rural Development Participation : Concepts
and Measure for Project Design Implementation. New York : The Rural
Development Committee Center for International Studies, Cornell University.

ภาคผนวก

เลขที่แบบสอบถาม.....

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง “การส่งเสริมการเรียนรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย ตำบลจันดุม
อำเภอปลื้มพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์”

เรียน ท่านผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อวิจัย “การส่งเสริมการเรียนรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย ตำบลจันดุม อำเภอปลื้มพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์” โดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ในการนี้ผู้วิจัย จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านตอบแบบสอบถามฉบับนี้ โดยข้อมูลในแบบสอบถามนี้เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการทราบเพียงภาพรวมกว้างๆ ท่านจึงมั่นใจได้ว่าข้อมูลที่ท่านตอบลงในแบบสอบถามนี้ จะไม่ส่งผลกระทบต่อท่านไม่ว่ากรณีใด ๆ ทั้งสิ้นผู้วิจัยจึงใคร่ขออนุเคราะห์จากท่าน ในการตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง

แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของประชากร

ส่วนที่ 2 การส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.1 วิธีการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

2.2 การเรียนรู้เนื้อหาตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

2.3 การเรียนรู้การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง จากแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ

ส่วนที่ 3 การนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

ส่วนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งที่กรุณาตอบแบบสอบถาม

(นางสาวศศิธร แปลงไชสง)

นิสิตปริญญาโท สาขาส่งเสริมการเกษตร

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง “การส่งเสริมการเรียนรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้อย ตำบลจันดุม
อำเภอปลื้มพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์”

ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของประชากร

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามต่อไปนี้โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในเครื่องหมาย () หน้าข้อความที่
ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. เพศ

() 1. ชาย

() 2. หญิง

2. อายุ.....ปี

3. สถานภาพการสมรส

() 1. โสด

() 3. หม้ายหรือหย่าร้าง

() 2. สมรส

4. ระดับการศึกษา

() 1. ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า

() 4. อนุปริญญา/ปวส.

() 2. มัธยมศึกษาตอนต้น

() 5. ปริญญาตรี

() 3. มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.

() 6. สูงกว่าปริญญาตรี

5. อาชีพ

() 1. ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ

() 4. พนักงานบริษัท/รับจ้าง

() 2. ค้าขาย

() 5. นักเรียน/นิสิต/นักศึกษา

() 3. เกษตรกรรม

6. รายได้ต่อเดือน/เงินเดือน.....บาท

7. ระยะเวลาในการประกอบอาชีพปัจจุบัน.....ปี

8. ท่านมีพื้นที่ถือครองในการทำการเกษตรจำนวนเท่าไร.....ไร่

9. ลักษณะการถือครองพื้นที่ทำการเกษตร

- () 1 ของตนเอง () 3. ทำฟรีโดยไม่คิดค่าเช่า
 () 2. เช่า () 4. อื่น ๆ (ระบุ)

10. การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน โดยพิจารณาว่าแหล่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ หลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

ท่านรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” มาจากแหล่งใด

แหล่งข้อมูล	การได้รับข้อมูล		ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร				
	ไม่ได้รับ	ได้รับ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
10.1 แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารที่เป็นสื่อบุคคล							
1. ประชาชนชาวบ้าน							
2. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร							
3. เจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบล/ องค์การบริหารส่วนตำบล							
4. เจ้าหน้าที่หน่วยรัฐอื่นๆ							
5. เจ้าหน้าที่บริษัทเอกชน							
6. ผู้นำท้องถิ่น (ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน)							
7. อื่นๆ ระบุ.....							
10.2 แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารที่เป็นสื่อมวลชน							
1. หนังสือพิมพ์							
2. วารสาร / สิ่งพิมพ์							
3. หอกระจายข่าว							
4. วิทยุ / วิทยุชุมชน							
5. โทรทัศน์							
6. อื่นๆระบุ.....							

แหล่งข้อมูล	การได้รับข้อมูล		ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร				
	ไม่ได้ รับ	ได้รับ	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
10.3 แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารที่เป็นสื่อกลุ่ม							
1. การประชุม							
2. การฝึกอบรม / สัมมนา							
3. เวทีชุมชน							
4. อื่นๆ ระบุ.....							

ส่วนที่ 2 การส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.1 วิธีการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

วิธีการเรียนรู้	การได้รับการเรียนรู้		ระดับความพึงพอใจการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง				
	ไม่ได้ ได้รับ	ได้รับ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1. การเรียนรู้จากการร่วมกลุ่มชมสื่อวีดิทัศน์คัดสรร (แผ่นดีวีดี / ซีดี) และการทำกิจกรรมหลังจากชมวีดิทัศน์							
2. การเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่มในการพูดคุย สรุป วิเคราะห์เนื้อหา สรุปบทเรียน และปฏิบัติการพัฒนาตนเองและครอบครัว							
3. การเรียนรู้จากทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเองและครัวเรือนในการเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย							
4. การเรียนรู้ฝึกปฏิบัติในกิจกรรมการทำบัญชีครัวเรือน							
5. การเรียนรู้เสริมจากการศึกษาคูงานจากบุคคลต้นแบบ กลุ่มต้นแบบ ชุมชนต้นแบบ							
6. การเรียนรู้เสริมจากการพูดคุย ชักถามผู้จัดการเรียนรู้							
7. การเรียนรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์คัดสรร							
8. อื่น ๆ (ระบุ).....							

2.2 การเรียนรู้เนื้อหาตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

จากการที่ท่านได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้นั้น ท่านได้มีการเรียนรู้ในเนื้อหาต่าง ๆ ต่อไปนี้
ในระดับใด

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียงข้อเดียว

เนื้อหาการเรียนรู้	ระดับการเรียนรู้				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. เรื่องแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ประกอบด้วย หลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล สร้างภูมิคุ้มกัน บนหลักพื้นฐานการมีความรู้ คู่คุณธรรม เป็นเงื่อนไขสำคัญ					
2. เรียนรู้การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง					
3. เรื่องพัฒนาสู่สังคมพอเพียง อยู่เย็น เป็นสุข					
4. ชีวิตที่พอเพียงของมาร์ติน วิลเลอร์					
5. ชีวิตใหม่ของคุณวาง					
6. การแลกเปลี่ยนและแบ่งปันบนวิถีเกษตรกรรมยั่งยืน					
7. พอเพียง เพียงพอ ภูมิพอคุ้มแผ่นดิน					
8. มาตรการเฝ้าระวัง : พิษภัยอันตรายของสารเคมีที่มีผลกระทบต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม					
9. เศรษฐกิจทางเลือก : จินตนาการที่ขาดหายไปของสังคมไทย					
10. วิธีการพัฒนาฝ่าวิกฤต					
11. เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง จากวิถีปราชญ์ชาวบ้าน					
12. การจัดการทรัพยากรที่ดินบนพื้นที่ลุ่มน้ำ					
13. การปรับปรุงดินโดยการไถกลบตอซัง					
14. ชุมชนทำบัญชีครัวเรือน					
15. สัจจะ ลดรายจ่ายวันละ 1 บาท					
16. การจัดทำบัญชีรับ – จ่ายของครัวเรือน					
17. แนวคิดการทำบัญชีครัวเรือน					
18. เส้นทางเกษตรอินทรีย์					
19. เกษตรประณีต 1 ไร่ ไม่ยาก ไม่จน					
20. เกษตรอินทรีย์ทางเลือกใหม่ของเกษตรกรไทย					

เนื้อหาการเรียนรู้	ระดับการเรียนรู้				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
21. การปลูกผักปลอดสารเคมี เพื่อการพึ่งพาตนเอง					
22. เคล็ดลับการทำกิจกรรมไร่สาร					
23. ปุ๋ยพืชสด ฟืนฟูปลูกพืช วัสดุเสริมรฐกิจพอเพียง					
24. การผลิตปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูงสูตรกรมพัฒนาที่ดิน					
25. การปรับปรุงบำรุงดินโดยการไถกลบตอซัง					
26. บทเรียนจากป่าชุมชน					
27. การทำการเกษตรแบบธรรมชาติ เช่น ปลูกป่าเพื่อเพาะเห็ดป่า การเลี้ยงมดแดง					
28. ขบวนการกู้ชาติ ตอน อนุรักษ์และขยายพันธุ์ข้าวไทย					
29. พ่อค้าเดื่อง ภาณี “ ฟููกออะเมืองไทย ” กับกองทัพเกษตรธรรมชาติ					
30. อ. ไพรัตน์ ชื่นคง ปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดบุรีรัมย์					
31. พ่อผาย สร้อยสระกลาง ปราชญ์ชาวบ้านผู้นำหลักธรรมนำ การเกษตร					
32. วิธีเพาะเห็ดฟางในตะกร้าและการเพาะเห็ดหูหนู					
33. การทำนาแบบพึ่งตนเองและลดต้นทุน					
34. การทำน้ำยาเอนกประสงค์					
35. ความรู้เรื่องปุ๋ยหมักชีวภาพ					
36. การทำปุ๋ยหมักแบบงไม่กลับกอง					
37. การป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืชด้วยสมุนไพร เช่น สาร สะเดา ตะไคร้หอม ไล่ยุง					
38. การป้องกัน โรคและศัตรูพืชด้วยสารชีวภัณฑ์ เช่น เชื้อราไตรโค เดอร์มา เชื้อราบีวาเวอร์เรีย					
39. การผลิตเครื่องอุปโภคใช้เอง เช่น น้ำยาล้างจาน แชมพู					
40. สาธิตการตอนมะละกอและการขยายพันธุ์กล้วย					
41. ความหลากหลายเรื่องราวการทำสวนผักในเมือง					
42. สืบนาสืบชาติ					

2.3 การเรียนรู้ การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง จากแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ

ท่านได้มีการเรียนรู้การดำรงชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียง จากแหล่งเรียนรู้อื่นหรือไม่

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียงข้อเดียว

แหล่งเรียนรู้	ไม่ได้เรียนรู้	ได้เรียนรู้
1. เรียนรู้ด้วยตนเองจากการฟังวิทยุ		
2. เรียนรู้ด้วยตนเองจากการดูโทรทัศน์		
3. เรียนรู้ด้วยตนเองจากการดูแผ่น ดีวีดี /ซีดี		
4. เรียนรู้ด้วยตนเองจากการอ่านหนังสือ/เอกสาร		
5. เรียนรู้ด้วยตนเองจากการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน		
6. เรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้/ผู้นำชุมชน		
7. เรียนรู้จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร		
8. เรียนรู้จากเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน		
9. เรียนรู้จากเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบล		
10. เรียนรู้จากเจ้าหน้าที่ภาครัฐอื่น ๆ (ระบุ).....		
11. เรียนรู้จากการร่วมประชุม /การสัมมนา		
12. เรียนรู้จากการศึกษาดูงานกลุ่มต้นแบบ ชุมชนต้นแบบ		
13. เรียนรู้จากการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง		
14. เรียนรู้จากแหล่งอื่น ระบุ.....		

ส่วนที่ 3 การนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”
ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” ท่านได้มีการนำ
ความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติหรือไม่ และความรู้ที่ได้เรียนรู้ในแต่ละเรื่องมีประโยชน์ต่อท่านในระดับใด

ประเด็น	การนำไปปฏิบัติ		ระดับการใช้ประโยชน์				
	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านความพอประมาณ							
1. การปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน							
2. การใช้ปุ๋ยชีวภาพ สารสมุนไพร และสารชีวภัณฑ์ เช่น สารสะเดา การผลิตเชื้อราไตรโคเดอร์มา							
3. การใช้วัสดุคืบในท้องถิ่นในการผลิตสินค้า เช่น ต้นกท้อเสื่อ ไม้ไผ่ใช้จักรสาน ฯลฯ							
4. การผลิตเครื่องอุปโภคใช้เองในครัวเรือน เช่น ทำน้ำยาล้างจาน แชมพู ผงซักฟอก							
5. การใช้สมุนไพรไล่แมลง เช่น ตะไคร้หอมไล่ยุง							
6. การลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น ไม่ซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย ไม่ใช้จ่ายในงานประเพณี/วัฒนธรรมมากเกินไป ความจำเป็น							
7. การใช้ที่ดินอย่างคุ้มค่าที่สุด เช่น ใช้พื้นวางบริเวณหน้าบ้านหรือหลังบ้านปลูกสมุนไพรและพืชผักสวนครัว เลี้ยงไก่							
8. การทำเกษตรแบบผสมผสาน							
9. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้รู้มาปรับใช้							
10. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เช่น กาลูกปลูกผักป้องกันดินพังทลาย							

ประเด็น	การนำไปปฏิบัติ		ระดับการใช้ประโยชน์				
	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านความมีเหตุผล							
1. การวางแผนการใช้จ่ายเงินเท่าที่จำเป็น							
2. การรักษาสິงของต่างๆ ให้คงอยู่ในสภาพใช้งานได้นานๆ							
ด้านความมีเหตุผล (ต่อ)							
3. ไม่กู้ยืมหนี้ในระบบที่มากเกินไปจนจำเป็น							
4. ไม่ซื้อสินค้าราคาแพง สินค้าฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น							
5. การวางแผนการใช้จ่ายเงินเป็นรายเดือน							
6. การลดต้นทุนการผลิต โดยการเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง ทำปุ๋ยหมักใช้เอง ลด ละหรือเลิกใช้สารเคมีในการผลิต							
7. การนำวัสดุที่ใช้งานแล้วไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ใหม่ เช่น การทำกระเป๋ากจากของกาแฟ							
8. การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์โดยการทำอาชีพเสริม							
9. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการดูแลรักษาแม่น้ำ ลำคลองแหล่งน้ำสาธารณะอื่นๆ							
10. การจัดระบบชุมชน เช่นการรักษาความสะอาดที่สาธารณะ การกำจัดขยะ สิ่งมลพิษที่ถูกต้อง							
ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี							
1. การรักษาสุขภาพให้แข็งแรงสมบูรณ์ เช่นกำลังกายสม่ำเสมอ พักผ่อนเพียงพอ บริโภคอาหารปลอดภัย							
2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม							
3. การวางแผนการใช้จ่ายเงินเพื่อให้มีเงินออม							
4. กามีกิจกรรมการออม เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ กลุ่มสัจจะ สหกรณ์ออมทรัพย์ฯ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนอื่นๆ และธนาคาร เป็นต้น							

ประเด็น	การนำไปปฏิบัติ		ระดับการใช้ประโยชน์				
	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ
5. การได้รับการสนับสนุนดูแลจากกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน							
6. การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและประหยัด เช่น ปิดน้ำ							
7. การผลิตและบริโภคสินค้าที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น อาหารปลอดภัยจากสารเคมีต่างๆ							
8. การจัดสวัสดิการชุมชน เช่น ผู้สูงอายุ เด็ก คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส กลุ่มฌาปนกิจ สงเคราะห์ สวัสดิการชุมชน							
9. การมีกิจกรรมวิสาหกิจชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โรงเรียนข่าวชุมชน							
10. การทำประกันชีวิต ประกันภัยอุบัติเหตุ หรือการทำฌาปนกิจสงเคราะห์ในครอบครัว							
ด้านเงื่อนไขการมีองค์ความรู้							
1. การบริหารจัดการข้อมูลที่ใช้ปฏิบัติร่วมกันของชุมชน							
2. การมีกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น การต่อต้านยาเสพติด การเสริมสร้างสุขภาพที่ดี							
3. การมีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ทั้งในด้านการประกอบอาชีพ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมด้านสวัสดิการของชุมชน กิจกรรมที่เสริมสร้างความสามัคคี							
4. การมีเครือข่ายองค์กรชุมชนที่มีกิจกรรมเพื่อชุมชนสม่ำเสมอ							
5. การมีกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพัฒนาอาชีพ							

ประเด็น	การนำไปปฏิบัติ		ระดับการใช้ประโยชน์				
	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ
ด้านเงื่อนไขการมีคุณธรรม							
1. คนในครัวเรือนปฏิบัติตามหลักศาสนา							
2. การมีกิจกรรมสืบทอดประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของคนในชุมชน							
3. การจัดการชุมชนที่ดี ผู้นำมีความโปร่งใส ซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรม							
ด้านเงื่อนไขการมีคุณธรรม (ต่อ)							
4. การยึดหลักประชาธิปไตยในการทำงานแบบมีส่วนร่วม รู้รักสามัคคีไม่มีใจผิด ไม่ความแตกแยก							
5. การมีกฎระเบียบชุมชนที่ใช้ปฏิบัติร่วมกัน							

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียงข้อเดียว

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

ท่านคิดว่าประเด็นใดที่เป็นปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียง”

ประเด็น	ไม่ใช่	ใช่
ด้านผู้จัดการเรียนรู้		
1. การให้เวลาของผู้จัดการเรียนรู้		
2. ทักษะในการจัดกระบวนการเรียนรู้		
3. ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียนและการช่วยสรุปบทเรียน		
4. ความตั้งใจและความใส่ใจของผู้จัดการเรียนรู้		
5. อื่น (ระบุ).....		
ด้านวิธีการเรียนรู้		
1. การจัดการเรียนรู้แบบเป็นกลุ่ม		
2. การให้การเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติจริง		
3. การจัดกิจกรรมเสริม โดยการพาไปศึกษาดูงาน		
4. การให้เรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน		
5. การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน		

ส่วนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักสูตร “การดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

ประเด็นปัญหา	ปัญหา		ข้อเสนอแนะ
	ไม่ใช่	ใช่	
ด้านเนื้อหาการเรียนรู้			
1. เนื้อหาไม่สอดคล้องกับความต้องการ			
2. เนื้อหาบางเรื่องยาวเกินไป			
3. เนื้อหาขาดรายละเอียดของการปฏิบัติ			
4. เนื้อหาไม่มีความยุ่งยากต่อการไปปฏิบัติ			
5. อื่น ๆ (ระบุ).....			

ประเด็นปัญหา	ปัญหา		ข้อเสนอแนะ
	ไม่ใช่	ใช่	
ด้านกระบวนการการเรียนรู้			
1. การจัดกิจกรรมเรียนรู้			
2. การนัดหมายการเรียนรู้แบบเป็นกลุ่มมีความยุ่งยาก			
3. การกำหนดเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ไม่เหมาะสม			
4. สถานที่เรียนรู้ไม่เหมาะสม			
5. ผู้เรียนขาดทักษะในการบันทึก			
6. อื่น ๆ (ระบุ).....			

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวศศิธร แผลงไธสง
วัน เดือน ปีเกิด	14 กรกฎาคม 2510
สถานที่เกิด	อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์
ประวัติการศึกษา	เทคโนโลยีการเกษตรบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร) มหาวิทยาลัยแม่โจ้ พ.ศ. 2536
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเกษตรอำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์
ตำแหน่ง	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ

